

T. C.

KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

**HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN KÜLTÜREL
FARKINDALIK VE KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK
DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

Noor Kheder ABBAS

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Ayla ÜNSAL

KIRŞEHİR–Mart/2023

T. C.

KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

**HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN KÜLTÜREL
FARKINDALIK VE KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK
DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

Noor Kheder ABBAS

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Ayla ÜNSAL

KIRŞEHİR–Mart/2023

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı Yüksek Lisans 201224150 öğrenci numaralı Noor Kheder ABBAS tarafından hazırlanan “**Hemşirelik öğrencilerinin kültürel farkındalık ve kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin incelenmesi**” adlı tez çalışması 20.03.2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Jürisi

Prof. Dr. Ayla ÜNSAL
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
(Başkan, Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Betül KUŞ
Yozgat Bozok Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
(Üye)

Dr. Öğr. Üyesi Şaban TIRYAKI
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Tıp Fakültesi
(Üye)

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yaptığımı bildiririm.

Noor Kheder ABBAS

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı olan hemşirelik öğrencilerinin kültürel farkındalık ve kültürlerarası duyarlılık düzeylerini ölçmek amacıyla yapılmıştır.

İlim ve âlimler yetiştiren, bana akıl ve din lütfunu bahşeden, bu çalışmayı tamamlamamı sağlayan, kerem ve muvaffakiyetinden dolayı her şeyden önce yalnız Yüce Allah'a hamdolsun.

Sonra bana öğreten ve güzel ilim rüzgarlarıyla içinden geçtiğim cehalet bulutunu ortadan kaldıran muhterem hocam Prof. Dr. Ayla ÜNSAL'a teşekkür ediyorum. Beni yönlendirmekle ve araştırma materyalini derlememde bana yardım etmekle anılan kişiye, Allah ondan razı olsun.

İçimize çalışkanlık tohumu ve azim ruhu eken herkese, erdemli hocam Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül TURAN'a teşekkür ederim.

Son olarak, bana destek olan yol arkadaşım ve hayat arkadaşım, eşim ÖMER'e en içten teşekkürlerimi ve şükranlarımı sunarım, canım kızım LAYAN'a öğrenim süresi boyunca moral ve mutluluk kaynağı olduğu için teşekkür ederim.

Kırşehir-2023

Noor Kheder ABBAS

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLO LİSTESİ.....	ix
KISALTMA LİSTESİ.....	x
ÖZET	xi
SUMMARY	xiii
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	3
2.1. Kültür	3
2.1.1. Kültürün Sınıflandırılması.....	4
2.1.1.1. Üst Kültür- Alt Kültür	4
2.1.1.2. Maddi Kültür- Manevi Kültür	4
2.1.1.3. Karşı Kültür	5
2.1.2. Kültürün Öğeleri	5
2.1.2.1. Ritüeller	5
2.1.2.2. Dil	6
2.1.2.3. Din	6
2.1.2.4. Normlar / Değerler.....	6
2.1.2.5. Sanat	7
2.1.3. Sağlıkla İlgili Kültürel Faktörler	7
2.1.3.1. İletişim	7
2.1.3.2. Ekonomik ve Sınıfsal Durum	7
2.1.3.3. Aile Roller ve Organizasyonlar	7
2.1.3.4. Evlilik Örüntüleri.....	8
2.1.3.5. Cinsiyete Dayalı Roller	8
2.1.3.6. Cinsel Davranışlar	8
2.1.3.7. Beslenme	8
2.1.4. Kültür ve Hemşirelik.....	9
2.2. Kültürel Farkındalık	11

2.2.1. Kültürel Farkındalık Düzeyleri	13
2.2.2. Kültürel Farkındalığı Geliştirme Yolları	13
2.2.3. Kültürel Farkındalığı Etkileyen Faktörler	14
2.2.3.1. Eğitim/Öğretim Deneyimi	14
2.2.3.2. Dil Yeterliliği.....	14
2.2.3.3. Uluslararası İş Deneyimi	15
2.2.3.4. Çeşitli Sosyal İlişkiler.....	15
2.2.4. Kültürel Farkındalığın Kavramsal Modeli	16
2.2.4.1. Benlik.....	16
2.2.4.2. Üstbiliş.....	17
2.2.4.3. Bilişsel Süreç	17
2.2.4.4. Bilişsel Bilgi	18
2.2.5. Kültürel Farkındalık ve Hemşirelik.....	18
2.3. Kültürlerarası Duyarlılık	20
2.3.1. Kültürel Duyarlılık Süreci.....	23
2.3.2. Kültürlerarası Duyarlılığın Bileşenleri	23
2.3.3. Kültürlerarası Duyarlılığı Etkileyen Faktörler	24
2.3.3.1. Etnosentrizm.....	24
2.3.3.2. Kalıp Düşünceler (Stereotip) ve Önyargılar.....	25
2.3.3.3. Belirsizlik ve Kaygı	26
2.3.4. Kültürlerarası Duyarlılığın Modelleri	26
2.3.4.1. Bennett-Kültürlerarası Duyarlılığın Gelişimsel Modeli	26
2.3.4.2. Chen ve Starosta – Kültürlerarası Duyarlılık Modeli.....	28
2.3.5. Kültürlerarası Duyarlılık ve Hemşirelik	30
3. MATERYAL VE METOT	32
3.1. Araştırma Türü.....	32
3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman.....	32
3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	32
3.4. Araştırma Değişkenleri.....	32
3.5. Veri Toplama Araçları.....	33
3.5.1. Tanıtıcı Özellikler Formu.....	33
3.5.2. Kültürlerarası Farkındalık Ölçeği (KFÖ).....	33
3.6. Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği (KDÖ).....	34
3.7. Verilerin Toplanması	34

3.8. Verilerin Değerlendirilmesi	34
3.9. Araştırmanın Etik Boyutu	35
3.10. Araştırmanın Sınırlılıkları	35
4. BULGULAR.....	36
5. TARTIŞMA.....	47
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	53
KAYNAKLAR.....	55
EKLER	75

TABLO LİSTESİ

Tablo 4.1: Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri.	36
Tablo 4.2: Öğrencilerin Kültüre İlişkin Özellikleri.	38
Tablo 4.3: Kültürlerarası Farkındalık Ölçeğinin Puan Ortalaması.	39
Tablo 4.4: Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri ile Kültürlerarası Farkındalık Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.	40
Tablo 4.5: Öğrencilerin Kültüre İlişkin Özellikleri ile Kültürlerarası Farkındalık Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.	41
Tablo 4.6: Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeğinin Puan Ortalaması.	42
Tablo 4.7: Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri ile Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.	43
Tablo 4.8: Öğrencilerin Kültüre İlişkin Özellikleri ile Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.	45
Tablo 4.9: Öğrencilerin Kültürlerarası Farkındalık Ölçeği ile Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği Puanları Arasındaki İlişki.	46

KISALTMA LİSTESİ

DMIS	: Kùltùrlerarası Duyarlılığın Gelişimsel Modeli (The Developmental Model of Intercultural Sensitivity)
KD	: Kùltùrlerarası Duyarlılık
KDM	: Kùltùrlerarası Duyarlılığın Modelleri
KDÖ	: Kùltùrlerarası Duyarlılık Ölçeği
KF	: Kùltürel Farkındalık
KFÖ	: Kùltürel Farkındalık Ölçeği
TDK	: Türk Dili Kurumu

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN KÜLTÜREL FARKINDALIK VE KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Noor Kheder ABBAS

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Hemşirelik Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ayla ÜNSAL

Hemşirelik öğrencilerinin farklı kültürlere sahip sağlıklı/hasta bireylere bakım verirken farklı kültürlerden gelen öğrenci arkadaşları ve yurtdışında farklı kültürlerde tanıştıkları insanlar ile iletişim kurarken belli düzeyde kültürel farkındalık ve kültürlerarası duyarlılıklara sahip olması gerekir. Ayrıca öğrencilik yıllarından itibaren hemşirelik öğrencilerinin kültürel farkındalık ve kültürlerarası duyarlılık düzeyleri belirlenirse hemşirelik eğitimi bu doğrultuda şekillenebilir. Bu doğrultuda yapılan bu araştırmanın amacı, hemşirelik öğrencilerinin kültürel farkındalık ve kültürlerarası duyarlılık düzeylerini belirlemektir. Tanımlayıcı nitelikteki bu araştırma, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümünde okuyan 616 hemşirelik öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Araştırma verileri; Tanıtıcı Özellikler Formu, Kültürlerarası Farkındalık Ölçeği (KFÖ) ve Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği (KDÖ) ile toplanmıştır. Veriler toplanmadan önce çalışmanın yapıldığı kurumdan kurum izni, etik kurul izni ve öğrencilerden onam alınmıştır. Veriler; sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, cronbach alfa katsayısı, Kolmogrow Smirnow ve Shapiro Wilk testi, bağımsız gruplarda t testi, One Way ANOVA

ve pearson korelasyon analizleriyle değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin çoğunun kadın (%66.4), Türkiye Cumhuriyeti uyruğuna mensup (%93.5), 1. Sınıf (%31.7), 21-25 yaş aralığında (%53.1), bekar olduğu (%96.9), gelirinin giderini karşıladığı (%55), en uzun süre İç Anadolu bölgesinde yaşadığı (%43.5), il merkezinde oturduğu (%56.5), Türkçe dışında yabancı dil bilmediği (%66.9), yurt dışında bulunmadığı (%90.6) ve yurt dışında çalışmak istediği (%60.4) belirlenmiştir. Öğrencilerin çoğunun kültürlerarası hemşirelik kavramını bildiği (%74.3), yabancı uyruklu arkadaşlarının var olduğu (%70.3), onlarla iletişim kurma isteğine sahip oldukları (%84.9), herhangi bir sağlık kuruluşunda staj yapmış (%68.3), stajlarda yabancı uyruklu hastalarda iletişim kurma (%81.7) ve onlara hemşirelik bakımı hizmeti sunma isteğine sahip olduğu (%73.4) belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin kültürel farkındalık düzeyleri (33.42 ± 4.90) çok yüksek olmamakla birlikte orta düzeyin üzerindedir. Kadınların, Türkiye Cumhuriyeti'ne mensup olanların, son sınıf öğrencilerinin, yaşı daha genç olanların, boşanmış/ayrı yaşayan bireylerin, Marmara bölgesinde yaşayanların, ilçede oturanların ve yurt dışında çalışmak isteyenlerin diğer gruplara göre KFÖ puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Bu çalışmadaki öğrencilerin kültürlerarası duyarlılık düzeyleri (84.14 ± 8.00) çok yüksek olmamakla birlikte orta düzeyin üzerinde bulunmuştur. Kadınların, Türkiye Cumhuriyeti uyruğuna mensup olanların, son sınıfların, yaşı büyük ve gelir durumu fazla olanların, ilçede oturan öğrencilerin kültürel duyarlılık düzeyleri diğerlerine göre daha yüksektir. Öğrencilerin kültürel farkındalık ile kültürlerarası duyarlılık arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin kültürel farkındalık düzeyleri arttıkça kültürlerarası duyarlılıklarının da arttığı saptanmıştır. Bu doğrultuda; hemşirelik bölümü müfredatlarında 1. sınıftan itibaren bu kavramların açıklandığı dersler, ders konularının daha fazla yer alması, öğrencilerin yabancı uyruklu öğrencilerle daha fazla bir araya gelmelerini, çalışma ve projeler yapmalarını sağlamaları için Mevlâna ve Erasmus gibi programlardan daha fazla yararlanması konusunda destek olunmalıdır. Ayrıca öğrencilerin kültürel farkındalık ve kültürlerarası duyarlılık düzeyleri düzenli aralıklarla ölçülmeli, bu konuya yönelik nitel ve müdahale araştırmaları yapılabilir.

Mart 2023, 97 sayfa.

Anahtar kelimeler: Kültürel farkındalık, kültürlerarası duyarlılık, öğrenci hemşire, kültür.

SUMMARY

MASTER THESIS

EXAMINATION OF NURSING STUDENTS' CULTURAL AWARENESS AND INTERCULTURAL SENSITIVITY LEVELS

Noor Kheder ABBAS

Kırşehir Ahi Evran University

The Institute of Health Sciences

Department of Nursing

Supervisor: Prof. Dr. Ayla ÜNSAL

Nursing students should have a certain level of cultural awareness and intercultural sensitivity while providing care to healthy/patient individuals from different cultures and communicating with their fellow students from different cultures and people they meet in different cultures abroad. In addition, if the cultural awareness and intercultural sensitivity levels of nursing students are determined from their student years, nursing education can be shaped accordingly. The aim of this study conducted in this direction is to determine the cultural awareness and intercultural sensitivity levels of nursing students. This descriptive study was conducted on 616 nursing students studying at Kırşehir Ahi Evran University, Faculty of Health Sciences, Department of Nursing. The data were collected using the Descriptive Characteristics Form, Intercultural Awareness Scale (IAS) and Intercultural Sensitivity Scale (ISS). Before collecting the data, institutional permission, ethics committee permission and consent from the students were obtained from the institution where the study was conducted. The data were analyzed using number, percentage, mean, standard deviation, cronbach's alpha coefficient, Kolmogrow Smirnow and Shapiro Wilk test, t test in

independent groups, One Way ANOVA and Pearson correlation analysis. As a result of the study, most of the students were female (66.4%), belonged to the nationality of the Republic of Turkey (93.5%), were in the first grade (31.7%), were between the ages of 21-25 (53.1%), were single (96.9%), had an income that covered their expenses (55%), lived in the Central Anatolia region for the longest time (43.5%), lived in the city center (56.5%), did not know any foreign language other than Turkish (66.9%), had not been abroad (90.6%) and wanted to work abroad (60.4%). It was determined that most of the students knew the concept of intercultural nursing (74.3%), had foreign national friends (70.3%), had the desire to communicate with them (84.9%), had done an internship in any health institution (68.3%), communicated with foreign national patients during internships (81.7%) and had the desire to provide nursing care to them (73.4%). The cultural awareness level of the students participating in the study (33.42 ± 4.90) was not very high, but it was above the middle level. It was found that women, those who belonged to the Republic of Turkey, senior students, younger students, divorced/separated individuals, those living in the Marmara region, those living in the district and those who wanted to work abroad had higher mean scores on the CFQ compared to other groups. Although the intercultural sensitivity level of the students in this study (84.14 ± 8.00) was not very high, it was found to be above the middle level. The cultural sensitivity levels of females, students who belonged to the Republic of Turkey, seniors, older students, students with higher income, and students living in the district were higher than the others. It was determined that there was a positive relationship between students' cultural awareness and intercultural sensitivity. It was determined that as the students' cultural awareness levels increased, their intercultural sensitivity also increased. In this direction, students should be supported to benefit more from programs such as Mevlâna and Erasmus in order to ensure that students come together more with foreign students, work and make projects, and benefit more from programs such as Mevlâna and Erasmus in the curricula of nursing departments. In addition, students' cultural awareness and intercultural sensitivity levels should be measured at regular intervals, and qualitative and intervention studies can be conducted on this issue.

March 2023, 97 Pages.

Keywords: Cultural awareness, intercultural sensitivity, student nurse, culture.

1. GİRİŞ

Kültür, bireylerin yaşamlarını sürdürmeleri açısından oldukça önemli ve sağlıkları üzerinde çok etkilidir (1). Kültür, insanın entelektüel, dini ve duygusal faaliyetleri sonucunda nesilden nesile aktarılan, öğrenilen ve paylaşılan gelenekler, inançlar, değerler, sanatlar, tutumlar, alışkanlıklar ve davranışlardır (2- 4). Kültür, kültürel farkındalık ile şekillenir.

Kültürel farkındalık, başka bir kültürel grubun inançlarının nedenlerini anlama girişimidir. Ayrıca grup üyelerinin davranışları, beklentileri, bakış açıları ve değerleri ile bu kişilerin eylemlerinin farkındalığı olarak da tanımlanmaktadır (5). Bireyin içinde yaşadığı toplumun kültürünü ve çeşitli kültürleri algılaması ve tanımlaması, kültürel farkındalığını gösterir (6). Göç ve küreselleşmenin artmasıyla birlikte farklı din, etnik köken ve sosyoekonomik statüden insanlar küresel ölçekte bir araya gelmektedir. Bu şekilde farklı grup etkileşimleri ortaya çıkmaktadır. Kültürel farkındalık düzeyinin yüksek olması bireyin grup etkileşimindeki önyargılarını azaltmakta ve olumlu iletişimlerini arttırmaktadır (7). Kültürlerarası duyarlılık ise, grup etkileşimini en üst düzeyde sağlayacak becerilerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (8).

Kültürlerarası duyarlılık için “Kültürlerarası farklılıkları bilmek, takdir etmek ve kabul etmekten ilham alan arzular” ifadesi kullanılabilir. Kültürlerarası duyarlılık, insanların kültürel farklılıklara karşı gerçek duyarlılıklarını gösterme eğilimi ve davranışlarını bu farklılıklara göre ayarlama isteğidir. Kültürlerarası duyarlılık, kültürel farklılıkları analiz eder ve değerlendirir. Ayrıca bireyin kendini iyi hissederken başkalarıyla ilişki kurma kapasitesi olarak da açıklanır (9, 10, 11). Kültürlerarası duyarlılığı yüksek bireyler; kişiliğinin farkında olan, ahlaki duyarlılığı yüksek, empati becerisi gelişmiş ve sorumluluklarının bilincinde olan bireylerdir (12). Bu manada kültürel farkındalık ve kültürlerarası duyarlılık, hemşireliğin özünde var olan kavramlardır.

Bir hemşirenin kendi kültürel inanç, değer ve tutumları yaptığı uygulamalarını ve bakımla ilgili kararlarını önemli derecede etkilediği gibi bireylerin kültürel inançları, değerleri ve tutumları da hemşirelik bakımını yakından etkiler (13). Bu doğrultuda hemşirenin ve sağlıklı/hasta bireyin kültürel inanç ve değerleri, kapsamlı hemşirelik bakımının önemli bir

parçasıdır. Küreselleşen dünyada, hemşirelerin toplumun kültürel gereksinimlerine yanıt verecek kültürel becerilere sahip olması gerekmektedir. Hemşirelik eğitiminde öğrencilere kültürel farkındalık ve kültürlerarası duyarlılığa odaklanan yeterlilikler kazandırılmalıdır (14, 15). Sağlık profesyonellerine kültürle ilgili verilen eğitim, onların konu ile ilgili bilgisini, kültürel farkındalığını ve kültürlerarası duyarlılığını artırır. Ayrıca farklı kültürlerden insanları daha kolay anlamalarına ve bu konudaki iletişim becerilerini geliştirmelerine katkı sağlar. Öte yandan bu durum, hizmet alan kişilerin sağlık hizmetlerini kullanmalarındaki engelleri de ortadan kaldıracaktır (16).

Bireyselleştirilmiş hemşirelik bakımının verilebilmesi için kültürel farkındalığı gelişmiş, kültürlerarası duyarlılığı yüksek hemşirelerin yetiştirilmesi gerekmektedir (17). Yapılan araştırmalara göre hemşirelik öğrencilerinin kültürel etkileşimler açısından yetersiz oldukları bilinmektedir (18, 19). Öğrencilerin farklı kültür, dini inanç ve yaşam tarzlarına sahip kişilere bakmakta zorlandıkları gözlemlenmiştir (20). Etnik gruplara etkili bakım sağlamak için, hemşirelik öğrencilerine bireyselleştirilmiş hemşirelik bakımını nasıl vereceği daha fazla öğretilmelidir (17).

Ayrıca hemşirelik öğrencileri, bölümlerinde okuyan uluslararası öğrenci arkadaşlarıyla da sürekli bir arada bulunmaktadır. Küreselleşme ile ülkeleri dışındaki üniversitelerde okuyan öğrenci sayısı her yıl artmaktadır. Farklı ülkelerden, etnik gruplardan ve kültürlerden öğrenciler üniversitelerin küreselleşmesine yardımcı olmuştur (21). Buna ilaveten, eğitimlerinin bir kısmını Mevlâna ve Erasmus programları kapsamında farklı ülkelerde geçirebilmektedir. Bu durumlarda da kültürel farkındalık ve kültürlerarası duyarlılık kavramları ile karşı karşıya gelmektedir.

Bu doğrultuda öğrencilik yıllarından itibaren hemşirelik öğrencilerinin kültürel farkındalık ve kültürlerarası duyarlılık düzeyleri bilinirse hemşirelik eğitimi bu doğrultuda şekillenebilir. Hemşirelik öğrencilerinin farklı kültürlerle sahip sağlıklı/hasta bireylere hemşirelik bakımı verirken farklı kültürlerden gelen öğrenci arkadaşları yurtdışında farklı kültürlerde tanıştıkları insanlar ile iletişim kurarken belli düzeyde kültürel farkındalık ve kültürlerarası duyarlılıklara sahip olması gerekir. Ayrıca literatürde hemşirelik öğrencilerinin hem kültürel farkındalık hem de kültürlerarası duyarlılıklarını bir arada inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda planlanan bu çalışma, hemşirelik öğrencilerinin kültürel farkındalık ve kültürlerarası duyarlılık düzeylerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Kültür

Latince bir kelime olan kültür, “topluluğun bir üyesi olarak kişilerin öğrendikleri eğitim, inanç, değer, duruş, ahlak, hukuk, sanat, gelenek ve görenekler gibi tutumları içeren zor bir bütün” olarak tanımlanmaktadır (22). Kültür, Türk Dil Kurumuna (TDK) göre; bir toplumu ya da halkı duyuş, düşünüş, yaşayış bakımından diğerlerinden ayıran ve gerek özdeksel gerekse tinsel alanlarda oluşturulan ürünlerin tümü olarak tanımlanır (23). Kneller ve Tezcan’a (2019) göre kültür, dünyada var olan her şeyi düşünme ve algılama biçimidir. Bu tanım göz önüne alındığında kültürün öznel bir durum olduğu anlaşılmaktadır (24). Süzer (2020) ise; kültürü, insanların doğada hazır buldukları şeylerde manevi veya pratik faaliyetlerle bazı değişiklikler yaparak oluşturdukları şeyler veya kurumlar olarak açıklar (25). Güvenç (2016) soyut bir antropolojik terim olan kültürü şu temel düşüncelerle ilişkilendirir;

1. Bir toplumun veya tüm toplumların ortak medeniyeti kültür olarak tanımlanır.
2. Kültürün kendisi belirli bir toplumdur.
3. Kültür, bir dizi sosyal sürecin sonucudur.
4. Kültür, insan ve toplum teorisidir (26).

Üstün’e (2011) göre; kültür kavramının kendi içinde birçok özelliği bulunmaktadır. Bunlar;

1. Toplumun somut ve soyut ürünlerinin toplamıdır.
2. Kişinin gelecekte nasıl bir insan olacağını etkiler.
3. Çevre ile etkileşim sonucu elde edilir.
4. Toplum üyelerinin ortak kimliğidir.
5. Hayatın her yönü ile ilgilidir.
6. Doğayla savaşırken edinilen bilgileri kapsar (27).

Kültür, insanların nesilden nesile öğrendiği ve paylaştığı, yani aktardığı tüm bilgi birikimi, kalıplaşmış davranışlar, inançlar, gelenekler ve değerlerdir. Kültür, insan tarafından oluşturulan her şeydir (28- 30). Bir toplumun bir bütün olarak sahip olduğu ve insanlarına yaydığı inançlar, değerler ve algılar günümüz kültür kavramıdır. Bu bakış açıları davranışı etkiler, onu oluşturmaya yardımcı olur ve davranışı yorumlamak için kullanılır (31).

Kültür doğuştan gelmez, sonradan öğrenilir. Kültür; tekrarı, düzenliliği ve düzeni temsil eder. İnsanların düşünme, hissetme ve hareket etme biçimlerine göre düzenlenir. Değerler, inançlar, uygulamalar ve eylemler toplumunkilerle çeliştiğinde stres ve kaygı şiddetlenir. Kültür şoku yaşanır. Kültürel şok herkesin başına gelebilir. Uluslararası ticaret adamları, mülteciler, değişim öğrencileri, uluslararası öğretmenler ve hemşireler vs. pek çok insan kültür şoku deneyimi yaşayabilir (32).

Çok kültürlü toplumlarda kültürel çeşitliliğe dayalı zor, benzer ve farklı kültür anlayışları yaygındır. Bu kültürel anlayışlar; Yaş, cinsiyet, ırk, etnik özellikler, sosyoekonomik düzey, dini kimlik, cinsel davranış, eğitim, tarih gibi birçok faktörden oluşmaktadır (14, 33).

2.1.1. Kültürün Sınıflandırılması

Çok kültürlü toplumlara farklı kültürel sınıflandırmalar uygulanmaktadır. Aşağıda toplumdaki en yaygın kültürel sınıflandırma örnekleri verilmiştir (34);

2.1.1.1. Üst Kültür- Alt Kültür

Üst kültür ve alt kültür, toplumda en sık kullanılan iki kültür kategorisidir. Bahadır'a (2016) göre üst kültür, bir medeniyet veya coğrafi bölge tarafından kabul edilebilir görülen herhangi bir kültürel uygulamadır (35). Özünde, toplumun hâkim olduğu kültür olarak tanımlanır. Ancak toplumlarda aynı değerler her zaman oluşmaz ve farklı değerler karşımıza çıkar (36). Farklı bölgelerdeki insanlar için farklı değerlere sahip olmak bir alt kültür oluşturmaktadır. Bu durum büyük bir yerleşimde farklı bölge ve mahallelerde farklı kültürel özelliklerin bulunduğunu ve farklı birimlerin ve yapıların ulusal sınırlar içinde alt kültürü oluşturduğunu belirtmektedir (26, 37). Bu görüşe göre, toplumun tüm alt kültürleri, genel kültürü inşa etmek için aslında birbirine katkıda bulunur ve birbirini tamamlar.

2.1.1.2. Maddi Kültür- Manevi Kültür

Toplumun oluşturduğu bir diğer kültürel sınıflama ise maddi ve manevi kültürdür. Kültürel bileşenler ulusaldır ve bir toplumu diğerinden ayırt eder. Literatüre bakıldığında maddi

kültür, toplumun ürettiği ve ortaya koyduğu, somut olarak ele alınan ve gözlemlenen her şey olarak ifade edilirken, manevi kültür, toplumun değerlerine uygunluğunu sağlamak için yaratılmış soyut unsurlar olarak ifade edilmektedir (35, 38, 39).

2.1.1.3. Karşı Kültür

Sıkı (2014) karşı kültürü, bir kültürün başka bir kültürü entegre ederek o kültürün değerlerini eleştirdiği ve bunu yaparken o kültürün bazı değerlerine bağlı kaldığı bir alt kültür olarak açıklamaktadır (40).

2.1.2. Kültürün Öğeleri

Kültür, alt kültür, sosyoekonomik sınıf, danışma grupları ve aile, dikkate alınması gereken sosyokültürel unsurlardan bazılarıdır. Aynı zamanda kültür, yaşam tarzının faktörlerinden biri olduğu için, yaşam tarzı bileşeni de kültürel öğelerden biri olarak sayılabilir (41).

Kültürün öğeleri; ritüeller, dil, din, normlar/değerler ve sanat aracılığıyla temsil edilir (42). Barutçugil (2011) ise kültürleri birleştiren ya da bölen bu özellikleri ya da bileşenleri, kültürel değişkenler başlığı altında toplamıştır. Dil, din ve inançlar, normlar ve düzenlemeler, değerler ve tutumlar, yasalar ve ahlak, semboller, maddi kültür, sanat ve estetik, eğitim ve sosyal kurumlar bu bileşenlere örnektir. Birçok kaynak hem yaygın hem de yeni nesnelere ve ayrıca farklı sınıflandırılan öğelerden bahseder. Elbette kültürel farklılıkları gösteren bileşenler sadece bunlar değildir (43). Bu bileşenler, kültürel farklılıklar sergileyen kültürel öğelerin neler olduğunu ve genel olarak kültürlerarası farklılıkları oluşturmada ne kadar etkili olduklarını göstermek için sunulmuştur (44). Bu araştırma sonucunda tüm toplumlarda yaygın olan 72 kültürel öğeyi tespit etmiş ve bunlar “kültürün evrensel unsurları” olarak adlandırmıştır. İsimler, aile, hurafeler, dini kurallar, bayramlar, cenaze törenleri, evlilik, hediye verme, hukuk, yemek, yemek zamanı, ticaret tarzı, muamele, şaka vb. bu unsurlardan bazılarıdır. Literatürde konuyla ilgili çalışmalar yapıldığında ise bunların sadece küçük bir yüzdesine yer verilmektedir (45). Kültürün öğelerinin bazıları aşağıda açıklanmıştır;

2.1.2.1. Ritüeller

Ritüeller, belirli bir amaca ulaşmak için teknik olarak yürütülen kültürel açıdan önemli sosyal eylemlerdir. Sosyal ritüeller, selamlama ve başkalarına saygı duyma gibi şeyleri içerir. Bunlar hem yazılı hem de sözlü olarak günlük iletişimde kullanılan dilin tartışmalarını

içerir (46). Yaşlıların ellerini saygıyla öpmek, eve girmeden önce kapı önünde ayakkabılarını çıkarmak, özellikle yabancı turistlerden yardım isterken uzun yol tarifi vermek, yaşı ne olursa olsun saygı göstermek için herkese abla, abi, amca, dayı şeklinde hitap etmek vs. hepsi Türk kültürünün örnekleridir. Ritüeller katılım, aidiyet ve kimlik duygularını iletir. Katılımcılar genellikle birbirine bağımlıdır ve aynı kültürü paylaşırlar (47).

2.1.2.2. Dil

Dil, kültürün en önemli parçası ve taşıyıcısıdır. Diğer bir deyişle, sosyal bağlantıların kontrolüne, kişiler arası iletişime ve tüm kültürel bileşenlerin bir nesilden diğerine aktarılmasına aracılık eder. Bu temel bileşen, anlamların kodlanmasına ve kültürün öğrenilmesine yardımcı olur (48). Dil, bireylerin dünyayı nasıl algıladıklarını açıklar. Anadili farklı olan kişiler aynı verileri farklı şekillerde yorumladıklarında, olayların gidişatı ve nasıl sonuçlanacağı değişebilir (49). Dil aynı zamanda kültürün bir yansımasıdır. Yeni bir dil öğrenirken her zaman önceki dilsel ve kültürel bilgimizin anlamlarını yansıtırız (50).

2.1.2.3. Din

Küresel bir olgu olarak din, toplumsal hayatta en etkili varlıklardan biri olarak kabul edilmektedir. Medeniyetin başlangıcından günümüze kadar din ve kültür arasında önemli bir bağlantı vardır (51). Din ve kültür arasındaki ilişkiler bazen uyum ve uzlaşma içinde, bazen de zıt ve bağdaşmaz durumdadır. Din, bir yandan kültürü değiştirirken, diğer yandan kültür, dinin ortaya çıkışını veya yaşamını farklı şekillerde etkiler. Bu aşamada dinin salt bir kültürün ürünü olduğu ya da tam tersi tam olduğu düşünülmemelidir. Din, kültürün korunmasında, nesilden nesile aktarılmasında, farklılaştırmasında ve sürekliliğinin sağlanmasında da rol oynamaktadır (52). Din, bireylerin ait oldukları duygu ve inançların gelişmesini sağlayan sosyal bileşendir. Dinler ve inançlar arasında pek çok benzerliğin olması, o topluluğun kültürel yapısının da güçlü olduğu anlamına gelmektedir (53).

2.1.2.4. Normlar / Değerler

Somut veya soyut kavramların önemini iletmek için değer adı verilen soyut bir ölçü birimi kullanılır. Değer hem biyolojik hem de biyolojik olmayan olayların ve fenomenlerin doğasını ve önemini ifade etmek için kullanılan bir ifadedir (54). Değerler, “Doğru ile yanlış arasındaki fark nedir?” gibi temel soruların yanıtlanmasında rol oynar ve insanlara hayatlarında karar vermeleri için rehberlik eder. Bir kişinin kişisel değer sistemi, sosyal

faaliyetlere devam ettikçe gelişir ve bu sistem, toplumun diğer üyeleriyle paylaştığı kültürden etkilenir (55). Öte yandan kültürel normlar, insanların hedeflere ulaşma yollarını sınırlayan ve eylemlerini kontrol eden kültürel değerlere dayanmaktadır (56).

2.1.2.5. Sanat

Hem bireysel hem de kolektif olarak kabul edilen, toplumsal ve bireysel ifade örnekleri içerisinde yer alan bir çıktı türüdür. Sanat, duygusal ve bilişsel alanların hâkim olduğu öğretim işlevleri arasında yer almaktadır (57).

2.1.3. Sağlıkla İlgili Kültürel Faktörler

Bazı kültürel faktörlerin olayı veya durumu kolaylaştırırken, bazıları olayın doğrudan nedenidir veya koruyucu özelliklere sahiptir. Kültürel değişkenler, sağlık ve hastalık arasındaki ilişkiyi motive edici faktörler olarak aşağıdaki şekilde sıralanabilir (58);

2.1.3.1. İletişim

Dil, lehçe, dilin bağlamsal kullanımı, ses düzeyi ve uyumu, duygu ve fikirleri paylaşmaya isteklilik, göz teması, beden dili, dokunma, yüz ifadeleri, selamlaşmanın kabulü gibi sözel ve sözel olmayan iletişim öğelerini içerir. İletişimde aynı dili konuşmak hastalıkların teşhisinde, tedavi sürecinde ve takip sürecinde çok önemlidir. Ortak dilin kullanımındaki eksiklikler nedeniyle gelişecek iletişim sorunları tanı ve tedavi yöntemlerini değiştirmektedir. Aynı dili konuşanlar bile anlayış ile ilgili sorunlar yaşarken, anadili farklı olanlar daha fazla sorun yaşayabilmektedir (50, 58- 62).

2.1.3.2. Ekonomik ve Sınıfsal Durum

Ekonomik ve sınıfsal durum; bir toplumda gelirin nasıl dağıldığı, yeterli hane koşulları, yiyecek ve giyecek olup olmadığı, zenginlik, yoksulluk, işsizlik ile ilgili kültürel değerlerin olup olmadığı, temel ekonomik birimin birey olup olmadığı gibi konuları kapsar. Yoksulluk, kötü sağlık koşullarına neden olur ve kötü sağlık koşulları, hastalıkların artmasına, bireyin gelirinin çoğunu tedaviye harcamasına, işini kaybetmesine veya çalışmamasına neden olarak yoksulluğu artırabilir (58, 63, 64).

2.1.3.3. Aile Roller ve Organizasyonlar

Hane reisi, aile üyeleri arasında barınma, yiyecek sağlama, çocukların yetiştirilmesi vs. gibi sorumluluklara sahiptir. Cinsiyete özgü roller, aile rolleri, öncelikler, çocuklar ve ergenler

için gelişimsel görevler, çocuk, yaşlı ve hasta bakımı, cinsel uyum, çocuksuz evlilikler, boşanma gibi pek çok faktör aile bireylerinin rollerini etkiler. Örneğin; geleneksel geniş aile yapısında bireylerin sağlık hizmetlerinden yararlanıp yararlanmayacağına ve kullanacakları tıbbi tedaviyi alıp almayacağına yaşlılar karar vermektedir ve burada kültürel özellikler etkili olur (14, 58, 65).

2.1.3.4. Evlilik Örüntüleri

Evlilik örüntüleri; çok eşliliğin mi yoksa tek eşliliğin mi toplumsal normlarla desteklenip desteklenmediği, medeni veya dini nikahın kabul edilebilir olup olmadığı, toplumsal boşanmanın nasıl algılandığı, akraba evliliğine bakış açısı gibi konuları kapsar (66, 67).

2.1.3.5. Cinsiyete Dayalı Roller

Cinsiyetler arasındaki iş bölümü, sorumluluklar, cinsiyet rolü beklentileri (Kadın mı erkek mi çalışacak? Yemekleri kim yapacak? Çocuklara kim bakacak? Sigara içmek, alkol kullanmak vs. gibi alışkanlıklardaki özellikler) bireyin sağlığına ilişkin inançlarını etkileyebilir (58, 68).

2.1.3.6. Cinsel Davranışlar

Evlilik öncesi cinsel ilişkinin yasak olup olmadığı, hangi cinsiyete izin verildiği, grupların hangi standartlarda davranması gerektiği, kadın ve erkekler için eşcinselliğin nasıl yerine getirildiği, hamilelikte cinsel tabuların, lohusalığın olup olmadığı gibi konuları kapsar. Kültüre bağlı olarak, cinsel davranışlar normal veya anormal olarak tanımlanır veya sınıflandırılır (58, 69).

2.1.3.7. Beslenme

Yeterli beslenme, besinin anlamı, besin seçimi, hazırlama ve saklama koşulları, besinlerde kutsal sayılanlar, yasaklanmış besinler, tüketilen besinler, yeme tercihleri (vejetaryen, vegan, etçil), porsiyon sayısı, beslenme tutumları, özel durumlarda beslenme, hastalıkları iyileştirmek ve sağlığı geliştirmek için kullanılan besinler bu alanda ele alınan konulardır (70).

2.1.4. Kültür ve Hemşirelik

Kültür, farklı açılardan tartışılan bir kavramdır. İnsanın varoluşundan bu yana yaşanan süreçte kültür varlığını sürdürmüştür. Kültür, sosyoloji ve antropoloji bilimleri tarafından da uzun süredir incelenen bir kavramdır. Her kültürde kabul edilen kültürel normlar hayata yön verir ve karşılaştığı sorunlara hazır çözümler sunar. İnsanlar genellikle kültürel çevrenin baskısına maruz kalırlar. Bazı gruplar kurallarını ve yaşam tarzlarını değiştirirken, diğerleri onları koruma eğilimindedir. Nadiren gözlenmelerine rağmen, kültürleri aşan ideal davranış kalıpları vardır. Çünkü idealize edilmiş kültürel kalıplar toplumda her zaman mevcut değildir. Gözlenebilir davranışlar ve öğeler açık kültürlerin bir parçasıdır. Öte yandan kapalı kültür, doğrudan gözlemlenemeyen, ancak nesnelere ve bireylerin konuşma ve davranışlarının analizi ile anlaşılabilen düşünce ve duyguları içerir. Kültür, başkalarını anlamak için bir bakış açısı sağlar. Bazı yönlerden kültürel tarih, insanlık tarihinin bir parçasıdır. Kültürün alt alanları eğitim, bilim, ekonomi, sanat, teknoloji, yönetim ve siyaseti içerir. Bu yerlerde üretilen şey kültürdür. Dolayısıyla bir milletin kültürünün standardını orada üretilen ürünlerin kalitesi belirler. Farklı toplumların, öğretilen davranış ve değer sistemleri aracılığıyla temsil edilen farklı kültürleri vardır. Kültürel bağlam, gözlemlenen eylemlere ve bunların nedensel ilişkilerine, bu davranışların altında yatan dinamiklere ışık tutabilecek anlamlar verir. Bu nedenle, aynı davranış farklı yerlerde farklı anlamlara gelebilir veya farklı davranışlar aynı anlama gelebilir (71).

Kültür; bireyin hastalığa tepkisini, gelişimini ve şiddetini belirleyen çok önemli bir faktördür. Bu nedenle doğru bir tedavi için hastanın kültürel bilgisi ve duyarlılığı çok önemlidir (13, 72). Özellikle yaşanan dil sorunlarının yanı sıra hastanın şikayetlerinin, alışkanlıklarının, beslenmesinin, hijyeninin vs. gibi pek çok özelliğinin bilinmemesi gibi nedenlerle hastaya entegre bir sağlık hizmeti verilemeyebilir (73).

Farklı kültürlerden insanların farklı sağlık ihtiyaçları olabilir. Sağlık, kültüre göre değişen öznel bir fikirdir. Bireylerin kültürü onların sağlık, hastalık, geçmiş sağlık deneyimleri hakkındaki inançlarını kapsar ve tüm bireylerin sağlığını iyileştirmede hayati bir rol oynar. Kültür, kazanılmış değerler, inançlar, standartlar ve yaşam tarzları aracılığıyla bireyin düşüncesini, kararlarını ve faaliyetlerini herhangi bir şekilde etkiler (74, 75). Literatür, sağlık profesyonellerinin toplumun kültürü ve dini inançları hakkında bilgi sahibi olmadan sağlık hizmeti sunamayacaklarını göstermektedir. Bu durumda bireylerin kültürel farklılıklarının farkında olunmalı, kültürel değerlere saygı gösterilmeli ve bu ilkelere uygun hemşirelik

bakımı verilmelidir. Birey merkezli bakım, hemşirenin kültürünü, bakılan kişinin kültürünü ve bu faktörlerin hemşire ile o kişi arasındaki ilişkiyi nasıl etkilediğini tanımlar (76, 77).

Herkes veya benzer kültürel geçmişe sahip medeniyetler için geçerli olan tek bir doğru strateji yoktur. Her zaman, bireyin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak bakım sağlanır. Her bireyin ve her durumun benzersizliği nedeniyle her birey ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Kültürel farklılıklara duyarlı bir tedavi sunmak için hemşire hem bireysel farklılıkları hem de benzerlikleri tanıyabilmelidir. Hemşireler, kendileri ile bireyler arasındaki ilişkilerde değerlerin ve inançların etkisini tanıma becerisini geliştirmelidir. Dünya daha çok kültürlü hale geldikçe, hemşireler daha geniş bir kültürel geçmişe sahip hastalara bakmalı, diğer kültürleri tanımayı öğrenmeli ve onların yaşam ve iletişim biçimleri hakkında bilgi sahibi olmalıdır (78). Küreselleşme nedeniyle kültürlerarası hemşireliğin önemi kaçınılmaz hale gelmiştir (37, 76).

Hemşirelik, çok fazla kişilerarası etkileşim gerektiren bir meslektir. Hemşirelik bakımının en önemli yönlerinden biri empatidir. Empati, hastanın durumuna uygun hemşirelik girişimlerinin tasarlanmasına yardımcı olur ve hastanın sağlığı düzeldiğinde hemşirelere mesleki memnuniyet getirir. Hemşireler, kültürel olarak uygun bakımı sağlamak için hastalarla empati kurabilmeli ve ihtiyaçlarını anlayabilmelidir (79, 80). Madeleine Leininger (1925-2012) 1979'da "kültürlerarası hemşirelik" ifadesini ortaya atmış ve o zamandan beri hemşirelik bakımı, kültürel evrensellik ve özgünlük sağlarken sağlığa, hastalığa, inançlara ve değerlere saygı duymaya odaklanmıştır. Bir alt dal olarak artık daha sık kullanılmaktadır. Yirminci yüzyılın ortalarında ve bugün hala dünyanın bazı bölgelerinde kültürel temelli bakım bilgisi hemşirelikte kritik bir boşluktur (81- 83).

Tortumluoğlu (2004b), bireyin kültürünü ve içinde şekillenen sağlık alışkanlıklarını göz ardı eden bir sağlık sisteminin amacına ulaşmak için mücadele edeceğini savunmaktadır. Sağlık hizmeti sunucuları arasında hastalarla en uzun süre iletişimde kalanlar hemşirelerdir (84). Hemşirelerin sorumlulukları arasında hastalarla diğer sağlık çalışanlarına göre daha fazla zaman geçirmek, çeşitli inanç ve kültürlerden hastalarla etkin bir şekilde ilişki kurarak bütüncül bir yaklaşımla uygun tedaviyi sunmak yer almaktadır (85). Bireyler genellikle kültür odaklı bakım sağlayamayan hemşirelere karşı memnuniyetsizlik, kırgınlık, güvensizlik ve çatışma ifade eder. Hemşireler, baktıkları kişilerin kültürlerine aşina olmalıdır. Aksi takdirde kişiye yarardan çok zararı dokunabilir. Bakım verdiğiniz kişinin kültürünü ihmal ederek bakım veren bir hemşire, bütüncül bir yaklaşımdan yola çıkarak

yarardan çok zarar verebilir ve bu da tedavi kalitesini olumsuz etkileyebilir. Hemşirelik bakımına kültürden bağımsız bir yaklaşım mümkün görünmemektedir (71). Hemşireler, hizmet verdikleri kişilerin kültürlerine saygı duyan ve onlara bu doğrultuda hizmet sunmaya çalışan kişiler olmalıdır (86, 87).

2.2. Kültürel Farkındalık

Kültürel farkındalık; kültürel, politik ve kültürlerarası bilginin bir kombinasyonunu gerektirir. Kendileri ve diğerleri arasındaki farklılıkların farkında olan bir azınlık kültürünün üyeleri, kültürel izolasyonun tam tersi olan kültürel farkındalık olarak adlandırılır. Bir azınlık grubunun üyeleri, bu süreçte kendilerinin ve grubun diğer üyelerinin birçok yönünün farkına varırken, diğerlerinin de farkına varırlar (88).

Öte yandan, kültürel farkındalık, bir bireyin kültürel kimliğini inceleme, alışılmış değerleri ve inançları sorgulama ve kendi kültürünü başkalarınınkiyle karşılaştırma yeteneğidir. Bu karşılaştırma, bireyin farklılıkları tanımasına ve bunlarla başa çıkmasına yardımcı olur (89). Dolayısıyla kültürel bilginin bir başka adımı olarak kültürel farkındalık, farklılıklardan ödün vermeden kültürlerarasındaki benzerlikleri ve farklılıkları keşfetme sürecidir. Bu bağlamda kültürlerarası farkındalık, bireylerin kendi kültürlerini daha nesnel ve bütüncül olarak görmelerini sağlar. Aynı zamanda kültürel unsurlarının diğerlerine farklı ve garip gelebileceği konusunda farkındalık yaratır (90). Böylece bireyler “perspektif farkındalığını” geliştirebilirler (91).

Kültürel grupların ve toplumdaki diğer bireylerin varlığını kabul etmek, onlara saygı duymak ve onları ötekileştirmemek, bireysel ve toplu hakların özünde varlıklarının devamı için uygun hazırlıklar yapmak kültürel farkındalığın gereğidir. Bu kültürel farkındalık, kültürel farklılıkları tanıma, kendi kültürleri kadar diğer kültürleri de anlama ve aralarındaki farklılıkları takdir etme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (92).

Kültürel farkındalık, kişinin kendi kültürünün etkilerini anlamasıdır. Bireylerin önyargılarını değerlendirmelerine yardımcı olur ve başkalarının inanç ve değerlerine değer vermek için bir temel oluşturur. Kişinin kendi kültürü ile diğer kültürlerarasındaki benzerlikleri ve farklılıkları belirlemek için kullanılabilir (93, 94). Kültürel farkındalık olmadan bireyler kendi kültürel inançlarını, değerlerini ve davranış kalıplarını diğer kültürlerdeki insanlara dayatabilirler (95).

Dünyanın birbirine daha bağılı hale gelmesine ve aralarındaki engellerin bir zamanlar olduğundan daha zayıf olmasına rağmen, kültürlerarasında hala farklılıklar ve çeşitlilik olduğu için kültürel farkındalık çok önemlidir. Ayrıca siyasi, ideolojik ve ekonomik değişimlerin yanı sıra teknolojik, ulaşım ve iletişim ilerlemelerinin neden olduğu dünya çapındaki göçün artması sonucunda bireyler ve kültürlerarasındaki bu farklılıklar ve farklılıklarla başa çıkmak giderek daha zor hale geliyor. Bu nedenle, yabancı dil öğretimi bağlamında, sınıfta kültürel farkındalığın geliştirilmesi, öğrencilerin diğer insanların bakış açılarına karşı empati kurmasını teşvik etmek ve onları gerçek yaşam koşullarına hazırlamak için çok önemli olan yabancılaşma duygularını ortadan kaldırmak için çok önemlidir (96). Bu, daha barış içinde bir arada var olmak için bireylerin birbirlerinin kültürlerini bilmeleri gerektiğini göstermektedir.

Kültürel farkındalık, kişinin değerlerinin, inançlarının ve algılarının farkındalığıdır. Kültürü tanımak için bir eğitim sürecinden geçmek önemlidir (97). Kültürel farkındalık eğitimi, bireyin kendi kültürünün yönlendirdiği davranışlara karşı kültürel tutumunu ifade etme ve farkındalığını geliştirmesine yardımcı olacak etkinlikler ile farklı bireylerin davranışlara yönelik farkındalıklarını geliştirebilecekleri etkinlikleri içermelidir (98). Literatürde kültür ve toplumla ilgili durumların dijital öykü anlatımı yaklaşımıyla ele alınabileceği belirtilmektedir (99-103). Kültürel farkındalığı artırmak için dijital hikâye anlatımı yönteminin bu şekilde uygulanabileceği düşünülmektedir. Dijital hikâye anlatımı yaklaşımı aynı zamanda öğrencilere kendi özgün ve yaratıcı dillerini geliştirme şansı ve fikirlerini iletme sürecinde aktif katılımcılar olarak teknolojiyi kullanabilecekleri bir ortam sağlar (104).

Kültürel farkındalık, dünyayı yaşamak için daha barışçıl bir yer haline getirmede çok önemli bir rol oynar. İnsanlar arasında anlayışı, kültürel çeşitliliği takdir etmeyi, kültürlerarası tartışmayı teşvik ederek ve daha sonra birçok farklılığımıza rağmen uyum içinde hareket ederek geliştirilebilir. Farklı kültürleri anlamak ve onları kabul etmek, tanımak ve takdir etmek kültürel farkındalığın özelliklerindedir. Kendi değerlerinin yanı sıra diğer kültürlerin değerlerini öğrenmek, öğrencilerin kültürlerarasındaki zıtlıkları ve benzerlikleri anlamalarına yardımcı olur. Öğrenciler daha sonra, çeşitli kültürlerle yönelik yargılarını, önyargılarını ve duygularını belirleyebilirler. Sonuç olarak, onlarla empati kurabilir ve yabancı kültürlerin kendilerinkinden farklı değerlere sahip olduğunu kabul edebilirler. Kültür her insan faaliyetini ve iletişimini bilgilendirdiğinden, kültürel bilgi çok önemlidir.

Her durumda, insanlar birbirleriyle iletişim kurabilmeli ve hedeflerine ulaşmak için iş birliği yapabilmelidir (105).

2.2.1. Kültürel Farkındalık Düzeyleri

Dört farklı kültürel farkındalık düzeyi vardır. Bunlar;

Kültürel bilinçsizlik düzeyi, kişinin kültürel farklılıklardan haberdar olmadığı ve göz ardı ettiği ilk aşamadır. İnsanlar, çevrelerinde meydana gelen faaliyetlerle ilgili kültürel yanlış anlamaların veya yanlış yorumların olabileceğinin farkında değildirler (106).

İkinci farkındalık düzeyi, insanların davranışları arasında farklılıklar olduğunun farkında olunmasıdır. Ancak bu farklılıkların ne olduğu ve potansiyel etkilerinin genişliği ve derinliği hakkında çok az bilgiye sahip olurlar.

Üçüncü farkındalık düzeyi, insanların bu kültürel varyasyonların farkında oldukları ve o kültüre uygun şekillerde davranmaya çalıştıkları zamandır (107, 108).

Son düzey ise, insanların diğer kültürlerle karşı çok duyarlı olduğu veya kültürel olarak uygun davranışın doğal olarak onlara geldiği çok kültürlü koşullardan geçtiği bilinçsiz farkındalıktır (109).

2.2.2. Kültürel Farkındalığı Geliştirme Yolları

Hemşirenin kendi kültürüyle ilgili bilgisi, hastanın kültürü hakkında bilgi edinmesi için bir temel oluşturabilir. Hemşire, kendi bilinçdışı davranışlarının farkında değilse, etnosentrizm, kalıplaşmış davranış, kültürel körlük ve kültürel dayatma sergileyecek ve bu da kültürel çatışmanın neden geliştiğini anlamasına engel olacaktır (110). Kültürel yeterliliğin önemli bir bileşeni kültürel farkındalıktır (111). Campinha-Bacote (1999), “İrkçilik ve diğer öğretilerle ilgili hislerimin ve diğer kültürlerle karşı önyargılarımın bilincinde miyim?” konusunu araştırmak için farkındalık fikrini kullanır (112). Önyargılar, ırkçılık, etnosentrizm, kültürel dayatma, kültürel çatışma ve kültürel şoku içeren kültürel yeterliliğin önündeki engeller hemşireler tarafından anlaşılmalıdır (113, 114).

Duygusal zekâ, kültürel farkındalığın gelişmesinde kilit faktörlerden biridir. Kültürlerarası simülasyon, bireyin duygu, düşünce ve davranışlarını etkiler. Simülasyon oyunlarını içeren bu eğitim yöntemi hemşirelik eğitimcileri tarafından kullanılmalıdır. Durumsal öğrenme

deneyimleri yoluyla kültürel farkındalığı geliştirir, hemşirelikte teori ve uygulama arasındaki boşluğu doldurur ve öğrenme etkinliğini alakalı hale getirir (115).

2.2.3. Kültürel Farkındalığı Etkileyen Faktörler

Akademisyenler, kültürel farkındalığın nasıl işlediğini etkileyen ve teorik ve ampirik araştırmalar yoluyla geliştirilebilecek katkıda bulunan değişkenleri saptamak için tekrarlanan girişimlerde bulundular. Araştırmaya göre, ikinci bir dil öğrenmek, yurtdışında çalışma deneyimine sahip olmak, farklı kültürel geçmişlere sahip insanlarla etkileşime girmek, yurtdışında okumak ve hatta diğer ülkelere hızlı ziyaretler yapmak, kişinin kültürel olarak daha bilinçli olmasına yardımcı olabilir. Beklenmedik deneyimlere açıklık, yaratıcılık ve hayal gücü gibi belirli kişilik özellikleri, yabancı kültürlerle temasın zararlı sonuçlarını azaltır. Kültürel farkındalık aynı zamanda insanların genel dünya görüşleri veya inançları, duygusal zekâsı ve bilişsel zekâsı ile etkileşime girer (116). Kültürel çeşitliliği anlamak ve analiz etmek, kişiler arası ilişkileri belirlemek ve başkaları için sevgi, saygı, empati ve şefkat yaratmak, kültürel farkındalık bileşeninin bir parçasıdır (6). Aşağıdaki dört öncül veya etkileyen faktör: eğitim/öğretim deneyimi, dil yeterliliği, uluslararası iş deneyimi ve çeşitli sosyal ilişkilerdir.

2.2.3.1. Eğitim/Öğretim Deneyimi

Eğitim ve öğretimdeki deneyim, sadece çalışılan konulara veya kültürel odaklı eğitim kurslarına atıfta bulunmaz. Aynı zamanda kültürel farklılıklara duyarlı bir şekilde gerçekleştirilen eğitim ve öğretimi ifade eder. İlk adım, öğretim üyelerinin kendi kültürlerinin öğretimlerinin çeşitli alanlarını nasıl etkilediğinin bilincinde olmalarıdır (117). Çeşitli kültürel veya ırksal geçmişlerden gelen öğrenciler sınıf hakkında farklı bir bakış açısına sahip olabilir. Farklı geçmişlerden gelen öğrencilerin öğrenme tercihlerini daha etkin bir şekilde yerleştirmek ve kendi kültürel kimliklerini ve konumlarını geliştirmelerini ve eleştirel bir şekilde analiz etmelerini sağlamak gerekir. Bunun için, kültürel olarak bilinçli bir eğitim, müfredata kültürle ilgili çeşitli derslerin dahil edilmesi ve çeşitli öğretim tekniklerinin kullanılması gerekir (118).

2.2.3.2. Dil Yeterliliği

Dil yeterliliği, bir kişinin o dili akıcı ve doğru bir şekilde konuşarak kültürel sınırlar arasında ne kadar iyi iletişim kurabileceğini ifade eder. Yabancı kültürlerin ekonomik, yasal ve sosyal

sistemleri hakkında kapsamlı bir anlayış kazanmak ve daha da önemlisi, orada yaşayanların maruz kaldığı incelikleri öğrenmek, bir dile sağlam bir hakimiyet gerektirir. Dilin sözcükleri kültürel aktarım için kanal görevi görür (119). Bu nedenle, yüksek düzeyde bir dil yeterliliğine sahip olmak, yeni bir kültürün temel ilkelerine sistematik bir şekilde erişmeyi ve o toplumun belirli yönleri hakkında daha fazla farkında olmayı gerektirir.

Dil yeterliliğinin olmaması izolasyon, kopukluk ve hatta hayal kırıklığı duygularına yol açabilir. Bu da insanları birbirleriyle etkileşimden hem profesyonel hem de sosyal ortamlarda katılım olasılıklarından alıkoyabilir (120). Öte yandan, daha iyi dil becerilerine sahip insanlar, çeşitli kültürel uygulamaları yansıtan davranışlar hakkındaki inançları doğrulamada daha usta olmalıdır (118, 121).

2.2.3.3. Uluslararası İş Deneyimi

Sosyal bilişsel öğrenme teorisine göre, insanlar en iyi gerçek dünya deneyimlerini sosyal ortamlar aracılığıyla öğrenirler. Kültürel farkındalığın bir diğer önemli öncüsünün, uluslararası bir deneyim olduğu düşünülmektedir. Çeşitli uluslararası iş deneyimleri, insanlara kültürlerle ilgili önceki bilgilerini (değerler, inançlar ve normlar) ve kültürlerarası iş birliğine ilişkin önceki deneyimlerini hatırlama, kültürel farkındalıklarını uygulama, kendi kültürel varsayımlarını sorgulama, kültürel tercihlerini göz önünde bulundurma ve inceleme şansı verir. Diğer kültürlerin normları, iş birliği amaçları için etkileşimler öncesinde ve sırasında rol ve sorumluluklarını değerlendirir ve geri bildirim sağlar (106).

2.2.3.4. Çeşitli Sosyal İlişkiler

Daha çok ekip çalışmasına odaklanan uluslararası iş deneyiminden farklı olarak, çeşitli sosyal temaslar aşağıdaki durumları içerebilir; ebeveynleri farklı ülkelerden veya kültürlerden olan kişiler, çocukluklarının bir kısmını kendi ülkeleri dışındaki ülkelerde veya kültürlerde geçirmiş kişiler, yüksek lisans veya lisans öğrencisi olarak yurtdışında eğitim görmüş kişiler ve uluslararası evlilikleri veya uzun süreli ilişkileri olan insanlar. Farklı sosyal grupların üyeleriyle uzun süreli sosyal temasa sahip olan bireylerin, diğer kültürleri öğrenme perspektiflerinden keşfetme ve daha değerli tutum ve davranışları benimseme, sonuçta klişeleştirmeyi azaltma ve etkileşim stratejisini geliştirme olasılıklarının daha yüksek olduğuna inanılmaktadır (106).

Ek olarak, bu çeşitli sosyal temas seviyeleri muhtemelen daha esnek bir benlik kavramının büyümesini teşvik edecek ve bu da insanların motivasyonunu, ilgilerini ve ortaklıklar aramaya ve bu çeşitlilikle bütünleşmeye olan yatkınlığını artıracaktır (116, 122).

2.2.4. Kültürel Farkındalığın Kavramsal Modeli

Kültürel farkındalık, hepsi aynı düzeyde bir arada var olan ve genel yapıyı oluşturmak için bir araya gelen benlik, üstbiliş, bilişsel süreç ve bilişsel bilgiyi içeren dört boyutlu bir yapı olarak görülmektedir. Benlik kavramı, yapının kolaylaştırıcısı veya aracısı olarak işlev görür. Üstbiliş bileşeni, kültürel olarak zor etkileşimlerin bilişsel sürecini geliştirmeyi amaçlayan ve yeni kültürel bilginin önemli ölçüde edinilmesi veya kodlanması üzerinde etkisi olan üst düzey bilişsel yöntemleri yansıtır. Bilişsel sürecin üç düzeyi -dikkat, algı ve yansıtma/beklenti- doğası gereği ardışıktır. Bireyin benlik fikri, bu zihinsel sürecin bir aracısı ve bütünleştiricisi olmalı ve onun toplumsal, mesleki ve örgütsel kültürlere ilişkin bilişsel anlayışı destek sağlamalıdır. Davranış ve bilişsel işlev arasında olduğu kadar davranış ve bilişsel anlama arasında da bir geri besleme döngüsü olduğu açıktır. Bu, kültürlerarası etkileşim deneyimlerinin havuzuna eklenecek davranışlardan alınan geri bildirimlerden gelecekte kültürel farkındalığının performansının daha fazla etkileneceği anlamına gelir. Modelin dördüncü boyutu, birçok kültürün normlarına, değerlerine, geleneklerine ve uygulamalarına bilişsel aşinalıktır. Eğitim ve öğretim deneyimi, dil yeterliliği, uluslararası iş deneyimi ve çeşitli sosyal ilişkilerin dört etkili unsurunun, kültürel farkındalığın ne kadar iyi işlev gördüğü üzerinde bir etkisi olması beklenmektedir. Sonraki bölümler, her bir boyutun ve bunların birbirleriyle nasıl ilişkili olduğunun daha kapsamlı bir açıklamasını sunar (106).

2.2.4.1. Benlik

İletişim ve kültürlerarası iletişim, liderlik teorileri, eğitim, felsefe ve diğer ilgili alanlardaki araştırmalar benlik fikrini kapsamaktadır (123, 124). Benlik, kısaca ifade etmek gerekirse, kişinin kendi kişiliğinin, sosyal kimliğinin ve sosyal rollerinin zihinsel imajıdır (125, 126).

Bu kültürel farkındalık modelinde, benlik tüm kültürel farkındalık yapısının üzerinde durur ve üstbiliş ve bilişsel sürecin işlenmesi için aracı bir faktör olarak hizmet eder. Bir kişinin kendisini diğerlerinden ayırt etmesi ve bir bireyin çeşitli kültürel bağlamları nasıl anlayabileceği ve bunlara nasıl yanıt verebileceğini açıklaması çok önemlidir (127).

Kişinin kendi kültürel bakış açılarını veya varsayımlarını (evrensel, ulusal, profesyonel veya örgütsel) tanıyan bir benlik parçası, kişiyi kolayca ve tekrar tekrar şekillendirmeye, uyarlamaya ve yeniden formüle etmeye teşvik eden açıklık ve esnekliğin bir parçası olmalıdır. Yeni kültürel koşullar ve ortamlar ışığında benlik fikri, bu tür bilgi ve deneyimlerin edinilmesi, bireyin kendi kültürü üzerine derinlemesine düşünmesi ve daha derin bir kültürel farkındalık kazanması için olanaklar sağladığından diğer kültürlerin daha fazla bilgi ve deneyimi ile güçlendirilebilir (128).

2.2.4.2. Üstbilgi

Yunanca “meta” kelimesi, “daha yüksek” veya “daha genel” anlamına gelen bir ön ektir (123). Üstbilgi veya “bilmeyi bilmek”, kişinin kendi bilişsel süreçlerinin farkındalığı ve kontrolüdür. Zihinsel bir süreç aracılığıyla bilgi akışını düzenler, kodlamanın önemini belirler ve dikkat etme yeteneğini etkiler. Bu faktörler nihayetinde bilgi telafisi, kendi kendini kontrol etme, öğrenme ve geliştirme mekanizmalarının geliştirilmesi için zemin hazırlar (129, 130). Kültürel farkındalığın önemli bir bileşeni, üst düzey bir bilişsel etkinlik, üstbilgidir. Bununla birlikte, insanlar kültürlerarası etkileşimlerdeki yanlış anlama potansiyelinin farkına varırlar, kendi kültürel varsayımlarına ve önyargılarına meydan okumak için inisiyatif alırlar, etkileşimde bulunurken düşünmeye ve tartışmaya devam ederler, stratejilerini kontrol ederler, benimserler ve gözden geçirirler, kültürel bilgilerini düzenlerler. Yeni bilgileri, kültürel olarak uygun olacak ve özellikle yeni durumlarda, kültürlerarası karşılaşmalarda istenen sonuçları elde etme olasılıkları daha yüksek olacak şekilde kodlarlar. İster ulusal ister kurumsal olsun, belirli kültürler hakkında basitçe bilgi vermek üstbilgiyi desteklemeyecektir. Bunun yerine, modelleme ve durumsal öğrenme gibi bireyin aktif katılımını teşvik eden daha genel bir öğrenme kavramı, insanların alışılmadık kültürlerarası durumları kavramayı ve ele almayı öğrenmelerine yardımcı olmak için kullanılmalıdır (106, 116, 131).

2.2.4.3. Bilişsel Süreç

Kültürel farkındalık modelinin “bilişsel süreç” yönü, kültürel farkındalığın belirli tutum ve davranışlarla dış kültürlerarası karşılaşma ipuçlarına tepki vermek için zihinsel bir süreç olarak nasıl çalıştığını açıklar. Bilişsel sürecin üç aşaması vardır; dikkat, algı ve yansıtma. Bu seviyeler sıralıdır. Kültürel farkındalık modeline göre, dikkat, kültürlerarası etkileşimler sırasında kullanılan ve insanların duyularını, algısal yeteneklerini ve zihinsel enerjilerini “bağlamsallaştırma ipuçlarına” yoğunlaştırmalarına izin veren ilk bilişsel işlemdir. Bu

durumda, kişinin çok kültürlü ortamlarda görevlerini yerine getirmesini sağlamak için görsel, işitsel vb. dahil olmak üzere tüm duylara belirli bir miktarda dikkat dağıtılacak veya tahsis edilecektir. Bireyler algılanan karşılaşmaların ve davranışların arkasına gizlenmiş kültürel değerleri yorumlarken, bir sonraki bağlantı olarak algıyı hemen belirgin bir bilgi kaybı izler. Algılar oluştuğu için bireyin bilgi ve deneyimlerine göre değişmez bir şekilde farklılık gösterir (129). Bilişsel süreç, daha içsel olan üstbiliş boyutunun aksine, sosyal çevre içindeki etkileşimleri yansıtan daha kişilerarası bir süreçtir. Modelin tüm bilişsel süreci tasvir etmesi, üstbilişin ona göz kulak olurken ve bilişsel kültürel bilgi boyutunun onu desteklediğini, kendinin ona sürekli olarak nasıl aracılık ettiğini gözlemlemeyi sağlar (106).

2.2.4.4. Bilişsel Bilgi

Bilişsel bilgi, eğitim ve kişisel deneyim yoluyla kazanılan kültürel normların, uygulamaların ve geleneklerin anlaşılmasıdır. Günümüzde pek çok farklı kültür (ulusal kültürler, profesyonel kültürler, örgütsel kültürler, kuşak kültürleri) olduğundan, bilişsel bilgi hem kültürel benzerliklerin hem de zıtlıkların farkındalığını ifade eder. Kültürel farkındalık paradigması, birçok kültürün bilişsel olarak anlaşılmasının gerekli olduğu fikrine dayanmaktadır. Kültürel bilginin, bu anlayışın aşırı basitleştirilmiş bir biçimi olarak olmasa bile, uzun zamandır kültürel farkındalık için bir gereklilik olduğu düşünülmüştür. İnsanlar, bir toplumun kültürünü ve kültürün bileşenlerini anlayarak, bir kültür içinde belirli sosyal etkileşim kalıplarını oluşturan ve üreten sistemleri daha iyi kavrayabilirler. Daha da önemlisi, üstbiliş, bilişsel süreç ve benlik kavramının gelişimi, kültürel farkındalık modelinin bilişsel bilgiden etkilenen ve desteklenen diğer üç bileşenidir. Daha zengin kültürel bilgi, nasıl davranılacağına dair kafa karışıklığını ve ahlaki davranmakla ilgili endişeyi azaltır, bu da kolayca bilişsel basitliğe, davranışsal katılığa ve daha düşük kalitede ilişkilere yol açabilir (116).

2.2.5. Kültürel Farkındalık ve Hemşirelik

Küreselleşme ile çok kültürlü nüfus yapılarının ortaya çıkmıştır (132). İnsanlar arasındaki sosyal ilişkiler ve kişilerarası etkileşimler de aynı şekilde bu durumdan etkilenir (133). Kültürel farkındalık, kişinin kendi kültürünü ve tarihini araştırma ve çeşitli kültürler arasındaki paralellikleri ve farklılıkları anlama kapasitesidir (95, 134).

Kişinin kendi kültürel sağlık fikirlerini ve değerlerini anlaması, kişinin yaptığı şeyi neden yaptığını anlamasını sağlar (135). Kültürlerin sağlık ve hastalık hakkında farklı fikirleri

vardır. Başka kültürlerden habersiz ya da öğrenmek istemeyen bir hemşire, kendi kültürüne özgü olmayan eylemleri hatalı algılayabilir (84, 136). Bireyi anlayamama, iletişim bozukluklarına, kültürel çatışmalara, sağlık hizmetlerinde eşitsizliklere, ayrımcılığa, ırkçılığa ve klişelere yol açarak hastaya faydadan çok zarara neden olabilir (14, 75).

Dünyanın her yerindeki birçok hemşire, şefkat ve şifa kavramlarına dayalı olarak hasta ve aile merkezli bakım sağlar. Hemşireler, bu hemşirelik karşılaşmalarının özünü tanımlamak veya karakterize etmek için sıklıkla mesleklerini yansıtan kelimeler veya etiketler kullanır ve deneyimlerini iletir. Hastalar ve ailelere benzer şekilde, akademisyenler, meslekler arası ortaklar ve hastalar, sağlık hizmeti sağlayıcıları ile etkileşimlerini karakterize etmek için terminoloji kullanır. Bütünsel hemşirelik, bütünleştirici sağlık bakımı ve bütünleştirici hemşirelik, bu tür araçları tanımlamak için kullanılan birkaç terimdir. Bu davranışı tanımlamak için yaygın olarak tanınan tek bir terim yoktur. Sadece uygulamayı değil, aynı zamanda eğitim ve araştırmayı da etkileyen fenomenlerin yönleri, felsefi alt tonlar, kavramsal çıkarımlar ve teorik çerçeveler, muhtemelen bakımın tanımlayıcıları olarak hizmet eden terimlerle kökleşmiştir. Bu göz önüne alındığında, bütünsel hemşireler, hasta etkileşimlerini ve hemşirelik bakımını tanımlamak için kendilerinin ve diğerlerinin kullandığı terminolojiyi tanımlamalıdır (137).

Hemşire, kültürel koşulların nasıl değiştiğinin farkında olmalıdır. Hemşire düşünceli, dikkatli ve herkesin inançlarına ve kültürel mirasına saygılı olmalıdır. Hastanın kültürü dikkate alındığında tedavi daha başarılıdır (136). Kültürel açıdan yetkin hemşirelik bakımının verilebilmesi için bireylerin sağlık inançlarının ve kültürel ihtiyaçlarının farkında olarak, kültürel bilgi, tutum ve becerilerini kullanarak sağlık eşitsizliklerinin azaltılmasına katkıda bulunmaları beklenmektedir. Hemşireler bakım verirken şefkatli, saygılı ve etkili sağlık hizmeti sunmalı ve uygulamalarında kültürel aşağılama, cinsiyet ayrımcılığı, ırkçılık ve kültürel dayatmalardan uzak bakım sağlamalıdır (138-140). Hemşirelerin kendilerini kültürel olarak geliştirmeleri için kültürel içerikli bakım vermenin yeni yollarını aramaları, kültürün sağlık hastalıkları tanımlarını nasıl etkilediğini anlamaları ve farklı kültürlerden bireylere verilen bakımın yüksek kalitede olmasını sağlamaları gerekmektedir (141-143). Hemşireler, farklı inanç ve kültürlere sahip hastalara etkili iletişim ve kapsamlı bakım sağlamaktan sorumludur (85, 87). Kendi kültür ve değerlerine sahip çıkma hakkı hastaya aittir. Verilen bakım standardı hemşirelerin kültür, tutum ve inançlarından etkilenebilir (144). Bir hemşire etkili bakım sunacaksa, mesleki bilgi ve uygulamaların yanı sıra entelektüel ve analitik becerilere sahip olması lazım ve hastaya uygun bakımı vermelidir

(14). Madeline Leininger kültürel olarak uygun hemşirelik bakımını kültürel olarak uygun bakım sağlamak olarak tanımlamıştır. Leininger'e göre kültüre özgü bakım, hastanın mutluluğunu artırır, olumlu bir terapötik etkiye sahiptir ve iyileşmeyi hızlandırır (82). Başka bir deyişle, farklı kültürel geçmişe sahip birey, aile veya toplumun kültürüne göre etkin bakım sağlanması sağlık sonuçlarını olumlu yönde etkileyecektir (95). Bu nedenle bakım verirken kültürel farklılıklara duyarlı olmak, bireyin kültürel farklılıklarını ve benzerliklerini dikkate almak ve yaşam biçimini öğrenmek önemlidir (59). Sağlık profesyonellerine yönelik eğitimler hemşirelik eğitiminden sonra planlanmalıdır. İyi kültürlerarası iletişimi teşvik etmek için sağlık profesyonellerinin etnosentrizmden kaçınması da çok önemlidir (145, 146).

2.3. Kültürlerarası Duyarlılık

İnsanlar tanımadıkları bir toplumun kültürü içinde farklı davranışlar sergileyebilir, kendi kültür ve geleneklerini üstün görebilirler. Bu durumu yaşamak, genellikle farklı kültürel geçmişlere sahip insanlar arasında iletişim kurmada sorunlara yol açabilir. Bu durumun önüne geçebilmek için insanlara farklı kültürleri tanıma ve saygı duyma bilinci kazandırılmalıdır. Kendi kültürünü diğer kültürlerden üstün görmesi ve farklı kültürleri değersiz görmesi kültürlerarası iletişim ve duyarlılığın gelişmesinin önündeki en büyük engeldir. Kültürel uyum bir asimilasyon olarak görülmemelidir (147). Asimilasyon bir toplumun, içinde yaşadığı diğer toplumların dilini, dinini ve kültürünü değiştirerek kendi kimliklerini yok etme ve bunun yerine kendilerini dayatma hareketi olarak görülmektedir. Kısaca; asimilasyon sırasında bireyin bütün benliği değişir ve yeni bir kişilik ortaya çıkar, adaptasyonda ise durum tam tersidir. Uyum sayesinde, bir birey çok kültürlü bir statü kazanır. Bireyin özünü kaybetmeden yeni ufuklar kazanır (147, 148). Her kültürün, onları birbirinden ayrı ve farklı kılan sosyal ve kültürel özellikleri vardır. Kültürlerarası duyarlılık ise farklı kültürlere ve kültürel farklılıklara sahip bireylere karşı ortaya çıkan anlayış, farklı kültürler karşısında saygı ve anlayışı sağlayan duyarlılıktır. Farklı kültürel topluluklarda vakit geçirerek ve kültürleri tanıyarak kazanılan deneyimler, kültürel farklılıkları daha anlaşılır ve daha duyarlı hale getirir. Kültürel farklılıklara olumlu bir yaklaşım sergilemek, kültürlerarası duyarlılığa sahip kişilerin sahip olması gereken özelliklerden biridir. Kültürlerarası duyarlılığın bazı tanımları vardır. Bu tanımlar aşağıdaki gibidir;

- Kùltùrlerarası duyarlılık, kùltùrlerarası iletişimi destekleyen, teşvik eden ve etkin bir şekilde kullanan, farklı kùltürel özellikleri olumlu duygusal bir yaklaşımla anlayan ve değerlendiren bir kavramdır (149). Kısacası, kùltùrlerarası duyarlılık, özellikle iki veya daha fazla çok kùltürlü toplum arasında iletişim ve etkileşimin yeterliliğini veya verimliliğini birbirine bağlayan köprüdür (150, 151). Bu nedenle kùltùrlerarası duyarlılık sadece teorik bilgiyi kapsamaz, aynı zamanda duyarlılıkların kendi kùltürleri dışındaki kùltürel farklılıklara davranışlar yoluyla uygulanmasını da gerektirir.

- Kùltùrlerarası duyarlılık yaklaşımı özellikle sonraki yıllarda daha fazla ilgi gören ve literatürde çeşitli tanımlarla açıklanmaya çalışılan bir kavramdır (152). Kùltùrlerarası duyarlılık, “bir bireyin çok kùltürlü iletişimle ilgili olarak olumlu duygular geliştirme yeteneği, bu da kùltürel farklılıkları tanımlama ve özümsemede uygun ve etkili tavrı artırma yeteneği” olarak yorumlanır (153). Kùltùrlerarası duyarlılık, kùltürel çeşitliliğin farkında olma ve bilgi edinme yeteneği olarak tanımlanır. Başka bir açıklamada kùltùrlerarası duyarlılık, “kişisel uyararı eklemek için gerekli olan, kùltùrlerarasındaki farklılıkları yorumlama, anlama ve takdir etme konusundaki etkili istek” olarak ifade edilir (15).

- Fritz, Molenberg ve Chen’e (2002) göre; kùltùrlerarası duyarlılık, bireyin kùltürel farklılıkları tanımlama arzusu, diğer kùltürlerden insanlara, koşullara veya yerlere karşı sevgi veya ilgi gibi duygusal eğilimlerini kapsar (154). Farklı kùltürlerden insanların bakış açılarına karşı duyarlı olmak, kùltùrlerarası duyarlılığın bir başka tanımıdır (150).

- Samovar, Porter ve McDaniel’e (2010) göre; kùltùrlerarası duyarlılık, bireyin başkalarına ve etkileşimde karşılaştığı kùltürlere karşı duyarlılığı ve diğer insanların dünya görüşlerini anlama yeteneği olarak tanımlanır (155). Landis ve Bhagat (1996), kùltùrlerarası duyarlılığın, insanların çeşitli kùltürel kökenlerden başkalarıyla birlikte yaşayabilmesi ve çalışabilmesi için kritik olduğuna inanır (156). İnsanlar kùltürel farklılıklar ve kùltùrlerarası duyarlılıkla bař etmede psikolojik güce sahip olmalıdır (157).

Kùltùrlerarası duyarlılık, halklara değer vermeden kùltürel farklılık ve benzerliklerin varlığının onaylanmasıdır. Bazı yazarlar kùltürel duyarlılığı diğer kùltürlere karşı duyarlı, kùltürlere karşı tepkili ve kendi dünya görüşlerini kavrayış olarak ifade etmektedir (158). Kùltürel duyarlılık, kùltürel farklılıkları takdir etme konusunda olumlu bir duyguyu ifade eder (159).

Ayrıca kültürlerarası duyarlılık, kültürel farklılıklara ilişkin görüşleri ortadan kaldırma ve bunlara uyum sağlarken uygun davranışları sergileme kapasitesi olarak tanımlanabilir (160). Kültürlerarası duyarlılık, kültürel farklılıkları ve diğer insanların görüşlerini tanıma yeteneğidir (27). Günümüzde sağlıklı bir toplumsal varoluşun en temel ölçütlerinden biri, kültürel farklılıklara karşı hoşgörü ve duyarlılıktır. Kültürlerarası temaslar daha sık gerçekleşmekte ve sosyokültürel farklılıklara daha fazla ağırlık verilmektedir (161). Günümüz dünyası kültür, ekonomi, siyaset ve teknoloji açısından küresel bir köye doğru evriliyor ve içinde bulunduğumuz yüzyılda insanların hayatta kalabilmek için kültürel duyarlılık yeteneğine ihtiyaç duyduğu söylenebilir. Çoğulcu kişiliklerin yükselişte olduğu günümüz dünyasında toplumların kültürlerarası duyarlılığa olan ihtiyacı artmıştır. Diğer bir deyişle, kültürlerarası duyarlılık, çoğulcu bir dünyada uyumlu ve etkin bir şekilde yaşamının anahtarı olarak ortaya çıkmaktadır (162).

Çok kültürlü ve küreselleşen toplumda, kültürlerarası iletişime ilgi artmaktadır. Ek olarak, iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmeler, ekonomik ve toplumsal değişimler ve kişilerarası etkileşimlerdeki artış, yerelden evrensele geçişe katkıda bulunmuştur. Bu gelişmeler, kültürlerarası iletişim fikrinin önemini vurgulamış, empatik ve diğer kültürler hakkında bilgili bireylere olan talebi arttırmıştır. Kültürler arasındaki farklılıklar artık bir engelden çok önemli bir kaynak olarak görülmektedir. Kültüre duyarlı bireyler evrensel değerleri ön planda tutarlar (163).

Farklı milletlerden insanlar arasında kültürlerarası duyarlılığa olan ihtiyaç çok yüksektir. İnsanlar, demografik değişimler ve artan kültürel çeşitlilik nedeniyle kültürlerarası iletişimden kaçınmamaktadır. Ayrıca, tüm kültürlerarası temas bir dereceye kadardır. Bu da kültürlerarası duyarlılığın teorik olduğu kadar pratik bir çerçeve olduğunu da göstermektedir (162).

Kültürlerarası ilişkilerin hemen her gün ve her yerde zorunlu hale geldiği günümüzde, kültürlerarası iletişim becerilerinin geliştirilmesi bireyler için oldukça önemlidir. Kültürlerarası duyarlılık, bireyin diğerleriyle bilişsel, duygusal ve davranışsal etkileşimleri ile ilgili olmakla birlikte, öncelikle bireyin duygularını yönetme becerisine odaklanır (164).

İletişim, eğitim ve psikoloji gibi çeşitli disiplinlerden akademisyenler, kültürlerarası duyarlılığın önemini vurgulamaktadır. Pek çok kişi, farklı kültürlerden insanların sorunsuz ve etkili bir şekilde iletişim kurabilmeleri için kültürlerarası duyarlılığın gerekli olduğunu iddia etmektedir. Etnosentrizmin miktarını azaltmak ve kültürlerarası iletişim becerilerini geliştirmek için kültürel duyarlılık çok önemlidir (165).

Kültürlerarası duyarlılık, insanların çeşitli kültürel geçmişlerden gelen kişilerle bir arada yaşamalarını ve iş birliği yapmalarını sağlamak için çok önemlidir. Kültürlerarası duyarlı bireyler, farklı kültürlerden yerler, durumlar ve insanlar hakkında bilgi edinmek isteyen kişilerdir. Birçok kültüre duyarlılık gösterme ve diğer kültürlerden insanlara saygı gösterme niteliği kültürlerarası duyarlılık olarak bilinir. Kültürlerarası duyarlılık becerilerine sahip kişiler ayrıca özsaygıya ve kendilerini kontrol etme becerisine sahiptir. Bu kişiler açık fikirlidir ve empati yeteneğine sahiptir (158, 166).

2.3.1. Kültürel Duyarlılık Süreci

Kültürel duyarlılık gelişim süreci üç basamakta ele alınır. Bunlar;

1. Bir kültürden diğerine geçiş deneyimleri,
2. Kültürel farklılıklara uyum sağlamak ve
3. Kişisel gelişimi ve kültürel farkındalığı arttırmaktır.

Kültürel duyarlılığın kazanılması bir süreçtir ve hemşireler bu sürecin adımlarını birer birer tırmandırmalıdır. Hemşire ilgi duyduğu kültürü biliyorsa üst düzeyde olmasa da alt düzeyden iletişim kurmaya başlayacaktır. İlgilendiği kültür hakkında ne kadar çok şey öğrenmeye çalışırsa, merdiveni o kadar hızlı tırmanır. İlk adım, bakımda gerekli ve yönlendirilmiş adımdır (76).

2.3.2. Kültürlerarası Duyarlılığın Bileşenleri

Kültürel farklılıkları anlamak ve takdir etmek, olumlu duygular yaratmak ve kültürlerarası iletişim becerilerini artırmak için kültürel açıdan duyarlı insanların sahip olması gereken bazı unsurlar vardır. Aşağıda açıklanan bu maddeler şunlardır; benlik saygısı (özsaygı), kendini kontrol etme (özdenetim), empati, açık fikirlilik, tarafsızlık, etkileşime katılmadır.

- Benlik saygısı (Özsaygı), kültürlerarasındaki etkileşim farklılıklarına saygı duyan ve doğru tanıma biçiminde olumlu duyguları artıran bileşendir. Benlik saygısı, farklı kültürlerden insanların aynı ortamda bulunduğu ortaya çıkabilecek stresli durumla başa çıkmada önemli bir rol oynar.
- Kendini kontrol etme (Özdenetim), bir kişinin sınırlamalar karşısında uygun şekilde hareket etme ve davranışlarını kontrollü bir şekilde düzenleme yeteneğidir. Kişi kendini kontrol yoluyla farklı iletişim durumlarına daha uyumlu davranabilir.

- Empati, kültürlerarası duyarlılığın merkezi olan bir bileşendir. Empati, kişinin duygularına karşı hassastır ve onu aktif olarak dinleyerek anladığını sözlü olarak gösterebilir.
- Açık fikirlilik, kendini açık ve uygun bir şekilde ifade etme ve başkalarının yorumlarını kabul etme arzusudur. Dışa dönük insanlar, farklı bakış açılarını ve fikirleri tanıma, kabul etme ve takdir etme eğilimindedir.
- Tarafsızlık, kültürlerarası iletişim sürecinde inançla ve yargılamadan dinlemeye izin veren tutum anlamına gelir. Bu nedenle iletişim sürecinde tatmin edici ve olumlu bir şekilde dinlendiğine inanan kişi, kendini tatmin hissedecektir.
- Etkileşime katılma, bireyin etkileşimdeki duyarlılığını yani bireyin konuyu ve durumu algılaya yeteneğini hedefler. İnsanlar ne kadar duyarlı, anlayışlı ve ilgiliyse, iletişimi başlatmak ve bitirmek, mesajları iyi anlamak, uygun yanıtlar almak ve etkileşimi daha sorunsuz hale getirmek o kadar uygun olur (167, 168).

2.3.3. Kültürlerarası Duyarlılığı Etkileyen Faktörler

Kültür ve iletişim arasındaki ilişkiyi düşündüğümüzde karşımıza kültürlerarası iletişim kavramı çıkmaktadır. Değerlerine yakın birisiyle iletişim kurarken, karşıdaki kişiyi kültürel olarak tanımanın rahatlığıyla özgürleşebilir, farklı bir kültürden biriyle iletişim kurarken kendinizi uygunsuz hissedebilirsiniz (169). Kültürlerarası iletişimi olumsuz etkileyen ve engelleyen faktörlerin belirlenmesi ve önleyici faaliyetler, olası iletişim çatışmalarının önüne geçecektir (27). Bu engeller literatürde kapsamlı bir şekilde ele alınmış ve burada etnosentrizm, kalıp düşünceler (stereotip) ve önyargılar, belirsizlik ve kaygı kavramları ele alınmıştır;

2.3.3.1. Etnosentrizm

Bireyin farklı kültürlerden insanların değerlerini, tutumlarını ve görünüşlerini kendi kültürel öğretileri doğrultusunda değerlendirmesine, diğer kişinin kültürel değerlerini görmezden gelmesine ve olumsuz değerlendirmeler yapmasına etnosentrizm denir (170). Etnosentrizm terimi ilk olarak Amerikalı sosyolog William Graham Sumner (2019) tarafından “kişinin grubunun her şeyin merkezi olduğu ve diğerlerine buna göre değer verildiği ve değerlendirildiği görüşünün teknik adı” olarak tanımlanmıştır (171). Etnosentrizm, birey, güçlü bir bağa sahip olduğu grubun kimliğinden dolayı, kendisi dışındaki gruptaki bireylere karşı olumsuz duygu ve önyargılar oluşturabilir (172). Irk merkezli insan, ait olduğu grup ve kültüre

odaklanır. Diğer grupları ve kültürleri benzerlik ve farklılık derecesine göre en yakından en uzağa yerleştirir ve kendi kültürünü yücelterek diğer kültürleri aşağılayabilir (30, 170, 173).

Uluç (2003) kültürlerarası çatışmayı, bireyin hayata döndüğünde katıldığı kültüre cam bir çana benzeterek açıklamıştır. Ona göre birey ölümüne kadar bu fener kültürüne göre tutum ve değerlerini içselleştirir ve böylece her kültür kendi doğasını belirler. Birey durumu kültürel zilin kendisine öğrettikleriyle değerlendirir ve diğer kültürleri anlamamak ya da anlamaya çalışmamak kültürlerarası çatışmaya neden olur. Bu nedenle bir durum kültürümüze göre doğru ya da yanlış, doğru ya da yanlış olsa bile içinde bulunduğu kültürün değerlerine göre değerlendirilmelidir (170). Kaya Korkmaz'a (2014) göre kültürlerarası duyarlılık etnosentrizmin panzehridir (174).

2.3.3.2. Kalıp Düşünceler (Stereotip) ve Önyargılar

Herkesin yabancı olduğu kültüre ve o kültürün mensuplarına karşı birtakım fikirleri ve yargıları vardır. Dolayısıyla bu durum iletişim sürecini de etkiler. Kültürlerarası iletişim sürecindeki katılımcıların önceden birbirlerini tanımaları gerekir (173, 175). Herkesin kafasında bir millet ve bir kültür hakkında olumlu ya da olumsuz genel yargılar vardır ve kültürel farklılıklar düşünüldüğünde kalıp yargılar kaçınılmaz hale gelir. Kültürün tüm üyelerine genellenerek yapılan olumlu ya da olumsuz kalıp yargılar genellikle gerçekçi değildir (176). Bir kişinin bir toplum veya kültürle ilgili algılarını yoğun ve anlaşılır bir şekilde temsil eden fikir ve kalıp yargılar, sosyal bilimlerde kalıp yargılar olarak adlandırılır (173). Kültürlerarası anlayışı geliştirmek isteyen biri için önyargılarını sorgulamak çok önemlidir (176).

Kağıtçıbaşı'na (2013) göre birey, tanımadığı bir grup hakkında bilgi, duyum ve kalıp yargılar doğrultusunda fikirler geliştirir ve bir grupla karşılaştığında edindiği kalıp yargılara göre davranışlarını düzenler. Yine yazara göre birey, çok iyi tanıdığı bir grup hakkında değil, çok iyi tanımadığı bir grup hakkında başkalarının görüşlerini kabul ederek özelliklerini kısıtlayabilir ve kalıplaştırabilir (177). Stereotipler ve önyargı genellikle birbirinin yerine kullanılır (175). Önyargıların olumsuz, anonim tutumlar olmasının yanı sıra bireylerin davranışlarının tersine çevrilmesiyle de ayrımcılık ortaya çıkabilmektedir (176). Ayrımcılık, bir bireyin gruba karşı olumsuz tutumları veya çevresel stres nedeniyle tamamen olumsuz davranışlar olarak tanımlanabilir. Zenci bir kişiyi üst makama tayin etmemek, Arapların saf olmadığını düşünerek onlarla iletişimden kaçınmak ayrımcılık örnekleri olarak verilebilir (177).

2.3.3.3. Belirsizlik ve Kaygı

Kişi yeni bir durumla karşı karşıya kaldığında belirsizlik ve kaygı durumu üst düzeydedir. Bu gibi durumlarda kişi düşünmeden hareket edebilir ve karşı tarafın davranışlarını kültürel yapısına göre yorumlayabilir. Kişilerarası ilişkilerde diğer kişinin davranışının öngörülemezliği belirsizlik iken, kaygı oluşabilecek olumsuz sonuçlarla ilgili duygular ifade edilebilir. Bu noktada etkili iletişimin kurulabilmesi için kişinin davranışı yeterince açıklayabilecek ve ondan gelecek davranışları doğru bir şekilde tahmin edebilecek düzeye indirmiş olması gerekir. Minimum düzeyde belirsizlik ve kaygı, iletişimi etkili kılar (175). Burada amaç, insanların yeni bir kültürel duruma uyum sağlarken belirsizlik ve kaygı ile başa çıkmalarına yardımcı olmaktır. Bireylerin misafirperverliği, kurulan olumlu iletişim, karşılaştığı kültüre ilişkin bilgi edinmiş olma vs. belirsizliği ve kaygıyı azaltmada rol oynar (178).

2.3.4. Kültürlerarası Duyarlılığın Modelleri

2.3.4.1. Bennett-Kültürlerarası Duyarlılığın Gelişimsel Modeli

Bennet (1986) tarafından geliştirilen Kültürlerarası Duyarlılığın Gelişimsel Modeli (The Developmental Model of Intercultural Sensitivity, DMIS), kültürel farklılığın ve bu farklılığa yaklaşımın bireyler üzerindeki etkisini örneklemektedir. Bennett (1986) kültürlerarası duyarlılığı, duygusal, bilişsel ve davranışsal olarak etnosentrizmden etnosentrizme doğru gelişebilen bir süreç olarak açıklamıştır. Bennett'in kültürlerarası duyarlılığın gelişimsel modeli, etnik merkezlik ve görecelik olmak üzere iki bölümden ve her biri üç aşamadan oluşan toplam altı aşamadan oluşur. Reddetme, savunma, azaltma etnik merkezlik kapsamında, kabul etme, uyum sağlama, bütünleşme de etnik görecelik kapsamındadır (179).

Bennett (1998) kültürlerarası evrim modelini şu şekilde açıklar: Irk bağnazlığı, kişinin standartlarını ve alışkanlıklarını, genellikle istemeden de olsa, insanları yargılamak için kullanmasıdır. Irk rölativizmi ise bunun tam tersi bir ifadedir (180). Modelin aşamaları aşağıda sıralanmıştır;

- Aşama - Reddetme: Bu aşamadaki bireyler, kültürel farklılıkları ifade etmede ve anlamada, ayrıca istemeden veya bilinçli olarak kendilerini diğer kültürlerden izole etmekte zorlanırlar. Çeşitli uygarlıklardan bireyleri uzaylı, siyah veya Afrikalı olarak sınıflandırır. Reddedilme düzeyindeki insanların klişeleri şiddetlidir (181). Örneğin bir Amerikalı, Afrikalıların tehlikeli yaratıklarla karşılaştıklarını ve çalılıklarda yaşadıklarını hayal edebilir. Sonuç

olarak, kültürel farklılıklarla karşılaştıklarında, kültürel farklılıkları olanları dışlayabilir, insanmış gibi davranabilir ve bir tehdit durumunda soykırım yapmak için kimliklerini ortadan kaldırabilir, yani insanlık dışı sayabilirler (153, 180).

- Aşama-Savunma: Kültürel farklılıkların bilincinde olmalarına rağmen, bu aşamadaki insanlar kendi erdemlerini yüceltir, başkalarını aşağı olarak etiketler ve değişime içerler. Bu durumda, bir uçta “onlar”, diğer uçta ise daha iyi olan “biz” olarak aşağılanarak kutuplaşma görülmektedir. Kendi kültürlerini çok gelişmiş olarak görürler ve diğer kültürleri geri olarak tanımlarlar (182). Kendilerini savunan insanlar kendilerini saldırı altında hissedebilir, baskın kültürün faydalarını savunurken dışlanmış kültürün beklentilerini reddedebilir ve ırksal kimliklerini aktif olarak savunabilir. Bir öncekine göre bu aşamada bireylere yönelik şiddet eğilimi artsa da soykırım eğilimi azalmaktadır (153).

- Aşama-Azaltma: Bu aşama etnosentrizmin son aşamasıdır ve farklılıkların azaltılmasından bahseder. Bu seviyedeki insanlar kültürel farklılıkları tanıır ve kabul eder. Diyet tercihleri ve diğer sosyal standartlar gibi yüzeysel farklılıkları kabul eder, ancak herkesin temelde benzer olduğunu kabul eder. Evrensel kültürel değerler, kendilerini reddedenlerden daha bilgili olduklarına inanan bu düzeydeki insanlar, savunma pozisyonunda olanlardan daha iyi bir pozisyona sahiptirler (183).

- Aşama-Kabul etme: Kabul, ırksal göreceliliğin ilk aşamasıdır ve bu aşamadaki insanlar kültürel farklılıklara sahip insanlarla tanışmaktan ve farklılıkları keşfetmekten zevk alırlar. Bu noktada insanlar kendilerinin de kültürel varlıklar olduklarının ve tek bir doğrunun olmadığını farkına varırlar. Burada kabul edilebilir olan, farklı kültürel fikirlerden hoşlanmasalar bile, farklı kültürel davranış ve düşünme biçimlerinin olmasıdır. Kısacası kabul aşamasında olan, farklı görüşlere saygı duyan kişiler, kültürel normların karmaşasından kaynaklanan ikilemlerden olumsuz etkilenebilmekte ancak güç kullanımından kaçınabilmektedir (153, 184).

- Aşama-Uyum sağlama: Bu aşamadaki insanlar farklı kültürler içinde düşünebilir, yani diğer kültürlerin perspektifinden bakabilir ve kültürel empati kurabilir. Kültürel sınırları kavramaya çalışarak alternatif kültürel yorumları kullanmaya başlayabilirler. Bu seviyedeki insanlar davranışlarını diğer kültürleriyle koordine edebilirler; Kendi kültürlerini korurken diğer kültürlerle etkileşime girebilirler. Bu uyumun bir diğer boyutu da çokkültürlülüktür. Uyum sağlayabilen birçok insan aynı zamanda kültürlerarası duyarlıdır, yani empati ve uyum yeteneklerini herhangi bir kültürel ortamda kullanabilirler (153).

• Aşama-Bütünleşme: Bu aşama, ırksal göreceliliğin son aşamasıdır ve buradaki insanlar, benimsedikleri kültürle ilgili çelişkili görüşleriyle uzlaşabilen kişilerdir. Etnik ve ulusal kökenlerine ek olarak, bu insanlar aynı zamanda çok kültürlü bir kimliğe sahiptir ve bir kültürü savunmak yerine, görünüşte önemsiz olan diğer kültürlerle ilişki kurarlar. Neyin doğru neyin yanlış olduğu konusunda önceden bir fikir sahibi olmadan, davranışları kendi değerlerinin ışığında değerlendirirler (179).

Bir kişinin dünya görüşü, kendisini ve diğer kültürleri daha iyi anlamasına ve kültürlerarası iletişim becerilerini geliştirmesine yardımcı olabilecek Bennett'in Kültürlerarası Duyarlılık Geliştirme Modelini aktif olarak içerebilir. Kültürlerarası Duyarlılık Geliştirme Modeli, davranış veya metodolojide farklılıklar önermez. Dünya görüşlerini değiştirmek için bir şablon görevi görür. Burada gözlemlediğimiz eylem ve yöntemlerdeki her seviye, değişen dünya görüşünün altında yatan durumu ortaya koymaktadır (185). Özetlemek gerekirse kültürlerarası duyarlılık geliştirme modelinde etnosentrik dönemdeki bireyler farklı kültürleri görmezden gelir veya bir tehdit olarak kabul eder ya da kabul etseler bile kültürel değerlerinin evrensel olduğuna inanırlar. Ancak etnik görecelik döneminde bireyler farklı kültürlerin varlığından memnundu ve davranışlarını farklı kültürlere uyarlayabiliyordu. Bir sorunu değerlendirirken kültürel farkındalığın genişletilmesi gerekir. Sonuç olarak bu paradigmada insanların kültürel farklılıkları kucakladıklarında ve kendilerini ve düşüncelerini bu farklılıklara göre örgütlediklerinde daha duyarlı hale gelecekleri iddia edilebilir. Böylece kültürlerarası duyarlılığın geliştirilebileceği söylenebilir (186).

2.3.4.2. Chen ve Starosta – Kültürlerarası Duyarlılık Modeli

Kültürlerarası iletişim yetkinliğinin duygusal süreci Chen ve Starosta (1996) tarafından “kültürlerarası duyarlılık” terimi kullanılarak kavramsallaştırılmıştır (187). Chen'e (1997) göre, kültürlerarası duyarlılığın bir kavram olarak görülebilmesi için iki karışıklığın açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Her şeyden önce, kültürlerarası duyarlılık, etkileşimin bilişsel, duygusal ve davranışsal yönleriyle ilgili olmasına rağmen, öncelikle duygularla ilgilidir. İkincisi, kültürlerarası farkındalık, kültürlerarası yeterliliğe yol açacak kültürlerarası duyarlılığın temelidir. Bir başka deyişle, kültürlerarası etkileşimde başarılı olabilmek için bireyin öncelikle kendi kültürü ile iletişim kurduğu kişi arasındaki benzerlikleri ve farklılıklarını öğrenerek kültürlerarası farkındalık yeteneğini ortaya koyması gerekmektedir. Bu süreç ancak kültürlere duyarlılıkla geliştirilebilir (167). Birey, kültürel benzerlikleri ve farklılıkları öğrenmeye, anlamaya ve tanımaya yönelik olumlu bir sevgi

göstermedikçe kültürlerarası farkındalığa ulaşamaz. Toplumlar daha çeşitli hale geldikçe, insanların farklı kültürel geçmişlerden gelen diğer insanlarla daha fazla kültürlerarası farkındalıkla ilişki kurması gerektiği daha da netleşiyor. Kültürel açıdan duyarlı bireyler, dikkatlice dinleme ve başkalarını anlama çabası gösterme eğilimindedir. Sonuç olarak, çok kültürlü durumları deneyimlemek için duyarsız bireylere göre daha fazla isteklilik gösterirler (188).

Kavram, kültürlerarası duyarlılık modelinde beş boyutta incelenir: Sorumluluk, ilgi, güven, saygı ve hayranlık. Sorumluluk, kültürlerarası diyaloga katılmaya yönelik tutumları da kapsar. İletişim konusunda bilgili insanlar açık fikirlidir ve çeşitli kültürel geçmişlere sahip insanlarla rahatça sohbet ederler. Kültürlerarası iletişim sürecinin bir parçası olarak dikkat, mesajları doğru bir şekilde almayı ve yanıtlamayı gerektirir. İletişime meraklı bireyler farklı kültürel yapıları öğrenmek için çaba harcarlar. Güven, bireylerin kültürlerarası iletişim sırasında ne kadar emin olduklarıyla ilgilidir. İletişim becerilerinde kendine güvenen insanlar, çeşitli kültürlerden insanlarla iletişim kurmayı kolay bulurlar. Saygı, kültürlerarası etkileşim bağlamında çeşitliliği kabul etmek ve takdir etmek anlamına gelir. İletişim farklılıklarına saygı duyan insanlar, diğer insanların görüşlerine, değerlerine ve eylemlerine saygı duyar. Zevk, kültürlerarası iletişim sürecinden zevk almayı içerir (10).

Kültürlerarası duyarlılığı geliştirmenin ilk adımı, kişinin kendi yeteneklerini değerlendirmesidir. Bu paradigmada, sosyal rahatlık, benlik saygısı, açık fikirlilik ve tarafsız tutum, kültürlerarası duyarlılığın yönleriyle en güçlü şekilde ilişkilendirilen dört özelliktir. Bu özellikler, bireyin çok kültürlü bir ortama uyum sağlama sürecine yardımcı olur. Ayrıca bu olumlu özelliklere sahip bireylerin kültürlerarası duyarlılığı daha yüksek olacaktır (175, 187).

Benlik kavramı, bir kişinin kendini nasıl gördüğüyle bağlantılıdır. Hem bir iletişim aracı olarak hem de kişinin bakış açısını oluşturmada benlik önemlidir. Benlik kavramının en önemli bileşenlerinden biri benlik saygısıdır. Yüksek benlik saygısına sahip kişilerin başkaları tarafından memnuniyetle karşılanmaları ve çeşitli kültürel ortamlarda kendilerini evlerinde hissetmeleri daha olasıdır (189). Açık fikirli bireyler, görüşlerini dürüstçe dile getirmeye ve diğer insanların gerekçelerini dikkate almaya hazırdır. Tarafsız bir zihniyet, kültürlerarası etkileşimlerde dürüst dinlemeyi engelleyebilecek herhangi bir önyargıdan kaçınmaktır (187). Bireyin kültürlerarası konuşma sırasında rahatlık gösterme kapasitesi, sosyal rahatlık olarak bilinir. Kültürlerarası bir toplantıda insanlar kendilerini baskı altında

ve huzursuz hissedebilirler. Kùltùrlerarası yetkin olarak kabul edilmek istiyorsa, kişinin iletişim kaygısı düzeyini düşürmesi çok önemlidir. Bunun için sosyal rahatlık gereklidir (190).

2.3.5. Kùltùrlerarası Duyarlılık ve Hemşirelik

Dünyadaki nüfus hareketleriyle (göçler, iş olanakları, öğrenci değişim programları vb.) insanların farklı kùltürlerden insanlarla aynı ortamı paylaştığına inanıldığından kùltürlerarası duyarlılık önemli bir konu haline gelmiştir. Kùltür, insanlık, eğitim ve öğrenme kavramları birbiriyle ilişkilidir (191).

Değişen dünya koşulları nedeniyle farklı kùltürlerin birlikte yaşaması veya farklı nedenlerle etkileşime girmesi gerekmektedir. Toplumun kùltürel ihtiyaçlarına cevap verebilecek kùltürel bilgi ve becerilere sahip hemşirelerin yetiştirilmesi giderek daha önemli hale gelmektedir. Temel sağlık hizmeti sunucularından biri olarak kabul edilen hemşireler, etkili bakım verebilmek ve bakım kalitesini artırmak için toplumdaki bireylerin kùltürel farklılıklarına duyarlı olmalı ve kùltürler arasındaki farklılıkları dikkate almalıdır (17).

Hemşirelik uygulamalarında inanç, din ve dilin yanı sıra kùltürel, sosyal ve ekonomik değişkenleri de dikkate almalıdır. İnsanlara fayda sağlamayı amaçlayan hemşirelik, sağlığın korunması, geliştirilmesi ve korunmasının yanı sıra hastalıkları tedavi etmek ve eksiklikleri gidermek amacıyla bireye, aileye ve topluma sağlanan ihtiyaç temelli bilimsel bakım olarak tanımlanmaktadır (192). İnsanlar her zaman temel bakım kavramına ihtiyaç duymuştur. Hemşirelikte “bakım” terimi, kişilerin gereksinimlerini karşılamak, işlevlerinde bağımsızlıklarını korumak ve hayatta kalmak için yaptıkları eylemleri ifade eder (193).

İnsanların hemşirelik bakımına yönelik tutumları kùltürel değerlerinden, inançlarından ve tutumlarından etkilenir. Bir hemşirenin kùltürel değerleri ve inançları, tutum ve davranışlarının yanı sıra bakımla ilgili kararları da etkileyebilir (13). Hemşirelerin kùltürel farklılıklara duyarlı bir şekilde bakım verebilmesi için hastayı doğru anlaması, gereksinimlerini belirlemesi, tedaviyi buna göre planlaması ve uygulaması, hastayla empati kurması gerekir (194). Uygun tedaviyi sunmak ve sağlık hizmetlerinin standardını yükseltmek için bir toplumun üyeleri kùltürel farklılıkların farkında olmalıdır (195).

Hemşirelikte bütüncül bir yaklaşım gereklidir. Hemşirelerin bakım verdikleri insanlara karşı kùltürel tutum, sergilemeleri gerekir. Hemşirelik eğitimi ve profesyonel süreç boyunca, hemşireler doğumdan itibaren kùltürel bir yaklaşımla uzmanlığı öğrenirler. Hemşire olarak

kariyerlerine başlamadan önce bu bilgileri edinmeleri tavsiye edilir. Hemşirelik öğrencisi öğrenimi sırasında bu yeterliliği almazsa mezun olduktan sonra değer verdiği kişilere karşı birçok olumsuz görüşle karşılaşabilir. Kültürel çatışma, kültür şoku, kültürel ıstırap ve kültürel boşluklar birbiriyle bağlantılıdır. Bu tatsız deneyimler sonucunda hemşireler daha az memnun, yorgun, endişeli olacak ve baktıkları kişilerle etkili bir şekilde bağlantı kuramayacaklardır. Sonuç olarak, bakımın kalitesi etkilenecek en önemli sonuç olmalıdır (86).

Hemşirelikte bakım kullanıcıları ve sağlık kuruluşlarına göre kültürlerarası duyarlılık çok daha önemlidir. Kültüre duyarlı bir yaklaşımla sağlık sonuçları artırılabilir, mesleki tükenmişlik azaltılabilir, tedavi memnuniyeti ve kalitesi yükseltilebilir (86, 196). Literatür, kültürel duyarlılığın gelişme potansiyeline işaret etmektedir (77, 86, 197-201). Kültürel duyarlılığı geliştirmek için önerilen yollar arasında atölye çalışmaları yer almaktadır. Hutnik ve Gregory (2008) atölyelerin hemşirelik öğrencilerinin kültürel farklılıklara karşı daha duyarlı olmalarına yardımcı olduğunu keşfetmiştir (202). Sağlık profesyonelleri, bir hastayı değerlendirirken evrensel değerleri vurgulamalı ve kişinin kültürünü göz önünde bulundurmalıdır (203).

Leininger tarafından Kültürel Bakım Teorisi, hemşirelerin kültürel farklılıklar hakkında bilgili ve hastalarının değerlerine, inançlarına ve yaşam tarzlarına duyarlı olmaları gerektiğine güçlü bir vurgu yapmıştır (204). Hemşirelik profesyonelleri, baktıkları hastaların kendi kültürlerinden farklı kültürlerden geldiğini kabul ettiklerinde kültürlerarası daha duyarlı hale gelirler (165). Hemşirelerin birey merkezli kültürlerarası bakım verme sorumluluğu olmasına rağmen, hemşirelerin zaman zaman bilgi, anlayış, farkındalık, eğitim, kültürel yeterlilik ve kültürle ilgili inanç eksikliğinden dolayı etnosentrik olabildikleri belirtilmektedir (14). Kendi kültürünün üstünlüğüne inanan ve diğer medeniyetleri kendi kültürünün ilkelerini kullanarak değerlendiren kişiye etnosentrik denir (205).

3. MATERYAL VE METOT

3.1. Araştırma Türü

Bu araştırma, hemşirelik öğrencilerinin kültürel farkındalık ve kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin incelenmesi amacıyla tanımlayıcı tipte yapıldı.

3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Bu araştırma, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'ne bağlı Sağlık Bilimleri Fakültesi'nin Hemşirelik Bölümü'nde 10-19 Ekim 2022 tarihleri arasında tamamlandı.

Araştırmanın yapıldığı yer olan Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'ne bağlı Sağlık Bilimleri Fakültesi'nin Hemşirelik Bölümü, 17 akademisyenin görev yaptığı hem normal öğretim hem de ikinci öğretim olmak üzere iki farklı programında eğitim veren bir bölümdür. Bölüm 1997 yılından itibaren eğitim öğretimini sürdürmektedir. Dört yıllık lisans programı olan bu bölümün normal öğretiminin 1.-4. arasındaki her sınıfında ikişer şube bulunmaktadır. İkinci öğretim öğrencileri ise tek şube olarak eğitim öğretimlerine devam etmektedir. Bölümde toplamda 12 şube bulunmaktadır.

3.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümünde 2022-2023 eğitim öğretim dönemi güz yarıyılı içerisinde kayıtlı toplam 758 öğrenci oluşturmaktadır. Bu araştırmada örneklem seçim yöntemine gidilmemiştir. Verilerin toplandığı tarihte eğitim öğretime aktif katılan ve araştırmaya katılmaya gönüllü olarak kabul eden 616 (evrenin %81.2'si) hemşirelik öğrencisi araştırma kapsamına alınmıştır.

3.4 Araştırma Değişkenleri

3.4.1. Bağımlı değişkenler: Hemşirelik öğrencilerinin Kültürlerarası Farkındalık ve Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeklerinden aldıkları puan ortalamaları

3.4.2. Bağımsız değişkenler: Hemşirelik öğrencilerinin tanıtıcı ve kültüre ilişkin özellikleri

3.5. Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında Tanıtıcı Özellikler Formu (EK 1), Kültürlerarası Farkındalık Ölçeği (KFÖ) (EK 2) ve Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği (KDÖ) (EK 3) kullanılmıştır.

3.5.1. Tanıtıcı Özellikler Formu

Araştırmanın verilerini elde etmek amacı ile, konu ile ilgili literatür taraması yapıldıktan sonra araştırmacılar tarafından oluşturulan bu formda hemşirelik öğrencilerinin tanıtıcı özellikleri (11 soru) ve kültüre ilişkin (yedi soru) bilgilerinin sorgulandığı toplam 18 soru bulunmaktadır (15, 110, 206-208). Cinsiyet, uyruk, sınıf, yaş, medeni ve gelir durumu, yaşamı boyunca en uzun yaşanan coğrafi bölge ve yerleşim yeri, yabancı dil bilme, yurt dışında bulunma ve yurt dışında çalışmayı isteme durumlarını kapsayan sorular öğrencilerin tanıtıcı özelliklerini belirlemeye yöneliktir. Öğrencilere kültüre ilişkin özelliklerini belirlemek amacıyla; kültürlerarası hemşirelik hakkında bilgi alması, farklı ülkelerden ve/veya kültürlerden arkadaş/larının olması ve bireylerle iletişim kurma isteğinin bulunması, bir sağlık kurum/kuruluşunda staj yapması, staj yaparken farklı kültürlerden bireylerle iletişim kurmayı ve onlara hemşirelik bakımı vermeyi istemesi ile onlara hemşirelik bakımı verme durumlarına yönelik sorular sorulmuştur. Bu form, öncelikle 20 tane öğrenciye uygulanmıştır. Yapılan bu ön uygulama sonucunda soruların anlaşılabilirliği test edilmiştir. Anlaşılması güç ya da yanlış anlaşılan soru olmadığı görülmüş olup anket soruları aynen kalmış ve 20 öğrenci araştırma kapsamına dahil edilmiştir.

3.5.2. Kültürlerarası Farkındalık Ölçeği (KFÖ)

Bu ölçek, Rozaimie ve arkadaşları (2011) tarafından geliştirilmiştir (134). Kültürlerarası Farkındalık Ölçeğinin geçerlilik ve güvenirlik çalışması Yakar ve Alpar (2017) tarafından yapılmıştır. Ölçek, dokuz maddeli ve üç alt boyutlu bir ölçektir. Ölçeğin var olan kültürel farkındalık boyutu 1, 6, 8, 9 nolu maddelerden, hissedilen kültürel farkındalık boyutu 3 ve 5 nolu maddelerden, kültürel iletişim farkındalığı boyutu 2, 4 ve 7 nolu maddelerden oluşmaktadır. Beşli likert tipi derecelendirmeye sahiptir. Ölçekten alınan en düşük puan 9, en yüksek puan ise 45'tir. Ölçekten alınan puanın düşük olması bireylerin kültürlerarası farkındalığa sahip olduğunu göstermektedir (206). Bu araştırma için Cronbach alpha 0.81

olarak belirlenmiştir. Cronbach alfa değerlerinin 0.60'tan büyük olması, kullanılan ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir (209).

3.6. Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği (KDÖ)

Bu ölçek, Chen ve Starosta (2000) tarafından geliştirilen ve kültürlerarası duyarlı olmak için gerekli beş duygusal boyutu içeren bir ölçektir (10). Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması, Bulduk ve arkadaşları (2011) tarafından yapılmıştır. 24 maddelik olan ölçek; iletişimde sorumluluk (1, 11, 13, 21, 22, 23, 24), kültürel farklılıklara saygı (2, 7, 8, 16, 18, 20), iletişimde kendine güvenme (3, 4, 5, 6, 10), iletişimden hoşlanma (9, 12, 15) ve iletişimde dikkatli olma (14, 17, 19) alt boyutlarından oluşmaktadır. Ölçeğin 2, 4, 7, 9, 12, 15, 18, 20, 22. maddeleri ters olarak kodlanmaktadır. Ölçek beşli likert tipte olup puan aralığı 24-120'dir. Ölçek kesme puanı bulunmayıp ölçekten alınan puanın artması kültürlerarası duyarlılık düzeyinin arttığını göstermektedir (15). Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfası 0.71 olarak bulunmuştur. Cronbach alfa değeri 0.60'tan büyük olduğu için kullanılan ölçeğin güvenilir ve kullanılabilir (209).

3.7. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri toplanmadan önce etik kurul ve kurum izni alınmıştır. Veriler, hemşirelik öğrencilerine araştırmanın amacı açıklandıktan ve onayı alındıktan sonra toplanmaya başlanmıştır. Hemşirelik bölümündeki 12 şubeye tek tek gidilip verilerin öğrencilerin sınıflarında yüz yüze görüşme yöntemi ile toplanması sağlanmıştır. Öğrencilerin veri toplama aracını doldurmaları ortalama 8-10 dakika sürmüştür.

3.8. Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmadan elde edilen veriler, bilgisayar ortamında bir istatistik programında analiz edilmiştir. Verilerin öncelikle sayı, yüzde, ortalama, standart sapma gibi tanımlayıcı istatistikleri yapılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerin iç tutarlılık ve güvenilirliğinin analizinde cronbach alfa katsayılarına bakılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip gösterilmediğine Kolmogrow Smirnow ve Shapiro Wilk testi ile bakılmıştır (209, 210). Verilerin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiş olup verilerin karşılaştırılmasında iki bağımsız grup arasındaki fark için bağımsız gruplarda t testi, ikiden fazla bağımsız grup karşılaştırılmasında ise One Way ANOVA analizi uygulanmıştır. Araştırmada kullanılan iki

ölçeğin alt boyutlarının ve toplam puanları arasında ilişki olup olmadığına ise pearson korelasyon analizi ile bakılmıştır. İstatistiksel kararlarda $p<0.05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

3.9. Araştırmanın Etik Boyutu

Veri toplamaya başlamadan önce Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 07.07.2022 tarih ve 2022/05/10 karar nolu etik kurul onayı alınmıştır (EK 4). Ayrıca araştırmanın yapıldığı kurum olan Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'nden E-92802276-755.02.01-00000471064 sayılı kurum izni alınmıştır (EK 5). Araştırma Helsinki Deklerasyonu'nda belirtilen maddelere göre yürütülmüştür. Araştırmada kullanılan Kültürlerarası Farkındalık ve Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeklerini Türkçeye uyarlayan araştırmacılardan ölçeklerin kullanım izni alınmıştır (EK 6, EK 7).

3.10. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümünde 2022-2023 eğitim öğretim döneminde kaydolmuş öğrenciler ile sınırlıdır. Verilerin öz bildirim dayalı olması da başka bir sınırlılık olarak belirtilebilir. Çalışma sonuçları, sadece sözü edilen kurumda okuyan hemşirelik öğrencilerine genellenebilir.

4. BULGULAR

Çalışma kapsamındaki öğrencilerin çoğunluğunun kadın (%66.4), Türkiye Cumhuriyeti uyruğuna sahip (%93.5), birinci sınıf (%31.7), 21-25 yaş arasında (%53.1), bekar (%96.9) olduğu, gelirinin giderini karşıladığı (%55), İç Anadolu'da (%43.5) ve il merkezinde (%56.5) yaşadığı saptanmıştır. Öğrencilerin %66.9'u Türkçe dışında yabancı bir dil bilmemektedir. Bilenlerin ise sırasıyla en fazla; İngilizce (%62.7), Arapça (%20.5) ve Farsça (%7.3) bildikleri görülmüştür. Öğrencilerin %90.6'sı yurt dışına hiç çıkmamış %9.4'ü herhangi bir nedenle yurt dışında bir süre bulunmuştur. Yurtdışında bulunanların ise; seyahat etmek gezmek (%48.1), dil öğrenmek (%31), iş (%10.3), yaşamak (%8.6) ve göç (%1.7) amacıyla buldukları saptanmıştır. Öğrencilerin %60.4'ü yurtdışında çalışmayı istemektedir. Çalışmayı istedikleri kıtalar ise sırasıyla; Avrupa (%77.9), Amerika (%17.7), Asya (%2.6) ve Avustralya (%1.6) şeklindedir (Tablo 4.1).

Tablo 4.1: Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri (N=616).

Tanıtıcı Özellikler	Sayı	%
Cinsiyet		
Kadın	409	66.4
Erkek	207	33.6
Uyruğu		
Türkiye Cumhuriyeti	576	93.5
Diğer (Irak, Somali, Suriye, Afganistan, Türkmenistan, İran)	40	6.5
Sınıf		
1.Sınıf	195	31.7
2.Sınıf	114	18.5
3.Sınıf	158	25.6
4.Sınıf	149	24.2
Yaş		
16-20 yaş	275	44.6
21-25 yaş	327	53.1
26-30 yaş	12	2.0
31 yaş ve üzeri	2	0.3
Medeni Durum		
Bekar	597	96.9
Evli	17	2.8
Boşanmış/Ayrı yaşıyor	2	0.3

Tablo 4.1 (devam): Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri (N=616).

Gelir Durumu		
Gelir giderden az	239	38.7
Gelir gideri karşılıyor	338	55.0
Gelir giderden fazla	39	6.3
En Uzun Süre Yaşadıkları Coğrafi Bölge		
İç Anadolu	268	43.5
Akdeniz	127	20.6
Güneydoğu Anadolu	95	15.4
Doğu Anadolu	43	7.0
Türkiye dışı	31	5.0
Ege	25	4.1
Karadeniz	15	2.4
Marmara	12	2.0
En Uzun Süre Yaşadıkları Yerleşim Yeri		
İl merkezi	348	56.5
İlçe	186	30.2
Köy	82	13.3
Türkçe'nin Dışında Yabancı Dil Bilme Durumu		
Biliyor	204	33.1
Bilmiyor	412	66.9
Türkçe'nin Dışında Bildiği Yabancı Diller*		
İngilizce	128	62.7
Arapça	42	20.5
Farsça	15	7.3
Almanca	8	3.9
Rusça	7	3.4
Özbekce	3	1.4
Korea dili	1	0.4
Yurt Dışında Bulunma Durumu		
Bulundu	58	9.4
Bulunmadı	558	90.6
Yurt Dışında Bulunma Amacı**		
Seyahat edip gezmek	28	48.1
Dil öğrenmek	18	31.0
İş	6	10.3
Yaşamak	5	8.6
Göç	1	1.7
Yurt Dışında Çalışmak İsteme Durumu		
İstiyor	372	60.4
İstemiyor	244	39.6
Yurt Dışında Çalışmak İstedikleri Kıtalar***		
Avrupa	290	77.9
Amerika	66	17.7
Asya	10	2.6
Avustralya	6	1.6

*Birden fazla yanıt verilmiştir. Yüzdeler n=204 üzerinden alınmıştır.

**Birden fazla yanıt verilmiştir. Yüzdeler n=58 üzerinden alınmıştır.

***Birden fazla yanıt verilmiştir. Yüzdeler n=372 üzerinden alınmıştır.

Öğrencilerin %74.3'ü kültürlerarası hemşirelik konusunda bilgi sahibi, %70.3'ü farklı ülke ve/veya kültürlerde az ya da çok arkadaşı ve %84.9'u farklı ülke ve/veya kültürlerden bireylerle iletişim kurma isteğinin olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin %68.3'ü herhangi bir sağlık kuruluşunda staj yaptığı, stajı esnasında %81.7'ünün farklı kültürlerden hastalarla iletişim kurmaya ve %73.4'ünün farklı kültürlerden hastalara hemşirelik bakımı vermeye istekli olduğu görülmüştür. Öğrencilerin %48.7'si stajlarda yabancı uyruklu hastalara hemşirelik bakımı verdiklerini ifade etmiştir (Tablo 4.2).

Tablo 4.2: Öğrencilerin Kültüre İlişkin Özellikleri (N=616).

Kültüre İlişkin Özellikleri	Sayı	%
Kültürlerarası Hemşirelik Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu		
Evet	146	23.7
Kısmen	312	50.6
Hayır	158	25.7
Yabancı Uyruklu Arkadaşının Olma Durumu		
Evet az var	315	51.1
Evet çok var	118	19.2
Hayır hiç yok	183	29.7
Yabancı Uyruklu Bireylerle İletişim Kurma İsteği		
Var	523	84.9
Yok	93	15.1
Herhangi Bir Sağlık Kuruluşunda Staj Yapma Durumu		
Yapmış	421	68.3
Yapmamış	195	31.7
Stajlarda Yabancı Uyruklu Hastalarla İletişim Kurma İsteği		
Var	503	81.7
Yok	113	18.3
Stajlarda Yabancı Uyruklu Hastalara Hemşirelik Bakımı Verme İsteği		
Var	452	73.4
Yok	164	26.6
Stajlarda Yabancı Uyruklu Hastalara Hemşirelik Bakımı Verme Durumu		
Verdi	300	48.7
Vermedi	316	51.3

Öğrencilerin Kültürlerarası Farkındalık Ölçeği toplam puan ortalamasının 33.42 ± 4.90 , var olan kültürel farkındalık alt boyutunun 14.76 ± 2.55 , hissedilen kültürel farkındalık alt boyutunun 7.57 ± 1.58 , kültürel iletişim farkındalığı alt boyutunun 11.08 ± 2.13 olduğu bulunmuştur (Tablo 4.3).

Tablo 4.3: Kültürlerarası Farkındalık Ölçeğinin Puan Ortalaması.

Ölçek	$\bar{X} \pm SS$	Minimum	Maksimum
Var olan Kültürel Farkındalık Alt Boyutu	14.76 ± 2.55	7	20
Hissedilen Kültürel Farkındalık Alt Boyutu	7.57 ± 1.58	2	10
Kültürel İletişim Farkındalığı Alt Boyutu	11.08 ± 2.13	3	15
Toplam Kültürlerarası Farkındalık Ölçeği	33.42 ± 4.90	12	45

Öğrencilerin cinsiyetleri ile kültürel iletişim farkındalığı ($p < 0.001$), uyuğu, sınıfı ve yaşı ile var olan kültürel farkındalık ($p < 0.001$), hissedilen kültürel farkındalık ($p < 0.05$) ve toplam kültürlerarası farkındalık ($p < 0.01$) ($p < 0.001$) arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmuştur. Medeni durum ile hissedilen kültürel farkındalık arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p < 0.05$). Öğrencilerin en uzun süre yaşadıkları coğrafi bölge ile var olan kültürel farkındalık ($p < 0.01$), en uzun süre yaşadıkları yerleşim yeri ile hissedilen kültürel farkındalık ($p < 0.05$) ve kültürel iletişim farkındalığı ($p < 0.05$), yurt dışında çalışmayı isteme durumu ile var olan kültürel farkındalık ($p < 0.01$), hissedilen kültürel farkındalık ($p < 0.05$) ve toplam kültürlerarası farkındalık ($p < 0.01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmuştur. Gelir durumları, Türkçe'nin dışında yabancı dil bilme ve yurt dışında bulunma durumları ile KDÖ'nün alt boyutları ve toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p > 0.05$) (Tablo 4.4).

Tablo 4.4: Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri ile Kültürlerarası Farkındalık Ölçeği Alt ve Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.

Tanıtıcı Özellikler	Var Olan Kültürel Farkındalık		Hissedilen Kültürel Farkındalık		Kültürel İletişim Farkındalığı		Toplam Kültürlerarası Farkındalık	
	$\bar{X}\pm SS$	Test / p	$\bar{X}\pm SS$	Test / p	$\bar{X}\pm SS$	Test / p	$\bar{X}\pm SS$	Test / p
Cinsiyet								
Kadın	14.70±2.48	-.715	7.62±1.56	1.091	11.29±2.12	3.370	33.62±4.87	1.432
Erkek	14.86±2.68	.475	7.47±1.62	.276	10.68±2.09	.001	33.02±4.96	.153
Uyruğu								
Türkiye Cumhuriyeti	14.87±2.48	4.253	7.61±1.54	2.364	11.08±2.09	-.340	33.56±4.79	2.809
Diğer (Irak, Somali, Suriye, Afganistan, Türkmenistan, İran)	13.12±2.89	.000	7.00±2.06	.018	11.20±2.61	.734	31.32±6.03	.005
Sınıf								
1. Sınıf	13.86±2.53	14.71	7.31±1.77	2.682	11.04±2.10	.465	32.22±4.77	7.053
2. Sınıf	14.72±2.66	3	7.59±1.38	.046	10.93±2.03	.707	33.26±4.92	.000
3. Sınıf	15.51±2.16	.000	7.75±1.60		11.12±2.34		34.39±4.87	
4. Sınıf	15.16±2.53		7.68±1.41		11.23±1.99		34.08±4.81	
Yaş								
16-20 yaş	14.28±2.42	8.671	7.49±1.55	3.611	11.00±2.11	1.687	32.78±4.58	6.228
21-25 yaş	15.22±2.57	.000	7.68±1.58	.013	11.20±2.12	.169	34.11±5.03	.000
26-30 yaş	13.16±2.48		6.75±1.28		9.91±2.39		29.83±4.91	
31 yaş ve üzeri	14.50±2.12		5.00±4.24		11.00±2.82		30.50±9.19	
Medeni Durum								
Bekar	14.79±2.53	1.506	7.59±1.56	4.457	11.09±2.12	.518	33.47±4.86	2.258
Evli	13.70±2.61	.223	6.64±1.96	.012	10.88±2.34	.596	31.23±5.66	.105
Boşanmış/Ayrı yaşıyor	15.00±7.07		9.50±.70		12.50±2.12		37.00±9.89	
Gelir Durumu								
Gelir giderden az	14.75±2.61	2.136	7.49±1.59	.688	11.10±2.07	.520	33.35±4.96	1.574
Gelir gideri karşılıyor	14.67±2.39	.119	7.59±1.54	.503	11.04±2.11	.595	33.31±4.66	.208
Gelir giderden fazla	15.56±3.34		7.79±1.86		11.41±2.54		34.76±6.38	
En Uzun Süre Yaşadıkları Coğrafi Bölge								
İç Anadolu	14.65±2.55		7.57±1.57		11.13±2.10		33.36±4.98	
Akdeniz	14.80±2.44		7.48±1.39		10.86±2.05		33.14±4.67	
Güneydoğu Anadolu	15.28±2.23	2.975	7.57±1.72	1.297	10.87±1.98	.906	33.73±4.48	1.731
Doğu Anadolu	14.48±3.08	.004	7.93±1.54	.249	11.34±2.21	.501	33.76±5.06	.099
Türkiye dışı	13.41±3.01		7.09±2.03		11.09±2.58		31.61±5.86	
Ege	15.68±1.84		8.04±1.36		11.76±2.40		35.48±4.53	
Karadeniz	14.06±2.49		7.13±1.92		11.26±2.40		32.46±5.51	
Marmara	15.91±2.35		7.83±1.19		11.58±2.23		35.33±4.61	
En Uzun Süre Yaşadıkları Yerleşim Yeri								
İl merkezi	14.64±2.69	1.131	7.63±1.65	3.226	10.92±2.21	3.149	33.19±5.25	2.171
İlçe	14.98±2.32	.323	7.63±1.39	.040	11.40±2.09	.044	34.03±4.47	.115
Köy	14.75±2.38		7.15±1.65		11.06±1.75		32.97±4.22	
Türkçe'nin Dışında Yabancı Dil Bilme Durumu								
Biliyor	14.79±2.60	.258	7.66±1.54	1.048	11.03±2.27	-.410	33.50±5.06	.294
Bilmiyor	14.74±2.52	.797	7.52±1.60	.295	11.11±2.05	.682	33.38±4.83	.769
Yurt Dışında Bulunma Durumu								
Bulundu	14.50±3.11	-.820	7.62±1.62	.248	11.25±2.13	.636	33.37±5.60	-.070
Bulunmadı	14.78±2.48	.413	7.56±1.58	.804	11.07±2.13	.525	33.42±4.83	.944
Yurt Dışında Çalışmak İsteme Durumu								
İstiyor	15.01±2.51	3.115	7.69±1.54	2.420	11.16±2.19	1.113	33.88±4.95	2.886
İstemiyor	14.36±2.56	.002	7.38±1.63	.016	10.97±2.02	.266	32.72±4.77	.004

Öğrencilerin kültürlerarası hemşirelik hakkında bilgi sahibi olma durumları ile kültürel iletişim farkındalığı ($p<0.05$), yabancı uyruklu arkadaşının olma durumu ($p<0.01$) ve farklı ülkelerden ve/veya kültürlerden bireylerle iletişim kurma isteği ($p<0.001$) ile hissedilen kültürel farkındalık arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmuştur. Öğrencilerin herhangi bir sağlık kuruluşunda staj yapma durumları ile var olan kültürel farkındalık ($p<0.001$) ve toplam kültürlerarası farkındalık ($p<0.001$) arasında, stajlarda farklı kültürlerden hastalarla iletişim kurma istekleri ile hissedilen kültürel farkındalık ve toplam kültürlerarası farkındalık arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar saptanmıştır ($p<0.05$). Ayrıca öğrencilerin stajlarda yabancı uyruklu hastalara hemşirelik bakımı verme isteği ve verme durumları ile var olan kültürel farkındalık ($p<0.01$) ve toplam kültürlerarası farkındalık ($p<0.05$) ($p<0.001$) arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar saptanmıştır. Öğrencilerin stajlarda yabancı uyruklu hastalara hemşirelik bakımı verme durumları ile hissedilen kültürel farkındalık ($p<0.05$) arasında da anlamlılık söz konusudur (Tablo 4.5).

Tablo 4.5: Öğrencilerin Kültüre İlişkin Özellikleri ile Kültürlerarası Farkındalık Ölçeği Alt ve Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.

Kültüre İlişkin Özellikleri	Var Olan Kültürel Farkındalık		Hissedilen Kültürel Farkındalık		Kültürel İletişim Farkındalığı		Toplam Kültürlerarası Farkındalık	
	$\bar{X}\pm SS$	Test / p	$\bar{X}\pm SS$	Test / p	$\bar{X}\pm SS$	Test / p	$\bar{X}\pm SS$	Test / p
Kültürlerarası Hemşirelik Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu								
Evet	15.03±2.85	1.263	7.75±1.81	1.273	11.28±2.28	3.443	34.07±5.87	2.605
Kısmen	14.62±2.48	.284	7.50±1.50	.281	10.87±2.12	.033	33.00±4.65	.075
Hayır	14.77±2.37		7.53±1.52		11.34±1.95		33.64±4.33	
Yabancı Uyruklu Arkadaşının Olma Durumu								
Evet az var	14.88±2.41	.768	7.76±1.46	5.158	11.19±1.87	.826	33.84±4.47	2.398
Evet çok var	14.61±2.85	.465	7.42±1.79	.006	10.91±2.51	.438	32.95±5.76	.092
Hayır hiç yok	14.63±2.57		7.32±1.60		11.02±2.27		32.99±4.98	
Yabancı Uyruklu Bireylerle İletişim Kurma İsteği								
Var	14.82±2.54	1.449	7.66±1.53	3.371	11.08±2.11	-.195	33.56±4.82	1.751
Yok	14.40±2.57	.148	7.06±1.79	.001	11.12±2.25	.845	32.60±5.31	.080
Herhangi Bir Sağlık Kuruluşunda Staj Yapma Durumu								
Yapmış	15.09±2.43	4.941	7.64±1.48	1.759	11.09±2.08	.195	33.83±4.83	3.196
Yapmamış	14.01±2.66	.000	7.40±1.77	.079	11.06±2.23	.846	32.48±4.97	.001
Stajlarda Yabancı Uyruklu Hastalarla İletişim Kurma İsteği								
Var	14.85±2.53	1.924	7.64±1.57	2.541	11.10±2.10	.346	33.60±4.88	1.970
Yok	14.34±2.56	.055	7.23±1.60	.011	11.02±2.23	.729	32.60±4.95	.049
Stajlarda Yabancı Uyruklu Hastalara Hemşirelik Bakımı Verme İsteği								
Var	14.94±2.53	2.907	7.64±1.57	1.825	11.07±2.13	-.272	33.65±4.95	1.977
Yok	14.26±2.53	.004	7.37±1.60	.068	11.12±2.11	.786	32.77±4.73	.049
Stajlarda Yabancı Uyruklu Hastalara Hemşirelik Bakımı Verme Durumu								
Verdi	15.12±2.48	3.495	7.73±1.41	2.477	11.23±2.12	1.599	34.09±4.84	3.317
Vermedi	14.41±2.57	.001	7.41±1.72	.014	10.95±2.12	.110	32.78±4.89	.001

Öğrencilerin Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği toplam puan ortalamasının 84.14 ± 8.00 , iletişimde sorumluluk alt boyutunun 23.61 ± 3.24 , kültürel farklılıklara saygı alt boyutunun 22.58 ± 3.67 , iletişimde kendine güven alt boyutunun 16.15 ± 2.23 , iletişimden hoşlanma alt boyutunun 11.00 ± 2.67 ve iletişimde dikkat alt boyutunun 10.77 ± 1.94 olduğunu görülmüştür (Tablo 4.6).

Tablo 4.6: Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeğinin Puan Ortalaması.

Ölçek	$\bar{X} \pm SS$	Minimum	Maksimum
İletişimde Sorumluluk Alt Boyutu	23.61 ± 3.24	13	33
Kültürel Farklılıklara Saygı Alt Boyutu	22.58 ± 3.67	8	30
İletişimde Kendine Güven Alt Boyutu	16.15 ± 2.23	9	49
İletişimden Hoşlanma Alt Boyutu	11.00 ± 2.67	3	15
İletişimde Dikkat Alt Boyutu	10.77 ± 1.94	3	15
Toplam Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği	84.14 ± 8.00	59	104

Öğrencilerin cinsiyetleri ile kültürel farklılıklara saygı ($p < 0.001$) ve toplam kültürlerarası duyarlılık ($p < 0.01$) arasında, uyuşu ile kültürel farklılıklara saygı ($p < 0.001$), iletişimde kendine güven ($p < 0.05$), iletişimden hoşlanma ($p < 0.001$) ve toplam kültürlerarası duyarlılık ($p < 0.001$) arasında sınıfları ve yaşları ile iletişimde sorumluluk ($p < 0.05$) ve kültürel farklılıklara saygı ($p < 0.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Öğrencilerin gelir durumu ile iletişimden hoşlanma ($p < 0.05$), iletişimde dikkat ($p < 0.01$) ve toplam kültürlerarası duyarlılık ($p < 0.01$) arasında, en uzun süre yaşadıkları yerleşim yeri ile kültürel farklılıklara saygı ($p < 0.05$) ve iletişimde kendine güven ($p < 0.05$) arasında anlamlı bir fark saptanmıştır. Medeni durum, en uzun süre yaşanan coğrafi bölge, Türkçe'nin dışında yabancı dil bilme, yurt dışında bulunma ve çalışmayı isteme durumları ile KDÖ'nün alt boyutları ve toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p > 0.05$) (Tablo 4.7).

Tablo 4.7: Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri ile Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği Alt ve Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.

Tanıtıcı Özellikler	İletişimde Sorumluluk		Kültürel Farklılıklara Saygı		İletişimde Kendine Güven		İletişimden Hoşlanma		İletişimde Dikkat		Toplam Kültürlerarası Duyarlılık	
	$\bar{X}\pm SS$	Test / p	$\bar{X}\pm SS$	Test / p	$\bar{X}\pm SS$	Test / p	$\bar{X}\pm SS$	Test / p	$\bar{X}\pm SS$	Test / p	$\bar{X}\pm SS$	Test / p
Cinsiyet												
Kadın	23.73±3.26	1.296	23.06±3.42	4.685	16.10±2.43	-.878	11.12±2.55	1.512	10.81±1.88	.672	84.84±7.61	3.085
Erkek	23.37±3.21	.195	21.62±3.96	.000	16.27±1.80	.380	10.77±2.87	.131	10.70±2.05	.502	82.75±8.57	.002
Uyruğu												
Türkiye Cumhuriyeti	23.60±3.19	-.422	22.76±3.57	4.764	16.10±2.20	-2.170	11.14±2.58	5.135	10.78±1.90	.519	84.41±7.87	3.204
Diğer (Irak, Somali, Suriye, Afganistan vs.)	23.82±4.03	.673	19.95±4.20	.000	16.90±2.58	.030	8.95±3.07	.000	10.62±2.41	.604	80.25±8.96	.001
Sınıf												
1. Sınıf	23.56±3.19		22.98±3.48		16.11±1.93		10.91±2.59		10.79±1.92		84.38±8.20	
2. Sınıf	23.02±3.41	2.766	21.94±3.83	2.650	16.47±3.49	1.281	10.59±2.63	1.593	10.54±1.99	.810	82.58±8.30	1.793
3. Sınıf	23.56±3.38	.041	22.85±3.59	.048	15.94±1.78	.280	11.21±2.59	.190	10.91±1.99	.488	84.49±7.62	.147
4. Sınıf	24.17±2.98		22.24±3.83		16.20±1.75		11.21±2.85		10.79±1.87		84.63±7.83	
Yaş												
16-20 yaş	23.22±3.25		22.76±3.42		16.06±2.66		10.93±2.47		10.66±1.85		83.66±8.02	
21-25 yaş	23.93±3.16	3.402	22.49±3.80	2.615	16.19±1.81	1.155	11.07±2.79	2.028	10.86±2.00	.588	84.56±7.84	2.468
26-30 yaş	23.16±4.21	.017	20.16±5.09	.050	17.25±1.86	.326	10.16±3.51	.109	11.00±2.48	.623	81.75±10.63	.061
31 yaş ve üzeri	27.50±4.94		26.00±0.00		16.50±0.70		15.00±0.00		11.00±0.00		96.00±4.24	
Medeni Durum												
Bekar	23.66±3.19	2.598	22.60±3.63	1.983	16.14±2.26	1.326	10.99±2.64	1.057	10.76±1.94	.384	84.17±7.90	2.325
Evli	22.35±4.38	.075	22.29±4.75	.139	16.94±1.19	.266	11.64±3.49	.348	11.17±2.03	.681	84.41±10.86	.099
Boşanmış/Ayrı yaşıyor	20.00±7.07		17.50±4.94		15.00±1.41		9.00±2.82		10.50±2.12		72.00±1.41	
Gelir Durumu												
Gelir giderden az	23.43±3.47	2.303	22.15±3.70	2.679	15.95±1.82	2.390	10.67±2.75	3.272	10.64±1.99	4.741	82.87±8.08	5.969
Gelir gideri karşılıyor	23.62±3.00	.101	22.87±3.60	.069	16.23±2.50	.092	11.24±2.47	.039	10.77±1.83	.009	84.75±7.64	.003
Gelir giderden fazla	24.64±3.71		22.64±3.95		16.71±1.97		10.94±3.53		11.66±2.35		86.61±9.45	
En Uzun Süre Yaşadıkları Coğrafi Bölge												
İç Anadolu	23.36±3.22		22.47±3.62		16.26±2.66		10.85±2.61		10.75±1.93		83.70±8.10	
Akdeniz	23.77±3.14		22.96±3.63		15.94±1.68		11.31±2.62		10.66±1.78		84.67±7.39	
Güneydoğu Anadolu	24.11±3.01	.947	22.50±3.70	1.951	16.15±1.57	.774	11.01±2.59	1.139	10.91±1.97	.908	84.70±7.43	.991
Doğu Anadolu	23.76±3.13	.469	23.02±3.94	.060	15.97±2.07	.609	11.55±2.97	.337	11.23±1.94	.499	85.55±8.85	.437
Türkiye dışı	23.70±3.88		20.54±4.17		16.70±2.69		10.22±3.10		10.77±2.62		81.96±9.84	
Ege	23.92±2.98		23.00±2.75		16.32±1.88		11.40±2.58		10.92±1.60		85.56±7.29	
Karadeniz	23.40±4.37		23.53±3.83		15.53±1.72		10.86±2.92		9.93±2.60		83.26±9.56	
Marmara	22.25±4.33		23.25±3.13		15.83±2.03		10.58±2.31		10.58±0.90		82.50±7.30	

Tablo 4.7 (devam): Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri ile Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği Alt ve Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.

En Uzun Süre Yaşadıkları Yerleşim Yeri												
İl merkezi	23.58±3.53	.802	22.25±3.96	3.488	16.36±2.57	3.712	10.87±2.83	1.460	10.84±2.00	1.140	83.93±8.44	1.689
İlçe	23.82±2.73	.449	23.12±3.17	.031	15.94±1.61	.025	11.28±2.40	.233	10.77±1.89	.321	84.96±7.23	.186
Köy	23.29±3.05		22.71±3.31		15.75±1.78		10.92±2.51		10.48±1.75		83.18±7.67	
Türkçe'nin Dışında Yabancı Dil Bilme Durumu												
Biliyor	23.80±3.55	1.014	22.32±3.96	-1.208	16.31±1.87	1.245	10.92±2.91	-.523	10.75±2.02	-.174	84.13±8.66	-.012
Bilmiyor	23.52±3.08	.311	22.70±3.52	.227	16.08±2.39	.214	11.04±2.54	.601	10.78±1.90	.862	84.14±7.67	.990
Yurt Dışında Bulunma Durumu												
Bulundu	24.10±3.85	1.202	21.17±4.52	-3.090	16.89±1.93	2.648	10.36±2.86	-1.933	10.84±2.11	.270	83.37±8.88	-.763
Bulunmadı	23.56±3.18	.230	22.72±3.55	.002	16.08±2.25	.008	11.07±2.64	.054	10.77±1.92	.787	84.22±7.91	.446
Yurt Dışında Çalışmak İsteme Durumu												
İstiyor	23.94±3.16	3.092	22.75±3.63	1.394	16.23±1.76	1.060	10.94±2.70	-.752	10.85±1.91	1.194	84.72±7.87	2.228
İstemiyor	23.11±3.32	.002	22.32±3.72	.164	16.04±2.81	.289	11.10±2.63	.452	10.66±1.98	.233	83.25±8.14	.026

Öğrencilerin kültürlerarası hemşirelik hakkında bilgi sahibi olma durumu ile iletişimde sorumluluk ($p<0.05$) arasında, yabancı uyruklu bireylerle iletişim kurma isteği ile iletişimde sorumluluk ($p<0.01$), kültürel farklılıklara saygı ($p<0.001$), iletişimde kendine güven ($p<0.05$), iletişimden hoşlanma ($p<0.01$) ve iletişimde dikkat ($p<0.05$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Ayrıca öğrencilerin stajlarda yabancı uyruklu hastalarla iletişim kurma isteği ile iletişimde sorumluluk ($p<0.05$), kültürel farklılıklara saygı ($p<0.001$), iletişimde kendine güven ($p<0.05$), iletişimde dikkat ($p<0.05$) arasında, stajlarda farklı kültürlerden hastalara hemşirelik bakımı verme isteği ile iletişimde sorumluluk ($p<0.001$), kültürel farklılıklara saygı ($p<0.01$) arasında anlamlı bir fark vardır. Yabancı uyruklu arkadaşının olma ve herhangi bir sağlık kuruluşunda staj yapma durumları ile KDÖ'nün alt boyutları ve toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır ($p > 0.05$) (Tablo 4.8).

Tablo 4.8: Öğrencilerin Kültüre İlişkin Özellikleri ile Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği Alt ve Toplam Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.

Kültüre İlişkin Özellikleri	İletişimde Sorumluluk		Kültürel Farklılıklara Saygı		İletişimde Kendine Güven		İletişimden Hoşlanma		İletişimde Dikkat		Toplam Kültürlerarası Duyarlılık	
	$\bar{X}\pm SS$	Test / p	$\bar{X}\pm SS$	Test / p	$\bar{X}\pm SS$	Test / p	$\bar{X}\pm SS$	Test / p	$\bar{X}\pm SS$	Test / p	$\bar{X}\pm SS$	Test / p
Kültürlerarası Hemşirelik Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumu												
Evet	24.27±3.48	3.999	22.43±3.82	.165	16.45±1.64	1.646	11.19±2.92	1.285	10.92±1.90	.639	85.28±8.28	2.125
Kısmen	23.38±3.11	.019	22.65±3.70	.848	16.06±2.55	.194	10.83±2.58	.277	10.70±1.95	.528	83.63±7.88	.120
Hayır	23.46±3.22		22.58±3.49		16.08±2.02		11.16±2.60		10.79±1.96		84.08±7.92	
Yabancı Uyruklu Arkadaşının Olma Durumu												
Evet az var	23.54±3.04	1.369	22.70±3.56	.980	16.21±2.56	1.217	11.08±2.62	.441	10.79±1.81	.400	84.35±7.62	.664
Evet çok var	24.05±3.78	.255	22.16±3.99	.376	16.32±2.03	.297	11.04±3.05	.643	10.88±2.40	.671	84.45±9.40	.515
Hayır hiç yok	23.44±3.20		22.63±3.65		15.95±1.68		10.85±2.49		10.68±1.83		83.57±7.67	
Yabancı Uyruklu Bireylerle İletişim Kurma İsteği												
Var	23.78±3.14	3.182	22.90±3.61	5.225	16.24±2.29	2.157	11.14±2.63	3.078	10.84±1.91	2.060	84.92±7.81	5.909
Yok	22.63±3.65	.002	20.78±3.51	.000	15.69±1.84	.031	10.22±2.73	.002	10.39±2.07	.040	79.74±7.67	.000
Herhangi Bir Sağlık Kuruluşunda Staj Yapma Durumu												
Yapmış	23.61±3.24	-.016	22.40±3.71	-1.766	16.20±2.35	.690	11.05±2.67	.516	10.77±1.93	-.145	84.04±7.74	-.486
Yapmamış	23.61±3.28	.987	22.96±3.57	.078	16.06±1.96	.491	10.93±2.64	.606	10.79±1.97	.885	84.38±8.85	.627
Stajlarda Yabancı Uyruklu Hastalarla İletişim Kurma İsteği												
Var	23.73±3.14	1.943	22.91±3.61	4.778	16.24±2.28	2.097	1.09±2.70	1.706	10.85±1.83	2.153	84.84±7.72	4.696
Yok	23.07±3.64	.052	21.11±3.62	.000	15.76±1.96	.036	10.61±2.49	.089	10.42±2.35	.032	81.00±8.50	.000
Stajlarda Yabancı Uyruklu Hastalara Hemşirelik Bakımı Verme İsteği												
Var	23.93±3.21	4.146	22.84±3.63	2.907	16.18±1.74	.533	11.05±2.77	.820	10.85±1.91	1.588	84.88±7.78	3.838
Yok	22.72±3.19	.000	21.87±3.70	.004	16.07±3.23	.595	10.85±2.38	.412	10.57±1.99	.113	82.10±8.28	.000
Stajlarda Yabancı Uyruklu Hastalara Hemşirelik Bakımı Verme Durumu												
Verdi	23.81±3.35	1.475	22.40±3.75	-1.202	16.20±1.74	.513	11.07±2.79	.574	10.94±2.03	2.049	84.43±7.89	.877
Vermedi	23.42±3.13	.141	22.75±3.59	.230	16.11±2.62	.608	10.94±2.55	.566	10.62±1.84	.041	83.86±8.11	.381

Tablo 4.9.'da ölçeğin KFÖ ve KDÖ puanları arasındaki ilişki gösterilmiştir. Buna göre her iki ölçeğin alt boyutlarının ve toplam puan ortalamalarının birbiri arasında yüksek pozitif korelasyonlar bulunmuştur ($p<0.05$, $p<0.01$, $p<0.001$).

Tablo 4.9: Öğrencilerin Kültürlerarası Farkındalık Ölçeği ile Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği Puanları Arasındaki İlişki.

Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği	Kültürlerarası Farkındalık Ölçeği							
	Var Olan Kültürel Farkındalık		Hissedilen Kültürel Farkındalık		Kültürel İletişim		Toplam Kültürlerarası Farkındalık	
	r	p	r	p	r	p	r	P
İletişimde Sorumluluk Alt Boyutu	.210**	.000	.224**	.000	.166**	.000	.254**	.000
Kültürel Farklılıklara Saygı Alt Boyutu	.177**	.000	.222**	.000	.164**	.000	.235**	.000
İletişimde Kendine Güven Alt Boyutu	.102*	.011	.108**	.008	.063	.116	.115**	.004
İletişimden Hoşlanma Alt Boyutu	.130**	.001	.131**	.001	.094*	.020	.151**	.000
İletişimde Dikkat Alt Boyutu	.171**	.000	.234**	.000	.224**	.000	.262**	.000
Toplam Kültürlerarası Farkındalık Ölçeği	.280**	.000	.323**	.000	.246**	.000	.357**	.000

5. TARTIŞMA

Bu bölümde hemşirelik öğrencilerinin kültürel farkındalık ve kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan çalışmanın bulguları tartışılmıştır.

Çalışma kapsamındaki öğrencilerin az da olsa bir kısmı (%6.5) Türkiye Cumhuriyeti uyruğunun dışında bir uyruğa sahiptir. Bu çalışmaya benzer şekilde Muslu ve Tuzcu'nun (2022) çalışmasında da hemşirelik öğrencilerinin az bir kısmının (%2.8) yabancı uyruklu olduğu görülmüştür (211). Bugünün üniversitelerinin tamamına çok çeşitli ülkelerden, etnik gruplardan ve kültürel geleneklerden öğrenci kitleleri gelmekte ve üniversiteleri küreselleştirmektedir (21).

Çalışmanın yapıldığı il Türkiye'nin İç Anadolu bölgesinde olduğu için öğrencilerin yarıya yakınının (%43.5) bu bölgede yaşıyor olması doğal bir sonuçtur. Topcu'nun (2019) yaptığı çalışmada Çanakkale'de gerçekleşmiş olup orada okuyan öğrencilerin de çoğu Marmara bölgesinde yaşamaktadır. Bu açıdan Topcu'nun (2019) çalışması ile bu çalışmanın sözü edilen bulgusu benzerlik göstermektedir (110).

Bu çalışmada öğrencilerin yaklaşık 2/3'si (%66.9) Türkçenin dışında yabancı dil bilmediğini belirtmiştir. Konuyla ilgili literatür incelendiğinde; hemşirelik öğrencilerinin %57.7'sinin (212), %57.4'ünün (211), %55.1'inin (213), %52.7'sinin (15), %51.6'sının (110), %51.1'inin (214) ve %44'ünün (215) yabancı dil bilmediği saptanmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin %42.4'ünün yabancı dillerinin (216) ve %47.4'ünün (217) İngilizcelerinin kötü olduğu saptanmıştır. Bu çalışmada yabancı dil bilmeyen öğrencilerin sayısı, diğer sözü edilen çalışmalardaki öğrencilerinkine benzer nitelikte olmasına rağmen biraz daha fazladır. Bunun nedeni çalışmaların farklı bölgelerdeki okullarda okuyan örneklem gruplarında yapılmış olmasından kaynaklanabilir. Ayrıca her bireyin yabancı dil seviyesini belirlemesi kendisine göre değişebilir. Bu doğrultuda ancak hepsine aynı anda standart bir test yapılırsa öğrencilerin yabancı dil seviyeleri ortaya çıkacaktır.

Bu çalışmadaki öğrencilere benzer nitelikte Hergül ve arkadaşlarının (2022), Topcu'nun (2019), Baksi'nin (2019) yaptıkları çalışmalarda da öğrencilerin çok az bir kısmı yurt dışında

bulunmuştur (110, 216, 218). Yurt dışında bulunma sebebi olarak öğrenciler, bu çalışmada olduğu gibi seyahat ve dil eğitimini göstermişlerdir (110, 216, 218).

Bu çalışmada olduğu gibi literatürdeki pek çok çalışmada hemşirelik öğrencilerinin yarıdan fazlası yurt dışında çalışmak istediğini belirtmektedir (214, 216, 218, 219) (Tablo 4.1.).

Bu çalışmadaki öğrencilerin çoğu (%74.3) kültürlerarası hemşirelik konusunda bilgi sahibi olduğunu söylemesine rağmen Topcu'nun (2019) çalışmasındaki öğrencilerin %73.4'ü, Ayaz ve arkadaşlarının (2010) çalışmasındaki öğrencilerin de %73.8'i kültürlerarası hemşirelik kavramını hiç duymadığını belirtmiştir (110, 220). Bu çalışmanın tüm sınıflardaki hemşirelik öğrencileri üzerinde yapılmasına rağmen Topcu'nun (2019) çalışmasının sadece 1. sınıf hemşirelik öğrencileri üzerinde yapılmış olması bu sonucu ortaya koymuş olabilir. Bu çalışmadaki öğrencilerin çoğunun kültürlerarası hemşirelik hakkında bilgi sahibi olması sevindirici bir durumdur. Bu konuyla ilişkili olarak Türkiye'de 2015 yılında yapılan nitel bir araştırmada incelenen 98 hemşirelik lisans programının 33'ünde kültürlerarası hemşirelik dersinin verildiği saptanmıştır (221). Hemşirelik müfredatına 1. sınıftan itibaren ders içeriklerinde kültür, kültürel farkındalık ve kültürlerarası hemşirelik kavramının yer verilmesi öğrencilerin bu konu ile ilgili bilgisini arttıracaktır.

Bu çalışmada olduğu gibi literatürdeki pek çok çalışmada da hemşirelik öğrencilerinin çoğunun yabancı uyruklu arkadaşları bulunmaktadır (110, 203, 207, 218).

Öğrencilerin çoğu (%84.) yabancı uyruklu bireylerle iletişim kurma isteğindedir. Başkalarıyla iletişim kurmakta isteksizlik, öğrencilerin arasında iletişimsel bir mesafe yaratmaktadır (222). Bu doğrultuda öğrencilerin bu isteği, onların kültürel farkındalık ve kültürlerarası duyarlılık düzeylerini arttıracığı için oldukça önemlidir.

Araştırmada herhangi bir sağlık kuruluşunda staj yapmadığını belirten öğrenci sayısı, 1. sınıf öğrenci sayısına eşittir. Çalışmanın yapıldığı okulda hemşirelik öğrencileri, 1. sınıfın bahar döneminde ilk defa staja çıkmaktadır. Araştırmanın verilerinin toplandığı dönem güz dönemi olduğu için öğrencilerin staja çıkmamış olması normaldir. Staja hiç çıkmadığını belirten öğrenciler olmasına rağmen öğrencilerin çoğunun yabancı uyruklu hastalarla iletişim kurmaya ve bu hastalara hemşirelik bakımı vermeye istekli olması sevindirici bir sonuçtur (Tablo 4.2).

Bu çalışmada öğrencilerin KFÖ toplam puanı 33.42 ± 4.90 bulunmuş olup kültürel farkındalık düzeyi çok yüksek olmamakla birlikte orta düzeyin üzerindedir. Bu bulgu, literatürdeki araştırmalarla paralellik göstermektedir (223, 224). Ancak Topcu'nun (2019) çalışmasındaki hemşirelik öğrencilerinin KFÖ toplam ve alt boyutlarının puan ortalaması ise bu çalışmaya göre biraz daha düşük bulunmuştur (110) (Tablo 4.3).

Bu çalışmada öğrencilerin cinsiyet, uyruk, sınıf, yaş, medeni durum, en uzun süre yaşadıkları coğrafi bölge ve yerleşim yeri, yurt dışında çalışmayı isteme durumlarının onların kültürel farkındalıklarını etkilediği saptanmıştır. Kadınların, Türkiye Cumhuriyeti'ne mensup olanların, son sınıf öğrencilerinin, yaşı daha genç olanların, boşanmış/ayrı yaşayan bireylerin, Marmara bölgesinde yaşayanların, ilçede oturanların ve yurt dışında çalışmak isteyenlerin diğer gruplara göre KFÖ puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur.

Bu çalışmada olduğu gibi literatürde de bazı çalışmalarda öğrencilerin okuduğu sınıf ve yaşının onların kültürel farkındalığını etkilediği saptanmıştır (77, 225, 226). Türkiye'nin en kalabalık nüfusuna sahip, kozmopolitik ve içerisinde pek çok kültürden insanın ikamet ettiği İstanbul'un Marmara bölgesinde bulunmasından dolayı o bölgedeki öğrencilerin kültürel farkındalıkları daha yüksek çıkmış olabilir.

Öğrencilerin gelir durumları, Türkçe'nin dışında yabancı dil bilme ve yurt dışında bulunma durumları ile KFÖ puanları tüm gruplar arasında çok yakın sonuçlar vermiştir. Bu durum nedeniyle belirtilen bağımsız değişkenlerin kültürel farkındalığı etkilemediği düşünülmektedir (Tablo 4.4).

Bu araştırmada öğrencilerin kültürlerarası hemşirelik hakkında bilgi sahibi, yabancı uyruklu arkadaşının olma durumları, yabancı uyruklu bireylerle iletişim kurma isteği, herhangi bir sağlık kuruluşunda staj yapma, stajlarda yabancı uyruklu hastalarla iletişim kurma ve hemşirelik bakımı verme istekleri ile hemşirelik bakımı verme durumlarının onların kültürel farkındalıklarını etkilediği görülmüştür. Kültürlerarası hemşirelik hakkında bilgi sahibi, yabancı uyruklu arkadaşı, yabancı uyruklu bireylerle iletişim kurma isteği olanların, herhangi bir sağlık kuruluşunda staj yapanların, stajlarda yabancı uyruklu hastalarla iletişim kurma ve hemşirelik bakımı verme isteği olanların diğerlerine göre kültürel farkındalıkları daha yüksek çıkmıştır.

Topcu'nun (2019) çalışmasında yabancı uyruklu arkadaşının olması öğrencilerin kültürel farkındalığını etkilediği belirlenmiştir (110). Bu durum bu çalışma ile benzerdir.

Öğrencilerin stajlarda yabancı uyruklu hastalarla iletişim kurma ve hemşirelik bakımı verme isteği onların kültürel farkındalığını ister istemez yükseltecektir. Çünkü bu istek onları farklı kültürlerdeki insanlarla iletişim kurmaya sevk edecektir (Tablo 4.5).

Bu çalışma sonucunda öğrencilerin KDÖ'den aldıkları puan ortalaması 84.14 ± 8.00 olup bu sonuç çok yüksek olmamakla birlikte orta düzeyin üzerindedir. KDÖ toplam puan ortalaması Beşer ve arkadaşlarının (2021) çalışmasında 92.62 ± 10.13 ve 91.08 ± 12.36 , Baksi'nin (2019) çalışmasında 91.20 ± 13.78 , Aslan ve arkadaşlarının (2016) çalışmasında 90.48 ± 15.14 , Kılıç ve Sevinç'in (2018) çalışmasında 89.42 ± 13.55 , Karasu ve arkadaşlarının (2022) çalışmasında 87.81 ± 11.61 , Polat ve Terzi'nin (2020) çalışmasında da 86.23 ± 9.80 bulunmuştur (212, 216, 217, 227-229). Bu sonuçlar bu çalışmanın sonucuna (84.14 ± 8.00) göre biraz daha yüksek bulunmuştur. Bu durumun aksine Baños (2006) KDÖ'nün İspanyolca versiyonu ile öğrencilerin kültürlerarası duyarlılığını değerlendirmiş ve 76.49 ± 11.53 bulmuştur (230). Türkiye'de Bulduk ve arkadaşları (2017) Türk hemşirelik öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada 77.58 ± 9.44 bulmuştur (163). Bu farklılıklar araştırmaların farklı coğrafi bölgelerinde okuyan hemşirelik öğrencileri üzerinde yapılmış olmasından ve örneklem gruplarının sayısının birbirlerinden farklı olmasından kaynaklanıyor olabilir. Bu çalışmadaki KDÖ puan ortalaması sözü edilen diğer çalışmalara göre biraz daha düşük ya da yüksek de olsa bulunan sonuç, literatürle uyumludur (158, 203, 218, 219, 231-235) (Tablo 4.6).

Öğrenciler bu çalışmada cinsiyetlerinin, uyruklarının, sınıflarının, yaşlarının, gelir durumlarının ve en uzun süre yaşadıkları yerleşim yerinin onların kültürel farkındalıklarını etkilediğini belirtmişlerdir. Kadınların, Türkiye Cumhuriyeti uyruğuna mensup olanların, son sınıfların, yaşı büyük ve gelir durumu fazla olanların, ilçede oturanların kültürel duyarlılık düzeyleri diğerlerine göre daha yüksektir.

Bu çalışmadaki gibi Aslan ve arkadaşlarının (2016) çalışmasında da cinsiyetle KDÖ arasında fark olduğu saptanmıştır (228). Bu çalışmaya benzer şekilde Hergül ve arkadaşlarının (2022), Kılıç ve Sevinç'in (2018), Baksi'nin (2019), Meydanlıoğlu ve arkadaşlarının (2015), Bekiroğlu ve Balcı'nın (2014), Yılmaz ve Göçen'in (2013), Hammer ve arkadaşlarının (2003) çalışmalarında da kadınların KDÖ puanları erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur (149, 153, 203, 216, 218, 229, 236). Kadınların kültürler arası duyarlılık düzeyi ortalamasının erkeklere göre daha yüksek olmasının kadının doğası gereği daha duygusal ve duyarlı olmasıyla ilişkili olabileceği düşünülmektedir (216).

Bu çalışmadaki gibi Baksi'nin (2019) çalışmasında da öğrencilerin sınıfları KDÖ puanlarını etkilemiştir (216). Ancak Aslan ve arkadaşlarının (2016), Cetişli ve arkadaşlarının (2016), Kılıç ve Sevinç'in (2018) çalışmalarında ise sınıf ile KDÖ puanları arasında bir fark bulunamamıştır (194, 228, 229).

Bu çalışmadakinin aksine Aslan ve arkadaşlarının (2016) çalışmasında öğrencilerin KDÖ puanları ile yaşları arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır (228). Ancak bu çalışmadakine benzer şekilde Hasan ve arkadaşlarının (2013) çalışmasında, öğrencilerin yaşları ile kültürel duyarlılık düzeyleri arasında fark olduğu bulunmuştur (237).

Bu çalışmada öğrencilerin gelir durumu yükseldikçe KDÖ puan ortalamalarının yükseldiği görülmüştür. Baksi'nin (2019) ve Kılıç ve Sevinç'in (2018) yaptığı çalışmalarda da konu ile ilgili bulgu birbirini destekler niteliktedir (216, 229).

Yabancı dil bilmenin, bazı araştırmalarda (203, 215, 229) kültürlerarası duyarlılığı etkilemesine rağmen bu çalışmada olduğu gibi bazı araştırmalarda (216, 227-229) ise KDÖ puanını etkilemediği görülmektedir.

Yurt dışında çalışmayı isteme Baksi'nin (2019) çalışmasında KDÖ puan ortalamasını etkilemiş, bu çalışmada ise etkilememiştir (216). Ancak bu ve sözü edilen çalışmanın yurt dışında çalışmayı isteyen öğrencilerin, toplam KDÖ puanları istemeyenlere göre daha yüksek bulunmuştur. Literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında bu çalışma ile benzer şekilde yurt dışında çalışmayı isteyen ve farklı kültürlerden insanlar ile iletişim kuran öğrencilerin diğerlerine göre kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür (149, 203, 216, 229) (Tablo 4.7).

Bu araştırmada öğrencilerin kültürlerarası hemşirelik hakkında bilgi sahibi olma durumu, yabancı uyruklu bireylerle iletişim kurma isteği, stajlarda yabancı uyruklu hastalarla iletişim kurma ve onlara hemşirelik bakımı verme istekleri ile hemşirelik bakım verme durumlarının onların kültürel farkındalıklarını etkilediği saptanmıştır. Öğrenciler ne kadar kültürlerarası hemşirelik hakkında bilgi sahibi olursa bu konudaki duyarlılıklarının artması doğal bir sonuçtur. Bu çalışmada olduğu gibi Aslan ve arkadaşlarının (2016) çalışmasında da yabancı uyruklu arkadaşının olmasının öğrencilerin kültürel duyarlılığını etkilediği belirlenmiştir (228). Öğrenciler yabancı uyruklu bireylerle iletişim kurdukça yeni kültürler hakkında bilgi sahibi olacaktır. Bu noktada sonucun böyle çıkması normaldir. Stajlarında yabancı uyruklu hastalarla iletişim kurma ve onlara hemşirelik bakımı verme isteği duyan öğrencilerin bu konuda duyarlı olmaları istekliliklerinden kaynaklanmaktadır (Tablo 4.8).

Bu çalışmada kültürel farkındalık ile kültürlerarası duyarlılık arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin kültürel farkındalık düzeyleri arttıkça kültürlerarası duyarlılıklarının da arttığı görülmüştür. Lisans öğrencilerine konu ile ilgili verilen eğitim onların kültürel farkındalık, kültürel bilgi, kültürel anlayış ve kültürel becerilerini geliştirir. Özellikle kültürel farkındalık bir dizi eğitim ve etkinliklerle artırılabilir (238). Kültürel farkındalık arttıkça öğrencilerin farklı kültürlere sahip insanlarla tanışma, iletişim kurma, onların kültürlerini öğrenme, kendi kültürleriyle onlarınkini karşılaştırma vs. gibi durumları söz konusu olacaktır. Bu doğrultuda kültürel duyarlılıkları da artacaktır. Belirtilen bu görüşler çalışmanın bulgusunu destekler niteliktedir (Tablo 4.9).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Hemşirelik öğrencilerinin kültürel farkındalık ve kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

- Öğrencilerin çoğunun kadın, Türkiye Cumhuriyeti uyruğuna mensup, 1. sınıf, 21-25 yaş aralığında, bekar olduğu, gelirinin giderini karşıladığı, en uzun süre İç Anadolu bölgesinde yaşadığı, il merkezinde oturduğu tespit edilmiştir.
- Öğrencilerin çoğunluğu Türkçe dışında yabancı dil bilmediğini, yurt dışında bulunmadığını ve yurt dışında çalışmak istediğini belirtmiştir.
- Öğrencilerin çoğunun kültürlerarası hemşirelik kavramını bildiği, yabancı uyruklu arkadaşlarının olduğu, onlarla iletişim kurma isteğine sahip olduğu görülmüştür.
- Yine öğrencilerin çoğu herhangi bir sağlık kuruluşunda staj yapmış, stajlarda yabancı uyruklu hastalarda iletişim kurma ve onlara hemşirelik bakımı hizmeti sunma isteğine sahiptir. Öğrencilerin yaklaşık yarısı yabancı uyruklu hastalara bakım verirken yarısı da vermediğini bildirmiştir.
- Öğrencilerin kültürel farkındalık düzeyleri çok yüksek olmamakla birlikte orta düzeyin üzerindedir.
- Kadınların, Türkiye Cumhuriyeti'ne mensup olanların, son sınıf öğrencilerinin, yaşı daha genç olanların, boşanmış/ayrı yaşayan bireylerin, Marmara bölgesinde yaşayanların, ilçede oturanların ve yurt dışında çalışmak isteyenlerin diğer gruplara göre KFÖ puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur.
- Kültürlerarası hemşirelik hakkında bilgi sahibi, yabancı uyruklu arkadaşı, yabancı uyruklu bireylerle iletişim kurma isteği olanların, herhangi bir sağlık kuruluşunda staj yapanların, stajlarda yabancı uyruklu hastalarla iletişim kurma ve hemşirelik bakımı verme isteği olanların diğerlerine göre kültürel farkındalıkları daha yüksek çıkmıştır.
- Bu çalışmadaki öğrencilerin kültürlerarası duyarlılık düzeyleri çok yüksek olmamakla birlikte orta düzeyin üzerindedir.

- Kadınların, Türkiye Cumhuriyeti uyruğuna mensup olanların, son sınıfların, yaşı büyük ve gelir durumu fazla olanların, ilçede oturanların kültürel duyarlılık düzeyleri diğerlerine göre daha yüksektir.
- Bu araştırmada öğrencilerin kültürlerarası hemşirelik hakkında bilgi sahibi olma durumu, yabancı uyruklu bireylerle iletişim kurma isteği, stajlarda yabancı uyruklu hastalarla iletişim kurma ve onlara hemşirelik bakımı verme istekleri ile hemşirelik bakım verme durumlarının onların kültürel farkındalıklarını etkilediği saptanmıştır.
- Öğrencilerin kültürel farkındalık ile kültürlerarası duyarlılık arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin kültürel farkındalık düzeyleri arttıkça kültürlerarası duyarlılıklarının da arttığı saptanmıştır.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler sunulabilir;

- Hemşirelik öğrencilerinin kültürel farkındalık ve kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin artırılması konusunda verilecek olan eğitimler önemlidir. Bu nedenle sözü edilen kavramlar, hemşirelik bölümü müfredatlarında 1. sınıftan itibaren ders içeriklerinde daha fazla yer almalıdır.
- Hemşirelik öğrencilerinin yabancı uyruklu öğrencilerle daha fazla bir araya gelmeleri, çalışma ve projeler yapmaları sağlanmalıdır. Bu doğrultuda öğrencilerin Mevlâna ve Erasmus gibi programlardan daha fazla yararlanması konusunda destek olunmalıdır.
- Hemşirelik öğrencilerinin kültürel farkındalık ve kültürlerarası duyarlılık düzeyleri düzenli aralıklarla ölçülmelidir.
- Gelecekte hemşirelik öğrencilerin kültürel farklılık ve kültürlerarası duyarlılığa yönelik fikir ve tutumlarını belirlemeye yönelik nitel çalışmalar yapılabilir.
- Ayrıca hemşirelik öğrencilerinin kültürel farkındalığını ve kültürlerarası duyarlılığını geliştirmek amacıyla birden fazla hemşirelik bölümünde müdahale araştırmaları yapılabilir.

KAYNAKLAR

1. Delgado DA, Ness S, Ferguson K, Engstrom PL, Gannon TM, Gillett C. Cultural competence training for clinical staff: Measuring the effect of a one-hour class on cultural competence. *Journal of Transcultural Nursing*. 2013;24(2):204-213.
2. Williamson M, Harrison L. Providing culturally appropriate care: A literature review. *International Journal of Nursing Studies*. 2010;47(6):761-769.
3. Douglas MK, Rosenkoetter M, Pacquiao DF, Callister LC, Hattar-Pollara M, Lauderdale J, Milstead J, Nardi D, Purnell L. Standards of practice for culturally competent nursing care: Update. *Journal of Transcultural Nursing*. 2011;22(4):317-333.
4. Gümüştekin N. Kültür kavramı ve Osmanlı'dan günümüze kültürel yapının incelenmesi. 38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi. 10-15.09.2007; Ankara.
5. Özışık C. Yabancı dil öğretiminde kültürel farkındalık: New headway ders kitaplarının kültür aktarımı açısından incelenmesi ve değerlendirilmesi [Yüksek lisans tezi]. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2004.
6. McFarland S. Nurturing the peace flower: A model for the science of peace. *Montessori Life*. 1999;11(1):31-35.
7. Allen CK, Uskul AK. Preference for dating out-groups members: Not the same for all out-groups and cultural backgrounds. *International Journal of Intercultural Relations*. 2019; 68:55-66.
8. Yıldırım K. Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık algıları: muğla sıtkı koçman üniversitesi örneği [Yüksek lisans tezi]. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2019.
9. Mercan N. Çok kültürlü ortamlarda kültürel zekanın kültürlerarası duyarlılık ile ilişkisine yönelik bir araştırma. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 2016;9(1):1-13.

10. Chen G, Starosta WJ. The development and validation of the Intercultural Sensitivity Scale. *Human Communication*. 2000;3(1):2-14.
11. Bae SY, Song H. Intercultural sensitivity and tourism patterns among international students in Korea: Using a latent profile analysis. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*. 2017;22(4):436-448.
12. Durgun H, Uzunsoy E, Tümer A, Huysuz K. Hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılıkları ile dünya vatandaşlığı için karakter ve değerler algıları. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*. 2019;2(2):87-95.
13. Kürtüncü M, Arslan N, Çatalçam S, Yapıcı G, Hırçın G. Yataklı tedavi kurumlarında çalışan hemşirelerin kültürlerarası duyarlılıkları ile sosyo-demografik özellikleri ve empati düzeyleri arasındaki ilişkisi, *Hemşirelikte Araştırma ve Geliştirme Dergisi*. 2018; 20(1):44-56.
14. Temel AB. Kültürlerarası (çok kültürlü) hemşirelik eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 2008;11(2):92-101.
15. Bulduk S, Tosun H, Ardiç E. Türkçe kültürlerarası duyarlılık ölçeğinin hemşirelik öğrencilerinde ölçümsel özellikleri. *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuk-Tarihi Dergisi*. 2011;19(1):25-31.
16. Majumdar B, Browne G, Roberts J, Carpio B. Effects of cultural sensitivity training on health care provider attitudes and patient outcomes. *Journal of Nursing Scholarship*. 2004;36(2):161-166.
17. Öztürk E, Öztaş D. Transkültürel hemşirelik. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*. 2012;1(1):293-300.
18. Sarwari AQ, Abdul Wahab MN. Study of the relationship between intercultural sensitivity and intercultural communication competence among international postgraduate students: A case study at University Malaysia Pahang. *Cogent Social Sciences*. 2017;3(1):1310479.
19. Sidani S, Guruge S, Miranda J, Ford-Gilboe M, Varcoe C. Cultural adaptation and translation of measures: an integrated method. *Research in Nursing & Health*. 2010; 33(2):133-143.
20. Morgan S, Yoder LH. A concept analysis of person-centered care. *Journal of Holistic Nursing*. 2012;30(1):6-15.

21. Harrison N. Investigating the impact of personality and early life experiences on intercultural interaction in internationalized universities. *International Journal of Intercultural Relations*. 2012;36(2):224-237.
22. Jahoda G. Critical reflections on some recent definitions of “culture”. *Culture& Psychology*. 2012;18(3):289-303.
23. Türk Dil Kurumuna (TDK) (2023). Eğitim terimleri sözlüğü. Kültür. Çevrimiçi Online Adres: <https://sozluk.gov.tr/>
24. Kneller GF, Tezcan M. Kültür, kişilik ve eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 2019;10(1):257-279.
25. Süzer MS. Üniversite öğrencilerinde kültürlerarası duyarlılık ve özgüven algısı arasındaki ilişki: Çağ üniversitesi örneği [Yüksek lisans tezi]. Mersin: Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2020.
26. Güvenç B. İnsan ve kültür. İstanbul: Boyut Yayıncılık; 2016.
27. Üstün E. Öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılık ve etnik merkezlik düzeylerini etkileyen etmenler [Yüksek lisans tezi]. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2011.
28. Morrall P. *Sociology and health: An introduction*. 2nd edition. Canada: Routledge; 2011.
29. Rengi Ö, Polat S. Sınıf öğretmenlerinin kültürel farklılık algıları ve kültürlerarası duyarlılıkları. *Journal of World of Turks*. 2014;6(3):135-56.
30. Tezcan M. *Kültürel antropoloji*. 1. Baskı. Ankara: Maya Akademi Yayıncılık; 2008.
31. Haviland WA, Harald ELP, Walrath D, McBride B. *Kültürel antropoloji*. 3. Baskı, Çeviri Editörü: Erguvan D. İstanbul: Kaknüs Yayınları; 2008.
32. Neuliep JW. Culture shock and reentry shock. *The International Encyclopedia of Intercultural Communication*. 2017;1-9.
33. Bulduk S, Keçeci A, Çelik SA. The rising trend in nursing: intercultural sensitivity. In: Markey K, White P, O'Connor L, editors. *Let's learn together, let's work together: Challenges and solutions for transcultural health and social care*. UK: Cambridge Scholars Publishing. 2012;107-123.

34. am E. Sosyal bilgiler retmen adaylarının kltrlerarası duyarlılıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi [Yüksek lisans tezi]. Niğde: Niğde mer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2021.
35. Bahadır . Sosyal bilgiler retmenlerinin okkltrllk ve çokkültürlü eğitim algılarının değerlendirilmesi: Kocaeli rneği [Yüksek lisans tezi]. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2016.
36. Baltaş Z. Sağlık Psikolojisi. 4. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi; 2008.
37. Seviğ H, zcan A, Tanrıverdi G. Kültürlerarası hemşirelikte temel kavramlar. In Kültürlerarası Hemşirelik (Genişletilmiş İkinci Baskı). Ankara: Akademi Basın; 2014.
38. Yurdigül A. Kültür endüstrisi bağlamında yemek kültürü eleştirisi [Yüksek lisans tezi]. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2010.
39. Orhan Y. Baki Divanı'nda Kültür Unsurları [Yüksek lisans tezi]. Adıyaman: Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2012.
40. Sıkı E. Yabancı dil üretiminde kültür farkındalığı yaratma ve kültürlerarası iletişim becerilerinin geliştirilmesi [Yüksek lisan tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2014.
41. İslamoğlu AH, Altunışık R. Tüketiciler davranışları. 4.Baskı. İstanbul: Beta Yayınları; 2013.
42. Eroğlu E, Velioglu MN, Barış G, Arğan M. Tüketiciler Davranışları. Editör: Odabaşı Y. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları; 2012.
43. Barutçugil İ. Kültürlerarası farklılıkların yönetimi. İstanbul: Kariyer Yayıncılık; 2011.
44. Murdock GP. Ethnographic atlas: A summary. Ethnology. 1967;6:109-236.
45. Bakırtaş İ, ztrkler H, Ay C, Yüksel B, Marangoz M, Baltacıoglu T ve ark. Stratejik Küresel Pazarlama. Editörler: Timur N, zmen A. Ankara: Efil Yayınevi; 2009.
46. Hofstede G, Hofstede GJ, Minkov M. Cultures and organizations software of the Mind. 3rd Edition. United States of America: Mc Graw Hill; 2010.
47. Onurlu , Zulfugarova N. Küresel markaların yerel pazarlardaki reklam stratejileri ile kültürel farklılıklar arasındaki ilgi üzerine bir uygulama. Marmara niversitesi neri Dergisi. 2016;12(45):491-531.
48. Eroğlu F. Davranış bilimleri. İstanbul: Beta Basım Yayım; 2004.

49. Mooij MK. Consumer behavior and culture: Consequences for global marketing and advertising. USA, Sage Publications, 2004.
50. Çetinkaya Y. Yabancı dil öğretiminde kültürel öğelerin etkisi ve bu öğelerin yabancı dil kitaplarında uygulanış biçimi [Yüksek lisans tezi]. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2008.
51. Güven M. Kültürün bir unsuru olarak din. Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi. 2012; 1(1): 933-948.
52. Okumuş E. Toplumsal değişme ve din. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. 2009;8(30): 323-347.
53. Köse S, Tetik S, Ercan C. Örgüt kültürünü oluşturan faktörler. Celal Bayar Üniversitesi İİBF Dergisi. 2001;7(1):219-242.
54. Köknel Ö. Çatışan değerlerimiz. İstanbul: Altın Kitaplar; 2007.
55. Bradshaw Y, Healey JF, Smith R. Sociology for A New Century. California: Pine Forge Press; 2001.
56. Mamueva F. Ebelik öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin karma yöntemle incelenmesi [Yüksek lisans tezi]. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Ebelik Ana Bilim Dalı; 2021.
57. Ültanır G. Eğitim ve kültür ilişkisi-eğitimde kültürün hangi boyutlarının genç kuşaklara aktarılacağı kaygısı. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2003;23(3):291-309.
58. Taşçı S. Sağlık ve hastalığı etkileyen kültürel faktörler. Editörler: Tanrıverdi G, Seviğ Ü. Kültürlerarası hemşirelik. İstanbul: Akademi Basın ve Yayıncılık; 2014.
59. Giger JN, Davidhizar R. The giger and david-hizar transcultural assessment model. Journal of Transcultural Nursing. 2002;13(3):185-188.
60. Purnell L, The Purnell model for cultural competence. Journal of Transcultural Nursing. 2002; 13(3): 193-196.
61. Güçlü N. Sınıf yönetimi. Ankara: Nobel Dağıtım; 2003.
62. Vural İ, Tuna Y, Birsen Ö, Erzurum F, Küçük M, Çolak FÜ. İletişim. Ankara: Pegem Akademi; 2012.

63. Balıkçıoğlu E, Dalgıç B. Türkiye’de orta gelirli sınıfın profili. Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi. 2015;1(1):17-31.
64. Ay H, Haydanlı ML. Vergi yükü ekseninde toplumsal yapının gelir dağılımı ve yoksullukla ilişkisi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2017; 4(3): 136-153.
65. Topbaş E, Hakan BAY, Turan BB, Emir AH, Çıtlak U. Kültürlerarası hemşirelik kavramının yoğun bakıma yansımaları. Yoğun Bakım Hemşireliği Dergisi. 2013;17(1): 37-43.
66. Temel S. Karşılanmamış aile planlaması gereksinimlerinin azaltılmasında kültürel faktörlerin belirlenmesi ve hizmet modelinin geliştirilmesi [Doktora tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2018.
67. Beşpınar FU, Beşpınar LZ. Türkiye’de hane halkı yapıları ve evlilik pratiklerinde ikili resim: Geleneklerin yanı sıra değişimin yansımaları. Nüfusbilim Dergisi. 2017;39(1): 109-149.
68. Pekel E. Toplumsal cinsiyet rolleri ve kadının çalışma hayatındaki konumu. Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi. 2019;5(1):30-39.
69. Bolsoy N, Sevil Ü. Sağlık-hastalık ve kültür etkileşimi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi. 2006;9(3):78-87.
70. Ermiş E, Doğan E, Erilli N, Satıcı A. Üniversite öğrencilerinin beslenme alışkanlıklarının incelenmesi: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Örneği. Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi. 2015; 6(1): 30-40.
71. Tanrıverdi G. Kültür ve Hemşirelik. Editörler: Tanrıverdi G, Seviğ Ü. Kültürlerarası hemşirelik. İstanbul: Akademi Basın ve Yayıncılık; 2014a.
72. Şahin NH, Bayram GO, Avcı D. Kültürlere duyarlı yaklaşım: Transkültürel hemşirelik. Koç Üniversitesi Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi. 2009;6(1):2-7.
73. Kahraman N, Sancar O. Sağlık çalışanlarının kültürel duyarlılığı. Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi. 2017;15:107-131.
74. Tortumluoğlu G, Okanlı A, Özer N. Hemşirelik bakımında kültürel yaklaşım ve önemi. Journal of Human Sciences. 2004_a;1(1):1-12.

75. Pehlivan S, Yıldırım Y, Fadıloğlu . Kanser, kültür ve hemşirelik. Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2013;4(4):168-174.
76. Tanrıverdi G. Hemşirelik bakımında kültürel duyarlılık. Editörler: Tanrıverdi G, Seviğ . Kültürlerarası hemşirelik. İstanbul: Akademi Basın ve Yayıncılık; 2014b.
77. Ceylantekin Y, calan D. Hemşirelik ğrencilerinin kültürel farkındalığı ve kültürlerarası hemşirelik dersine yönelik düşünceleri. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2016;5(4):45-53.
78. Torsvik M, Hedlund M. Cultural encounters in reflective dialogue about nursing care: a qualitative study. *Journal of Advanced Nursing*. 2008;63(4):389-396.
79. Maatta SM. Closeness and distance in the nurse-patient relation. The relevance of Edith stein's concept of empathy. *Nursing Philosophy*. 2006;7(1):3-10.
80. Williams J, Stickley T. Empathy and nurse education. *Nurse Education Today*. 2010; 30(8): 752-755.
81. Birol L. Hemşirelik Süreci. 9.Baskı. İzmir: Etki Matbaacılık Yayıncılık Ltd.şti.; 2009.
82. Leininger M. Culture care theory: A major contribution to advance transcultural nursing knowledge and practices. *Journal of Transcultural Nursing*. 2002;13(3):189-192.
83. Sayan A. Kültür ve sağlık. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yksekokulu Dergisi. 1999; 2(2): 50-52.
84. Tortumluoğlu G. Transkültürel hemşirelik ve kltrel bakım modeli rnekleri. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi. 2004b;8(2):47-57.
85. Chen J, Wang Y. Cultural competence experiences which Chinese nurses have in Finland. [Bachelor's Thesis] Finland: Laurea University of Applied Sciences; 2015.
86. Tanrıverdi G. Hemşirelikte yeni bir model nerisi: evre odaklı kültürel yeterlilik modeli. *Journal of Human Sciences*. 2017a;14(4):4658-4670.
87. Tanrıverdi G. Hemşirelerde kültürel yeterliliği geliştirmeye yönelik yaklaşım ve neriler. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*. 2017b;25(3):227-236.
88. Connor W. Ethnonationalism: The quest for understanding. Princeton: Princeton University Press; 1994.
89. Byram M. Teaching and assessing intercultural communicative competence. Clevedon: Multilingual Matters; 1997.

90. Broady E. Sameness and difference: The challenge of culture in language teaching. *Language Journal*. 2004;29:68-72.
91. Tseng YH. A lesson in culture. *English Language Teaching Journal*. 2002;56(1):11-12.
92. Sıgır Ü, Tıgılı M. Hofstede'nin "belirsizlikten kaçınma" kültürel boyutunun yönetsel-örgütsel süreçlere ve pazarlama açısından tüketici davranışlarına etkisi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 2006; 21(1): 327-342.
93. Leonard BJ, Plotnikoff GA. Awareness: the heart of cultural competence. *AACN Clin. Issues*. 2000; 11(1): 51-59.
94. Zander PE. Cultural competence: Analyzing the Construct. *Journal of Theory Construction & Test*. 2007;11(2):50-54.
95. Campinha-Bacote J. The process of cultural competence in the delivery of healthcare services: A model of care. *Journal of Transcultural Nursing*. 2002;13(3):181-184.
96. McAuliffe M, Kitimbo A, Goossens AM, Ullah A. Understanding migration journeys from migrants' perspectives' in IOM (2017) World Migration Report 2018. Geneva: International Organization for Migration. https://publications.iom.int/fr/system/files/pdf/wmr_2018_en_chapter7
97. Tuna S. Kültürel farkındalık yaratma açısından sanat eleştirisi öğretimi. *İlköğretim Online*. 2011;10(2):569-575.
98. Tomalin B, Stempleski S. Cultural awareness-Resource books for teachers. Oxford: Oxford Press; 2013.
99. Balaman F. Dijital öyküleme yönteminin öğrencilerin toplumsal değer yargılarına etkisi. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2015;4(8):159-168.
100. Grant NS, Bolin BL. Digital storytelling: A method for engaging students and increasing cultural competency. *Journal of Effective Teaching*. 2016;16(3):44-61.
101. Malita L, Martin C. Digital Storytelling as web passport to success in the 21st century. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 2010;2(2):3060-3064.
102. Ribeiro SPM. Developing intercultural awareness using digital storytelling. *Language and Intercultural Communication*. 2016;16(1):69-82.
103. Şimşek B. Enhancing women's participation in Turkey through digital storytelling. *Cultural Science*. 2012;5(2):28-46.

104. Bedir EDS. Katılımcı tasarım temelli dijital öyküleme sürecinde ilköğretim öğrencilerinin yaratıcılık göstergeleri. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*. 2016;7(4):462-492.
105. Peker E. Ortaokul düzeyindeki türk genç öğrencilerin kültürel farkındalık için ingilizce derslerinde edebi metin kullanımına karşı tutumlarının araştırılması [Yüksek lisans tezi]. Mersin: Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2019.
106. Hu F. Tackling the challenges of multicultural crewing practices in the shipping industry: An approach to enhancing cultural awareness among crew [Master thesis]. Sweden: World Maritime University; 2017.
107. Çatak PD, Ögel K. Farkındalık temelli terapiler ve terapötik süreçler. *Klinik Psikiyatri*. 2010;13:85-91.
108. Şahin NH, Yeniçeri Z. “Farkındalık” üzerine üç araç: Farkındalık, bütünleyici kendilik farkındalığı ve Toronto bilgece farkındalık ölçekleri. *Türk Psikoloji Dergisi*. 2015; 30(76):48-64.
109. Birkök MC. Kültürel farkındalık. 1.Uluslararası 4.Ulusal Kültürlerarası Hemşirelik Kongresi. Harran üniversitesi sağlık bilimleri fakültesi ve Kültürlerarası Hemşirelik derneği işbirliğiile; 21-24 Ekim 2017; Şanlıurfa.
110. Topcu BG. Hemşirelik öğrencilerinin etnikmerkezcilik düzeyine kültürel farkındalık eğitiminin etkisi [Yüksek lisans tezi]. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Ana Bilim Dalı; 2019.
111. Starr SS, Wallace DC. Client perceptions of cultural competence of community-based nurses. *Journal of Community Health Nursing*. 2011;28(2):57-69.
112. Campinha-Bacote J. A model and instrument for addressing cultural competence in health care. *Journal Of Nursing Education*. 1999;38(5):203-207.
113. Degazon C. Cultural diversity and community health nursing practice. *Community health nursing*. Baltimore: Mosby-Year Book; 1996.
114. Almutairi AF, McCarthy A, Gardner GE. Understanding cultural competence in a multicultural nursing workforce: Registered nurses’ experience in Saudi Arabia. *Journal of Transcultural Nursing*, 2015;26(1):16-23.

115. Glenn AD, Claman F. Using a low-fidelity simulation to enhance cultural awareness and emotional intelligence in nursing students. *Nursing Education Perspectives*. 2018; 41(1):63-64.
116. Ang S, Dyne LV. *Handbook of cultural intelligence: theory, measurement, and applications*. New York: Routledge; 2015.
117. Rew L, Becker H, Cookston J, Khosropour S, Martinez S. Measuring cultural awareness in nursing students. *Journal of Nursing Education*. 2003; 42(6): 249-257.
118. Klawitter A. Increasing Cultural Awareness and Promoting Cross-Cultural Interaction by Teaching British Culture in Primary School. Editör: Stanulewicz D. *Beyond Philology*. Poland: Marta Bogdanowicz University of Gdańsk; 2015; 207.
119. Hofstede G. *Cultures and Organizations: Software of The Mind*. New York: Mcgraw-Hill; 1991.
120. Earley PC, Ang S. *Cultural intelligence: Individual interactions across cultures*. Palo Alto: Stanford University Press; 2003.
121. Aydeniz S, Haydaroglu M. Dört temel dil becerisi alanında yapılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Türkiye Eğitim Dergisi*. 2021;6(1):200-216.
122. Dolan SL, Kawamura KM. *Cross-cultural competence: A field guide for developing global leaders and managers*. United Kingdom: Emerald Group Publishing Limited; 2015.
123. Scollon SW, Scollon R. *Intercultural Communication: A Discourse Approach*. 1st edition. Oxford: Blackwell; 1995.
124. Avolio B, Walumbwa F, Weber TJ. Leadership: current theories, research, and future directions. *Annual Review of Psychology*. 2009;60(1):421-449.
125. Earley PC, Murnieks C, Mosakowski E. Cultural intelligence and the global mindset. In *Global mindset*. Emerald Insight. 2007;19:75-103.
126. Stryker S. Identity theory and personality theory: Mutual relevance. *Journal of Personality*. 2007;75(6):1-20.
127. Efilti E, Çıkkılı Y. Özel eğitim bölümü öğrencilerinin benlik saygısı ile mesleki benlik saygısının incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2017; 17(1):99-114.

128. Horck J. A mixed crew complement: A maritime safety challenge and its impact on maritime education and training. Malmö: Lararutbildningen Malmö högskola; 2006.
129. Eggen P, Kauchak D. Educational psychology: Windows on Classrooms. 8th edition, Newyork, Upper Saddle River Pearson Education. 2010;217-218.
130. Bozkurt M, Memiş A. Beşinci sınıf öğrencilerinin üstbilişsel okuduğunu anlama farkındalığı ve okuma motivasyonları ile okuma düzeyleri arasındaki ilişki. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi. 2013;14(3):147-160.
131. Horck J. Getting the best from multi-cultural manning. BIMCO Bulletin. 2005;100(4): 28-36.
132. Marshall Jk, Cooper La, Green Ar. Residents attitude, knowledge, and perceived preparedness toward caring for patients from diverse sociocultural backgrounds. Health Equity. 2017;1(1):43-49.
133. Masini EB. To wards multicultural societies: The European experience. Current Sociology. 2011;59(2):229-237.
134. Rozaimie A, Shuib A, Ali AJ, Oii B, Siang C. Multicultural awareness for better ways of life: A scale validation among Malaysian undergraduate students. 2nd International Conference on Business and Economic Research Proceeding. 2011;1174-1179.
135. Flowers DL. Culturally competent nursing care a challenge for the 21st century. Critical Care Nurse. 2004;24(4):48-52.
136. Lifshitz A. Cultural awareness: a prescription for more effective medicine. Medscape General Medicine. 2006;8(1):17-24.
137. Frisch NC, Rabinowitsch D. What's in a definition? Holistic nursing, integrative health care, and integrative nursing: report of an integrated literature review. Journal of Holistic Nursing. 2019;37(3):260-272.
138. Goodman P, Edge B, Agazio J, Prue-Owens K. Cultural awareness: Nursing care of Iraqi patients. Journal of Transcultural Nursing. 2015;26(4):395-401.
139. Amiri R, Heydari A. Nurses' experiences of caring for patients with different cultures in Mashhad, Iran. Iran J Nurs Midwif Res. 2017;22(3):232-236.

140. Özçetin ÜS, Kargın M. Achieving culturally competent cancer care: A qualitative study drawing on the perspectives of cancer survivors and oncology nurses. *European Journal of Oncology Nursing*. 2020;44:1-9.
141. Aktaş YY, Uğur HG, Orak OS. Hemşirelerin kültürlerarası hemşirelik bakımına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Hakemli Hemşirelik Araştırmaları Dergisi*. 2016;8:120-135.
142. Başalan Fİ, Bayık Temel A. Cultural awareness scale: Psychometric properties of the Turkish version. *Collegian*. 2017;24(5):499-504.
143. Lin MH, Wu CY, Hsu HC. Exploring the experiences of cultural competence among clinical nurses in Taiwan. *Appl Nurs Res*. 2019;45:6-11.
144. Ludwick R, Silva M. Ethics: Ethical challenges in the care of elderly persons. *Online Journal of Issues in Nursing*. 2003;9(1):14-24.
145. Lee JY, Kearns RA, Friesen W. Seeking affective health care: Korean immigrants' use of homeland medical services. *Health & Place*. 2010;16(1):108-115.
146. Tanrıverdi G, Karabuğa HY, Gürsoy MY, Erdem Ö, Gülyenli N. Farklı hasta profiline bakım veren iki hemşire grubunun kültürel duyarlılık ve farkındalıklarının karşılaştırılması. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*. 2019;1(2):26-37.
147. Aksoy Z. Kültürel zekâ ve çok kültürlü ortamdaki rolü [Doktora tezi]. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2013.
148. Gundling E, Hogan T, Cvitkovich K. What is Global Leadership?: 10 Key Behaviors That Define Great Global Leaders. USA: Hachette Book Group; 2011.
149. Bekiroğlu O, Balcı Ş. Kültürlerarası iletişim duyarlılığının izlerini aramak: iletişim fakültesi öğrencileri örneğinde bir araştırma. *Türkiyat Araştırmalar Dergisi*. 2014;1(35):429-459.
150. Bhawuk DPS, Brislin R. The measurement of intercultural sensitivity uses the concepts of individualism and collectivism. *International Journal of Intercultural Relations*. 1992;16(4):413-436.
151. Bhawuk DPS, Brislin R. Cross-cultural training a review. *Applied psychology*. 2000;49(1):162-191.

152. Chen GM, Starosta WJ. A review of the concept of intercultural sensitivity. *Human Communication*. 1997;1(1):1-16.
153. Hammer MR, Bennett MJ, Wiseman R. Measuring intercultural sensitivity: the intercultural development inventory. *International Journal of Intercultural Relations*. 2003;27(4):421-443.
154. Fritz W, Möllenberg A, Chen GM. Measuring Intercultural sensitivity in different cultural contexts. *Intercultural Communication Studies*. 2002;11(2):165-177.
155. Samovar LA, Porter RE, McDaniel ER. *Communication between Cultures*. Belmont: Wadsworth/Cengage Learning; 2010.
156. Landis D, Bhagat RS. *Handbook of Intercultural Training*. Thousand Oaks, California: Sage. 1996.
157. Medina-Lopez-Portillo A. Intercultural learning assessment: the link between program duration and the development of intercultural sensitivity. *Frontiers: The Interdisciplinary Journal of Study Abroad*. 2004;10(1):179-200.
158. Abaslı K, Polat Ş. Öğrencilerin kültürlerarası duyarlılık ve kültürel zekaya ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2019;7(1):193-202.
159. Toda T, Maru M. Cultural sensitivity of Japanese nurses: Exploring the clinical application of the Intercultural Sensitivity Scale. *Open Journal of Nursing*. 2018;8(9):640-655.
160. Boncuk B. Erasmus+ programından faydalanma durumuna göre lisans öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve etnikmerkezilik durumlarının incelenmesi [Yüksek lisans tezi]. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2019.
161. Asutay H. *Dil, kültür ve eğitim*. Konya: Eğitim Kitabevi; 2007.
162. Tamam E. Examining chen and starosta's model of intercultural sensitivity in a multi racial collectivistic country. *Journal of Intercultural Communication Research*. 2010;39(3):173-183.
163. Bulduk S, Usta E, Dinçer Y. Kültürlerarası duyarlılık ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi: Bir sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu örneği. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 2017;7(2):73-77.

164. Dong Q, Day KD, Collaço CM. Overcoming ethnocentrism through developing intercultural communication sensitivity and multiculturalism. Pacific and Asian Communication Association. 2008;11(1):27-39.
165. Chen G. The impact of intercultural sensitivity on ethnocentrism and intercultural communication apprehension. Intercultural Communication Studies. 2010;19(1):1-9.
166. Tutuş G. Çok kültürlü ortamda kültürel zekânın kültürlerarası duyarlılık üzerine etkisi: Portekiz örneği [Yüksek lisans tezi]. Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2020.
167. Chen GM. A review of the concept of intercultural sensitivity. The Biennial Convention of Pacific and Asian Communication Association, Honolulu, Hawaii. 1997;7-9.
168. Rengi Ö. Sınıf öğretmenlerinin kültürel farklılık algıları ve kültürlerarası duyarlılıkları [Yüksek lisans tezi]. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2014.
169. Yakıtıl G. Kültürlerarası iletişimde engeller bir örnek çözümleme: savulun battal gazi geliyor. Kurgu Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli İletişim Dergisi. 2002;19(19):25-33.
170. Uluç N. “Anlaşılmaz” Olan Aslında Kim. Pivolka. 2003;2(9):3-4.
171. Sumner WG. Folkways: A study of the sociological importance of usages, manners, customs, mores, and morals. Good Press. 2019;12.
172. Hooghe M. Ethnocentrism. Macmillan: international encyclopedia of the social sciences; 2008.
173. Kartarı A. Farklılıklarla yaşamak. Ankara: Ürün Yayınları; 2006.
174. Korkmaz EK. Sosyal yapılandırmacı öğrenme ortamı tasarımının öğrencilerin kültürlerarası duyarlılığına ve etnik merkezçiliğe etkisi [Doktora tezi]. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2014.
175. Kartarı A. Kültür, farklılık ve iletişim. 4. Baskı. İstanbul: İletişim Yayıncılık; 2022.
176. Aksoy Z. Kültürel zekâ-CQ: Kültürlerarası iletişim ve yönetimde çağdaş bir yaklaşım. İstanbul: Beta Yayıncılık; 2015.
177. Kağıtçıbaşı Ç. Günümüzde insan ve insanlar. İstanbul: Evrim Yayınevi; 2013.

178. Çelebi E. Farklı kültürel ortamlara göçte yaşanan kaygı ve belirsizlik sorunu ve bu sorunların çözümü için halkla ilişkiler çalışmalarına odaklanma. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi. 2015;15(34):27-39.
179. Bennett MJ. A developmental approach to training for intercultural sensitivity. International Journal of Intercultural Relations. 1986; 10(2): 179-196.
180. Bennett MJ. Intercultural communication: A current perspective. Editor: Bennett MJ. Basic Concepts of Intercultural Communication: Selected Readings. Yarmouth ME, Intercultural Press. 1998; 26-30.
181. Altundağ P. Kültürlerarası yeterlilik ve korece öğretimi [Yüksek lisans tezi]. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2007.
182. Öğüt N. Kültürlerarası duyarlılık düzeyi ile etnikmerkezcilik, yaşam doyumu ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi [Doktora tezi]. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2017.
183. Aksoy Z. Kültürlerarası iletişim eğitiminde öğrencilerin kültürlerarası duyarlılık gelişimi öz değerlendirmeleri üzerine bir inceleme. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi. 2016;9(3):34-53.
184. Güven E. Sınıf öğretmeni adaylarının farklılıklara saygı düzeyleri ile özerklik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yüksek lisans tezi]. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2012.
185. Karaman SY. Sosyo-kültürel adaptasyon sürecinde yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin kültürlerarası iletişim duyarlılığı [Yüksek lisans tezi]. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2018.
186. Uğur MK. Kültürlerarası duyarlılık ile kültürel zekâ arasındaki ilişkide çokkültürlü eğitim tutumu, empatik eğilim ve tükenmişliğin aracı rolü [Yüksek lisans tezi]. Mersin: Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2019.
187. Chen GM, Starosta WJ. Intercultural communication competence: a synthesis. Annals of the International Communication Association. 1996;19(1):353-383.
188. Park JS. Multicultural experience and intercultural sensitivity among south korean adolescents. Multicultural Education Review. 2013;5(2):108-138.

189. Adler RB, Proctor II RF. Looking Out, Looking In. 15th Ed. Boston: Cengage Learning; 2017.
190. Barna LM. Stumbling blocks in intercultural communication. *Intercultural communication: A Reader*. 1994;6:345-353.
191. Gay G. A synthesis of scholarship in multicultural education. *Urban Monograph Series*. 1994;14.
192. Can S, Acaroğlu R. Relation of professional values of the nurses with their individualized care perceptions. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*. 2015;23(1): 32-40.
193. Ünsal A. Hemşirelikte dört temel kavram: İnsan, çevre, sağlık&hastalık, hemşirelik. *Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2017;1(1):11-25.
194. Cetişli NE, Işık G, Öztornacı BÖ, Ardahan E, Uran BNÖ, Top ED, Avdal EÜ. Hemşirelik öğrencilerinin empati düzeylerine göre kültürlerarası duyarlılıkları. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 2016;1(1):27-33.
195. Gol I, Erkin Ö. Association between cultural intelligence and cultural sensitivity in nursing students: A cross-sectional descriptive study. *Collegian*. 2018;26(4):485-491.
196. Goode TD, Dunne MC, Bronheim S. The evidence base for cultural and linguistic competency in health care. New York: Commonwealth Fund; 2006.
197. Tertemiz N, Aslantaş S. Çok kültürlü eğitime dayalı proje çalışmasının sınıf öğretmeni adaylarının kültürlerarası duyarlılık düzeylerine etkisi. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2016;5(9):7-22.
198. Şimşek H, Erkin O, Bayık TA. Cultural sensitivity and related factors among nurse educators in turkey. *International Journal of Caring Science*. 2017;10(3):1374-381.
199. Aykaç M, Aykaç N. Yaratıcı drama temelli etkinliklerin kültürlerarası duyarlılık ve göçmen algısı üzerine etkisi. *Yaratıcı Drama Dergisi*. 2019;14(1):73-98.
200. Yılmaz M, Yeni C, Avcı E, Uluk N. Aile sağlığı merkezlerinde çalışan hemşire/ebelerin kültürel duyarlılık ve kültürel beceri düzeylerinin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*. 2019;12(3):70-78.
201. Kılıç SP, Özden G. Hemşirelikte kültürel duyarlılık. Editörler: Kaşıkçı MK, Akın E. *Temel hemşirelik*. 2 Baskı. İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevleri; 2023.

202. Hutnik N, Gregory J. Cultural sensitivity training: description and evaluation of a workshop. *Nurse Education Today*. 2008;28(2):171-178.
203. Meydanlıoğlu A, Arıkan F, Güzüm S. Cultural sensitivity levels of university students receiving education in health disciplines. *Advances in Health Sciences Education*. 2015;20(5):1195-1204.
204. Chang HY, Yang YM, Kuo YL. Cultural sensitivity and related factors among community health nurses. *Journal of Nursing Research*. 2013;21(1):67-73.
205. Demir S, Üstün E. Öğretmen adaylarının kültürlerarası duyarlılık ve etnik merkezilik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2017;14(1):182-204.
206. Yakar HK ve Alpar ŞE. Kültürlerarası farkındalık ve kültürlerarası etkililik ölçeklerinin güvenilirlik ve geçerliğinin belirlenmesi. *Journal of Human Sciences*, 2017;14(3):2748-2761.
207. Bilgiç Ş, Şahin İ. Hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve etnik merkezilik düzeyleri. *Süleyman Demiral Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2019; 10(3):230-236.
208. Yurttaş A, Aras GN. Hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılıkları ile empati düzeyleri arasındaki ilişki. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Genel Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2020;2(3):117-125.
209. Erdoğan S, Nahcivan N, Esin MN. Hemşirelikte araştırma: Süreç, Uygulama ve kritik. Ankara: Nobel Tıp Kitabevi; 2014.
210. Karagöz Y. SPSS 23 ve AMOS 23 Uygulamalı istatistiksel analizler. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık; 2019.
211. Muslu L, Tuzcu A. Evaluation of cultural awareness in nursing students in antalya: A descriptive-analytic study. *Journal of Nursology*. 2022;25(3):161-167.
212. Polat Ş, Terzi B. Intercultural sensitivity levels of nurses and related factors. *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku Tarihi Dergisi*. 2020;28(2):216-226.
213. Yiğit Ü, Çoşkun S, Alpteker H. Hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyleri ve karşılaştıkları başlıca sorunlar, Abant Sağlık Bilimleri ve Teknolojileri Dergisi. 2021; 1(2): 92-101.

214. Okuyan CB. Hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılıklarının belirlenmesi: Bir üniversite örneği. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi* 2019;20(1-2):47-54.
215. Ceylan SS, Çetinkaya B. Göçmen hastalara bakım veren hemşirelik öğrencilerinin kültürel duyarlılık düzeyleri ve deneyimleri: Bir karma yöntem araştırması. *YBH Dergisi*. 2022;3(2):1-20.
216. Baksi A, Sürücü H, Duman M. Hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılıkları ve ilişkili faktörlerin değerlendirilmesi, *JAREN*. 2019;5(1):31-39.
217. Karasu F, Polat F, Okuyan CB. The determination of intercultural sensitivity and ethnocentrism levels among nurses and nursing students: A border of city, Turkey. *Perspectives in Psychiatry Care*. 2022;58:314-322.
218. Hergül FK, Gök F, İpiçürük HG. Hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin incelenmesi. *MAS Uygulamalı Bilimler Dergisi*. 2022;7(1):228-240.
219. Koç A, Öz Ş, Kılıç T. Hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyleri ve etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*. 2020;3(2):1-15.
220. Ayaz S, Bilgili N, Akın B. The transcultural nursing concept: A study of nursing students in Turkey. *International Nursing Review*. 2010;57(4):449-453.
221. Tanrıverdi G, Gürsoy M, Tülay A, Şahin A, Tokça A. Türkiye’de hemşirelik lisans programlarında kültürlerarası hemşirelik: Doküman incelemesi. *Uluslararası Katılımlı III. Kültürlerarası Hemşirelik Kongresi Bildiri Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi; 21-23 Mayıs 2015; Çanakkale*.
222. Su YC. Assessing Taiwanese college students’ intercultural sensitivity, EFL interests, attitudes toward native English speakers, ethnocentrism, and their interrelation. *The Asia-Pacific Education Researcher*. 2018;27(3):217-226.
223. Lonneman W. Teaching strategies to increase cultural awareness in nursing students. *Nurse Educator*. 2015;40(6):285-288.
224. Smith LS. Cultural competence: A guide for nursing students. *Nursing*. 2019;47(10):18-20.
225. Segura-Robles A, Parra-González ME. Analysis of teachers’ intercultural sensitivity levels in multicultural contexts. *Sustainability*. 2019;11(11):1-12.

226. Purabdollah M, Tabrizi FM, Markani AK, Poornaki LS. Intercultural sensitivity, Intercultural competence and their relationship with perceived stress among nurses: Evidence from Iran. *Mental Health, Religion & Culture*. 2021;24(7):687-697.
227. Beşer A, Kerman KT, Ersin F, Arkan G. The effects of ethnocentrism and some features on intercultural sensitivity in nursing students: A comparative descriptive study. *Nurse Education in Practice*. 2021;56:1-7.
228. Aslan S, Yılmaz D, Kartal M, Erdemir F, Güleç HY. Determination of intercultural sensitivity of Nursing Students in Turkey. *International Journal of Health Sciences & Research*. 2016;6(11):202-208.
229. Kılıç SP, Sevinç S. The relationship between cultural sensitivity and assertiveness in nursing students from Turkey. *Journal of Transcultural Nursing*. 2018;29(4):379-386.
230. Baños RV. Intercultural sensitivity of teenagers: A study of educational necessities in Catalonia. *Intercultural Communication Studies*. 2006;15(2):16-22.
231. Arlı ŞK, Bakan AB. Cerrahi hemşirelerde merhamet ve kültürlerarası duyarlılığı etkileyen faktörler. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*. 2018;27(4):277-283.
232. Besey O, Sibel Y. Determination of intercultural sensitivity levels of nurses and the factors affecting their intercultural sensitivity, *International Journal of Caring Sciences*. 2021; 14(1): 54-67.
233. Claeys A, Berdai-Chaouni S, Tricas-Sauras S, De Donder L. Culturally sensitive care: Definitions, perceptions, and practices of health care professionals. *Journal of Transcultural Nursing*. 2021;32(5):484-492.
234. Şatır NN. Göçmenlere bakım veren hemşirelerin yaşadığı güçlükler ve kültürel duyarlılıkları [Yüksek lisans tezi]. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2019.
235. Budak F, Karasu, F. Hemşirelik öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık algıları ve klinik liderlik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Journal of Healthcare Management and Leadership*. 2020;1:15-27.
236. Yılmaz F, Göçen S. Investigation of the prospective primary teachers' intercultural sensitivity levels in of certainvariables. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2013;6:373-392.

237. Hasan S, Al-Sharqawi N, Dashti F, Abdülaziz M, Abdullah A, Shukkur M, Bouhaimed M, Thalib L. Level of empathy among medical student in Kuwait University, Kuwait. *Medical Principles and Practice*. 2013;22(4):385-389.
238. Liu W, Stone TE, McMaster R. Increasing undergraduate nursing students' cultural competence: An evaluation study. *Global Health Research and Policy*. 2018;3(1):1-10.

EKLER

EK 1. Anket Formu

Sayın Katılımcı,

Bu anket, **Hemşirelik öğrencilerinin kültürel farkındalık ve kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin incelenmesi** amacıyla yapılacaktır. Vereceğiniz yanıtlar bu araştırma dışında herhangi bir amaçla kullanılmayacaktır. Katılarınız için teşekkür ederiz.

Yüksek Lisans Öğrencisi Noor Kheder ABBAS Tez Danışmanı Prof.Dr. Ayla ÜNSAL

- 1. Cinsiyetiniz:** 1. Kadın 2. Erkek
a) Türk öğrenciler
a) Yabancı uyruklu öğrenciler 1. Kadın 2. Erkek
- 2. Uyruğunuz** 1. Türkiye Cumhuriyeti 2. Diğer
.....
- 3. Sınıfınız:** 1. 1.Sınıf 2. 2.Sınıf 3. 3.Sınıf 4. 4.Sınıf
- 4. Yaş:**..... 1. 16-20 yıl 2. 21-25 yıl 3. 26-30 yıl 4. 31 yıl ve üzeri
- 5. Medeni durum:** 1. Bekar 2. Evli 3. Boşanmış/Ayrı yaşıyor

6. Gelir durumu:

1. Gelir giderden az 2. Gelir gideri karşılıyor 3. Gelir giderden fazla

7. Yaşamınız boyunca en uzun süreyle kaldığınız COĞRAFİ BÖLGEYİ işaretleyiniz.

1. Türkiye dışı 2. Karadeniz 3. İç Anadolu 4. Akdeniz
5. Ege 6. Güneydoğu Anadolu 7. Doğu Anadolu 8. Marmara

8. Yaşamınız boyunca en uzun süreyle kaldığınız YERLEŞİM BİRİMİNİ işaretleyiniz.

1. Köy 2. İlçe 3. İl Merkezi

9. Türkçe'nin dışında yabancı dil biliyor musunuz? Yanıtınız evet ise hangi dilleri biliyorsunuz?

1. Evet Bildiğim diller: 2. Hayır

10. Hiç yurt dışında bulundunuz mu? Yanıtınız evet ise ne amaçla ve ne süreyle kaldınız?

- 1.Evet Amaç: 2. Hayır
Süre:

11. Yurt dışında çalışmayı istiyor musunuz? Yanıtınız evet ise hangi ülkelerde çalışmak istersiniz?

1. Evet Çalışmak istediğim ülkeler:
2. Hayır

12. Kùltürlerarası hemşirelik hakkında bilgi sahibi misiniz?

1. Evet 2. Kısmen 3. Hayır

13. Farklı ülkelerden ve/veya kùltürlerden hiç arkadaşınız var mı?

1. Evet az var 2. Evet çok var 3. Hayır hiç yok

14. Farklı ülkelerden ve/veya kùltürlerden bireylerle iletişim kurma isteğiniz var mı?

1. Var 2. Yok

15. Bir sağık kurum ve kuruluşunda staj yaptınız mı? 1. Evet 2. Hayır

16. Stajlarınızda farklı kùltürlerden hastalarla iletişim kurma isteğiniz var mı?

1. Var 2. Yok

17. Stajlarınızda farklı kùltürlerden hastalara hemşirelik bakımı verme isteğiniz oldu mu? 1. Evet 2. Hayır

18. Stajlarınızda farklı kùltürlerden hastalara hemşirelik bakımı verdiniz mi?

1. Verdim 2. Vermedim

EK 2. KÜLTÜRLERARASI FARKINDALIK ÖLÇEĞİ

<p>Aşağıdaki ifadeleri hızlıca okuyunuz ve ilk izleniminize göre cevap veriniz. Cevaplarınızı 1 ile 5 arasında, düşüncenizi en iyi tanımlayan numara ile gösteriniz. Bu ölçekte “doğru” veya “yanlış” cevaplar <u>olmadığını</u> unutmayınız ve mümkün olduğu kadar içten cevaplar vermeye özen gösteriniz.</p> <p>Teşekkürler</p>		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1.	Benim kültürümün çevremdeki insanların kültüründen farklı olduğunu düşünüyorum.					
2.	Bazı zamanlarda ırkçı ifadelerin göz ardı edilmesi gerekir.					
3.	Tanıştığımız ya da iletişime geçtiğimiz kişilerin etnik gruplarını bilmek önemlidir.					
4.	İnsanların ırkçı veya etnik içerikli kötüleme, hakaret veya davranışlarını desteklemem.					
5.	Aile kavramının farklı kültürlerde farklı tanımlandığını anlıyorum ve kabul ediyorum (geniş aile üyeleri, manevi anne-baba, kan bağı olmayan akrabalar, hısımlar).					
6.	Ailedeki kadın erkek rollerinin farklı kültürlere göre önemli derecede değişiklik gösterebileceğini biliyorum ve saygı duyuyorum.					
7.	Yaş ve deneyimin bireyler ve ailelerle iletişimde göz önünde bulundurulması gerektiğini anlıyorum.					
8.	Din ve diğer inanışların insanların davranışını etkileyebileceğini kabul ediyorum.					
9.	Günlük yaşama ilişkin gelenekler ve inanışların kültürden kültüre farklı uygulandığını biliyorum ve saygı duyuyorum.					

EK 3. KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki ifadeleri hızlıca okuyunuz ve ilk izleniminize göre cevap veriniz. Cevaplarınızı 1 ile 5 arasında, düşüncenizi en iyi tanımlayan numara ile gösteriniz. Bu ölçekte “doğru” veya “yanlış” cevaplar olmadığını unutmayınız ve mümkün olduğu kadar içten cevaplar vermeye özen gösteriniz.		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Karasızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1	Farklı kültürlerden olan insanlarla iletişimde bulunmaktan hoşlanırım.					
2	Diğer kültürlerden olan insanların dar görüşlü olduğunu düşünürüm.					
3	Farklı kültürlerden olan insanlarla iletişim kurarken kendimden oldukça eminimdir.					
4	Farklı kültürlerden olan insanların karşısında konuşmakta çok zorlanırım.					
5	Farklı kültürlerden olan insanlarla iletişim kurarken her zaman ne söyleyeceğimi bilirim.					
6	Farklı kültürlerden olan insanlarla iletişim kurarken oldukça sosyal olabilirim.					
7	Farklı kültürlerden olan insanlarla birlikte olmaktan hoşlanmam.					
8	Farklı kültürlerden olan insanların değerlerine saygı duyarım.					
9	Farklı kültürlerden olan insanlarla iletişim kurarken kolayca telaşlanırım.					
10	Farklı kültürlerden olan insanlarla iletişim kurarken kendime güvenirim.					
11	Farklı kültürdeki akranlarım hakkında bir kaniya varmadan önce beklemeyi tercih ederim.					
12	Farklı kültürlerden olan insanlarla birlikteyken genellikle cesaretim kırılır.					
13	Farklı kültürlerden olan insanlara karşı açık fikirliyimdir.					
14	Farklı kültürlerden olan insanlarla iletişim kurarken nezaket kurallarına daha dikkat ederim.					
15	Farklı kültürlerden olan insanlarla iletişim kurarken genellikle kendimi yarırsız hissederim.					
16	Farklı kültürlerden olan insanların davranış biçimlerine saygı duyarım.					
17	Farklı kültürlerden olan insanlarla iletişim kurarken olabildiğince çok bilgi edinmeye çalışırım.					
18	Farklı kültürlerden olan insanların görüşlerini kabul edemem.					
19	İletişimimiz boyunca kültürel olarak farklı olan akranlarımla ilgili yorumlarıma karşı hassasım.					
20	Kendi kültürümün diğer kültürlerden daha iyi olduğunu düşünürüm.					
21	İletişimimiz boyunca kültürel olarak farklı olan akranlarıma genellikle olumlu yaklaşırım.					
22	Kültürel olarak farklı insanlarla uğraşmak zorunda kalacağım durumlardan kaçınırım.					
23	Kültürel olarak farklı olan akranlarıma karşı anlayışımı, genellikle sözlü/sözsüz iletişim ile belli ederim.					
24	Kültürel olarak farklı olan akranlarımla aramızdaki farklılıklardan keyif alırım.					

EK 4. ETİK KURUL İZİNİ

KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL DEĞERLENDİRME VE KARAR FORMU

Değerlendirme Talebinde Bulunan Kişi/Kurum	Noor Kheder ABBAS		
Değerlendirme Başvuru Tarihi	17.06.2022		
Değerlendirilmesi Talep Edilen Eserin/Araştırmanın Adı	Hemşirelik Öğrencilerinin Kültürel Farkındalık ve Kültürlerarası Duyarlılık Düzeylerinin İncelenmesi		
Değerlendirilmesi Talep Edilen Araştırma/Ölçek/Anket/Görüşme Formu			
Değerlendirmeyi Yapan Etik Kurul	KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULU		
Değerlendirme Toplantı Bilgileri	Yeri	Tarihi	Saati
	İİBF Toplantı Salonu	07.07.2022	11:00
Karar No	Karar Tarihi	07.07.2022	
	Karar No	2022/05/10	
Karar Sonucu	(X) Kabul	(X) Oybirliği	
	() Ret	() Oy Çokluğu	

Etik Kurulumuz, yukarıda başvuru bilgileri yer alan eser/araştırma için toplanarak bilimsel araştırmalar ve yayın etiği açısından değerlendirme yapmış ve aşağıda gerekçesi açıklanan karar(lar)ı almıştır:

Karar ve Gerekçesi

Noor Kheder ABBAS'a ait "Hemşirelik Öğrencilerinin Kültürel Farkındalık ve Kültürlerarası Duyarlılık Düzeylerinin İncelenmesi" başlıklı araştırmanın, bilimsel araştırmalar etiği açısından yapılan değerlendirme sonucunda kabulüne ancak YÖK Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi 4. Maddesinin 2/g fıkrasına göre araştırma verilerinin yayımlanabilmesi için araştırma yapılan kurumdan resmi izin alınması sorumluluğunun araştırmacıya ait olduğuna *oy birliğiyle karar verildi.*

Etik Kurul Başkanı
Prof. Dr. Nur ÇETİN

EK 5. KURUM İZİNİ

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığı
Hemşirelik Bölüm Başkanlığı

Tarih:25/10/2022 11:50

Sayı : E-92802276-755.02.01-00000471064
Konu : Prof. Dr. Ayla ÜNSAL (Araştırma İzni)

25.10.2022

Sayın Prof. Dr. Ayla ÜNSAL

İlgi : Prof. Dr. Ayla ÜNSAL'ın, 24.10.2022 tarih ve 470575 numaralı başvurusu.

İlgi sayılı dilekçenize istinaden, Tez Danışmanı olduğunuz Noor Kheder ABBAS isimli öğrencinizin "Hemşirelik Öğrencilerinin Kültürel Farkındalık ve Kültürlerarası Duyarlılık Düzeylerinin İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezi araştırma izni talebiniz Bölüm Başkanlığımızca uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Musa ÖZATA
Bölüm Başkanı V.

Ek:

- 1- Etik Kurul Kararı (Noor Kheder ABBAS)
- 2- Anket Formu (2 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu:DB1E9E99-E032-4918-ABC1-E44845200B07 Belge Doğrulama Adresi:<https://www.turkiye.gov.tr/kacu-ebys>
Adres:Kirsehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Bağbaşı Yerleşkesi
KIRŞEHİR
Faks No:3862805326
e-Posta: kaculletilsim@ahievran.edu.tr İnternet Adresi: www.ahievran.edu.tr
Kep Adresi:ahievranuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi İçin: Tuğrul ŞAHİN
(HEMŞİRELİK BÖLÜM
BAŞKANLIĞI)
Unvan: Bilgisayar İşletmeni
3862805055

EK 6. KÜLTÜRLERARASI FARKINDALIK ÖLÇEĞİ KULLANIM İZİNİ

ÖLÇEK 1: KÜLTÜRLERARASI FARKINDALIK ÖLÇEĞİ

← 📄 ⚠️ 🗑️ 📧 ⌚ 🔄 📷 🗣️ ⋮ 29 ileti dizisinden 3. < > 🗑️

 Noor Keder abbas 9 Haziran Per 16:08 (7 gün önce) ☆ ↶ ⋮

Sayın hocam, Türkçe'ye uyarlamış olduğunuz Kültürlerarası Farkındalık Ölçeğini, yüksek lisans tezimde kullanmak istiyorum. Uygun görüşlerinizi bildirirseniz çok memnun olurum. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim. Saygılarımla Noor Keder Abbas KAEÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı Hemşirelik Esasları Programı

 hatice karabuga yakar 9 Haziran Per 17:02 (7 gün önce) ☆ ↶ ⋮

Sayın Noor Keder,
Kültürlerarası farkındalık ölçeğini çalışmanızda kullanabilirsiniz.
Kolaylıklar dilerim.

9 Haz 2022 Per, saat 16:08 tarihinde

Dr. Öğretim Üyesi Hatice Karabuğa Yakar

EK 7. KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK ÖLÇEĞİ KULLANIM İZİNİ

ÖLÇEK 2: KÜLTÜRLERARASI DUYARLILIK ÖLÇEĞİ

Noor Keder abbas

10 Kas 2022 08:37

Sayın Hocam,

Geliştirmiş olduğunuz "Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeğini" Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi'nden Prof.Dr. Ayla ÜNSAL danışmanlığında yürüteceğim "Hemşirelik Öğrencilerinin Kültürel Farkındalık ve Kültürlerarası Duyarlılık Düzeylerinin İncelenmesi" isimli yüksek tezinde kullanmak istiyorum. Ölçeğin kullanılmasına izin verir misiniz? Ayrıca ölçeğin tam metnini gönderebilirseniz çok sevinirim. İlginize şimdiden teşekkür ederim.

Saygılarımla

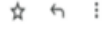
Noor Kheder ABBAS

Yüksek Lisans Öğrencisi

Serap BULDUK

10 Kas 2022 Per 09:47

Sayın Noor Kheder Abbas,

Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yaptığımız Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği'ni çalışmanızda kullanabilmeniz için gerekli dokümanları gönderiyorum. Başarılar dilerim.

Doç. Dr. Serap BAYRAM

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Noor Kheder ABBAS

Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Bağdat Üniversitesi
Fakülte/Yüksekokul	Hemşirelik Fakültesi
Bölüm	Hemşirelik
Mezuniyet Yılı	2015